

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU
KAYNAŞTIRMAYA/BÜTÜNLEŞTİRMEYE
DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN
GEREKSİNİMLERİNE DAYALI
BİLGİLENDİRME PROGRAMI
GELİŞTİRİLMESİ**

Doktora Tezi

**Rifat İÇYÜZ
Eskişehir 2022**

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA/BÜTÜNLEŞTİRMEYE
DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN GEREKSİNİMLERİNE DAYALI
BİLGİLENDİRME PROGRAMI GELİŞTİRİLMESİ**

Rifat İÇYÜZ

DOKTORA TEZİ

**Özel Eğitim Anabilim Dalı
İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı
Danışman: Doç. Dr. Murat DOĞAN**

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2022

JÜRI VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA/BÜTÜNLEŞTİRMeye DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN GEREKSİNİMLERİNE DAYALI BİLGİLENDİRME PROGRAMI GELİŞTİRİLMESİ

Rifat İÇYÜZ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

İşitme Engellilerin Eğitimi Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran, 2022

Danışman: Doç. Dr. Murat DOĞAN

Araştırmada, çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı geliştirilmesi temel amaçtır. Bu amaç, ebeveynlerin sürece ilişkin bilgi gereksiniminin belirlenmesi, bilgilendirme programının oluşturulması ve programın değerlendirilmesi aşamalarını içermektedir. Araştırma karma yöntemle tasarlanmış olup alt deseni çok aşamalı değerlendirmedir. Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Gereksinim belirleme aşamasında 8 öğretmen, 16 ebeveyn ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve 350 ebeveyne anket uygulanarak toplamda 374 katılımcı yer almıştır. İkinci aşama olan program geliştirme ve değerlendirilmesinin katılımcıları ise 14 ebeveyndendir. Araştırmada toplamda 388 katılımcı yer almıştır. Araştırmanın nitel verileri içerik analizi, nicel verileri (KESGEB-İK, katılımcı bilgi formu, modül değerlendirme, EMA) ise betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Başarı testi (öntest sontest) verileri ise Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile analiz edilmiştir. Ebeveynlerin bilgi gereksinimleri; yasal düzenlemeler, çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar başta olmak üzere altı temada ortaya çıkmıştır. Bu temalar doğrultusunda modüler olarak geliştirilen program uygulanmıştır. Değerlendirme sonucu programın etkili olduğu görülmüştür. Sonuç olarak Türkiye’de kaynaştırmanın/bütünleştirmenin gelişimi açısından işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde daha etkili hale getirecek koşulların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar kelimeler: İşitme kayıplı çocuklar, Kaynaştırma/bütünleştirme, Ebeveynlerin gereksinimleri, Bilgilendirme programı, Karma yöntem araştırması.

ABSTRACT

DEVELOPING AN INFORMATION PROGRAM BASED ON THE NEEDS OF PARENTS WHOSE CHILD WITH HEARING LOSS ATTENDS IN INCLUSIVE EDUCATION

Rifat İÇYÜZ

Department of Special Education

Program in Education of Hearing Impaired

Graduate School of Educational Sciences, May, 2022

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat DOĞAN

The main purpose of the research is to develop an information program based on the needs of parents whose children attend in inclusive education. This aim includes the stages of determining the information needs of the parents regarding the process, developing and evaluating the program. The research was conducted with mixed method research and its sub-pattern is multi-stage evaluation. The research was carried out in two stages. Semi-structured interviews were conducted with 8 teachers and 16 parents at the stage of needs analysis, which is the first stage, and a questionnaire was applied to 350 parents and a total of 374 participants took part. The participants of the developing and evaluation of the program design, which is the second stage, consists of 14 parents who are integrating/including the child with hearing loss. There were 388 participants in total. Qualitative data of the research were made using content analysis, and quantitative data (KESGEB-İK, participant information form, module evaluation, EMA) were made using descriptive analysis method. The analysis of achievement test (pretest-posttest) data was completed using Wilcoxon Signed Rank Test. Six themes emerged regarding the information needs of parents including primarily legal regulations and practices that will increase their interaction with their children. In line with these themes, the developed program was evaluated as effective. Finally, in terms of the development of inclusion in Turkey, the importance of providing the conditions that will make the education of the children of parents with hearing loss more effective in their children was emphasized.

Keywords: Children with hearing loss, Inclusive education, Needs of parents, Information program, Mixed methods research.

TEŞEKKÜR

Uzun soluklu yapılan tüm işlerde olduğu gibi bu çalışma da sabırla ve birçok kişinin desteği ile ortaya çıktı. Lisansüstü eğitimimin başından beri işbirliğine açık olan ve titizlikle çalışmalarımı okuyup beni yönlendiren danışman hocam Sn. Doç. Dr. Murat DOĞAN’a teşekkürü borç bilirim. Tezimin sonuna kadar desteğini esirgemeyen Sn. Prof. Dr. Zerrin TURAN hocama, daha iyi olması için kıymetli görüşlerini ifade eden Sn. Prof. Dr. Ali ERSOY hocama teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Tez jürisine katılmayı kabul eden, verdiği dönütlerle araştırmamı zenginleştiren, yüzünde tebessümün eksik olmadığı Sn. Prof. Dr. Emine Sema BATU hocama, değerli zamanlarını ayıran Sn. Doç. Dr. Özcan KARAASLAN’a teşekkür ederim. Sn. Prof. Dr. Yıldız UZUNER hocama, bizlere örnek olduğu ve desteğini samimiyetle her daim dile getirdiği için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Çalışmamın her aşamasında gönüllü olarak yer aldıkları için çocuğu işitme kayıplı olan ebeveynlere, onlara ulaşmamı sağlayan Öğr. Gör. Sinan Tarkan ASLAN, Oğuzhan CERAN, Öğretmen Döndü DURĞUT ve Öğretmen Mediha MAVİ’ye teşekkür ederim. Anadolu Üniversitesi’ndeki eğitim hayatım boyunca bana eşlik eden, desteklerini esirgemeyen arkadaşlarım ve değerli meslektaşlarım Ufuk ATMACA, Tamer GENÇ, Esra GENÇ, Emel ERTÜRK MUSTUL, Abdullah GENÇ, Ramazan BEKAR, Emrah AKKAYA, Osman ÇOLAKLIOĞLU, Ahmet Serhat UÇAR, Duygu BÜYÜKKÖSE, Volkan ŞAHİN, Halil ÖZTÜRK, Nagihan BAŞ, Ezgi TOZAK, Hilal ATLAR, Mahire KILIÇ KOCA, Ebru YALÇINTUĞ, Yunus YILMAZ, Merve KAYMAZ, Tezcan ÇAVUŞOĞLU, Fatih Mehmet ACAR, Seda ACAR, Halil İbrahim YILDIRIM, Emrah MARUL, Çiğdem UYSAL, Hüseyin KOÇ, Serkan ERKOL ve adını heyecanımdan dolayı yazamadığım değerli hocalarıma, arkadaşlarıma, dostlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Babama, anneme ve kardeşime şükranlarımı sunarım.

Hayat arkadaşım olmasının yanında, uzun ve zorlu süreçte desteğini her zaman hissettiğim eşim Belgin SEVGİ İÇYÜZ’e ve “*Baba yine mi ders?*” diyerek ona ayıramadığım zamanlar için sitem eden dünyalar tatlısı oğlum Fırat’a teşekkür ederim.

Hep birlikte nice başarılarla...

Sevgi ve Saygılarımla,

Rifat İÇYÜZ

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel benzerlik tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “benzerlik içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

07.06.2022

Rifat İÇYÜZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri	2
1.2. İşitme Kayıplı Çocukların Eğitim Ortamları.....	3
1.3. Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Genel Özellikleri.....	4
1.4. Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Başarısını Etkileyen Faktörler	6
1.4.1. Bireyselleştirilmiş eğitim planı.....	7
1.4.2. Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler	7
1.4.3. Paydaşların iş birliği.....	8
1.4.4. Uyarlama ve düzenlemeler.....	9
1.1.1.1. Çevrenin düzenlemesi.....	9
1.1.1.2. Materyallerin uyarlanması	9
1.1.1.3. Etkinliklerin çevresel unsurlar bakımından uyarlanması	10
1.4.5. Öğretmen yeterlilikleri ve tutumları	10
1.5. Kaynaştırma/Bütünleştirmenin Yasal Düzenlemeleri	11
1.6. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimleri.....	12
1.7. Literatür Özeti	14
1.8. Problem Durumu	19
1.9. Amaç	19
1.10. Araştırma soruları	20
1.11. Önem	20

	<u>Sayfa</u>
1.12. Varsayımlar.....	20
1.13. Sınırlar.....	21
1.14. Tanımlar	21
2. YÖNTEM.....	23
2.1. Araştırma Deseni	24
2.2. Katılımcılar	25
2.3. Veri Toplama Teknikleri/Araçları	26
2.3.1. Katılımcı bilgi formları	27
2.3.2. Yarı yapılandırılmış görüşme	27
2.3.3. Araştırmacı Günlüğü	30
2.3.4. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarının ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketi (KESGEB- İK)	31
2.3.5. Başarı Testi (öntest-sontest)	33
2.3.6. Ebeveyn Memnuniyet Anketi (EMA)	33
2.4. Araştırma Süreci ve Program Tasarım Oluşturma Modeli	34
2.5. Programın Hazırlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi	35
2.6. Verilerin Analizi.....	38
2.7. Geçerlik-Güvenirlik	39
3. BULGULAR	42
3.1. I. Gereksinim Belirleme Aşamasına Ait Bulgular	42
3.1.1. Tema 1: Gereksinimler	45
3.1.1.1. Bilgi gereksinimleri	45
3.1.1.1.1. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları	45
3.1.1.1.2. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri	47
3.1.1.1.3. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler	47
3.1.1.1.4. Çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar	51
3.1.1.1.5. Çocuklarının gelişimsel özellikleri	52

3.1.1.1.6. İşitme kaybı, işitme cihazlarının kullanımı, bakımı ve özellikleri.....	53
3.1.1.2. Sosyal/duygusal desteğe olan gereksinimleri.....	54
3.1.1.3. Maddi desteğe olan gereksinimleri	54
3.1.2. Tema 2: Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar.....	55
3.1.2.1. Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin sorunları	56
3.1.2.2. Kaynaştırmada/bütünleştirmede öğretmenlerin sorunları.....	57
3.1.3. Tema 3: Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler	58
3.1.4. Tema 4: Öneriler ve beklentiler	59
3.2. II. Programın Uygulanması ve Değerlendirilmesine Ait Bulgular.....	61
3.2.1. Program modüllerine ilişkin bulgular	62
3.2.1.1. 1. Modül: Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özelliklerinin uygulanması.....	62
3.2.1.2. 2. Modül: Kaynaştırma/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ailelerin haklarının uygulanması	63
3.2.1.3. 3. Modül: Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörlerin uygulanması.....	64
3.2.1.4. 4. Modül: İşitme kayıplı çocukların gelişimsel özelliklerinin uygulanması	64
3.2.1.5. 5. Modül: İşitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazların uygulanması	65
3.2.1.6. 6. Modül: Kaynaştırmada/bütünleştirmede destek eğitim uygulamalarının uygulanması	65
3.2.2. Başarı testine (öntest -sontest) ilişkin bulgular	66
3.2.3. Memnuniyet anketine (EMA) ilişkin bulgular	67
4. TARTIŞMA	70
4.1. I. Gereksinim Belirleme Aşamasının Tartışılması.....	70
4.1.1. Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunların tartışılması	79
4.1.2. Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimlerin tartışılması	81
4.1.3. Öneriler ve beklentilerin tartışılması.....	82
4.2. II. Programın Uygulanmasının ve Değerlendirilmesinin Tartışılması.....	83

	<u>Sayfa</u>
4.2.1. Programın sosyal geçerliliğinin tartışılması	85
4.3. Sonuç	87
4.4. Öneriler	88
4.4.1. İleriki araştırmalara ilişkin öneriler	88
4.4.2. Uygulamaya ve politika geliştirmeye ilişkin öneriler	89
KAYNAKÇA	90
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Araştırmanın katılımcıları.....	25
Tablo 2.2. Veri toplama teknikleri/araçları.....	26
Tablo 2.3. Yarı-yapılandırılmış görüşme katılımcıları.....	29
Tablo 2.4. Günlüklere ilişkin bilgiler.....	30
Tablo 2.5. KESGEB-İK katılımcı bilgi formu betimsel istatistikleri.....	32
Tablo 2.6. Program tasarımı modüller.....	36
Tablo 2.7. Uygulama aşamasına katılan ebeveynlerin betimsel istatistikleri.....	37
Tablo 2.8. Programın uygulanma süreci.....	38
Tablo 3.1. Gereksinim belirleme aşaması nitel bulgular.....	43
Tablo 3.2. KESGEB-İK betimsel istatistikleri.....	44
Tablo 3.3. Gereksinimler teması.....	45
Tablo 3.4. Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar ana teması.....	55
Tablo 3.5. Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler ana teması.....	58
Tablo 3.6. Öneriler ve beklentiler ana teması.....	60
Tablo 3.7. Program modülleri	62
Tablo 3.8. Modül değerlendirme betimsel istatistikleri.....	66
Tablo 3.9. Başarı testi öntest-sontest betimsel istatistikleri	67
Tablo 3.10. Başarı testi öntest-sontest karşılaştırma istatistikleri	67
Tablo 3.11. EMA betimsel istatistikleri.....	68

Tablo 3.12. EMA katılımcı betimsel istatistikleri.....	69
---	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Araştırma sürecinin akış şeması.....	23
Şekil 2.2. Taba-Tyler modeli şeması.....	35

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ASHA	:American Speech Language Hearing Association (Amerika Konuşma, Dil ve İşitme Birliği)
BEP	:Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
BM	:Birleşmiş Milletler
FM	:Frequency Modulation (Frekans Modülasyonu)
GES	:Genel Eğitim Sınıfı
ICF	:International Classification of Functioning, Disability and Health (İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlık Uluslararası Sınıflandırması)
İÇEM	:İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
ÖEHY	:Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
ÖERM	:Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
ÖYP	:Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı
RAM	:Rehberlik Araştırma Merkezi
TDK	:Türk Dil Kurumu
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF	:United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
WHO	:World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

1. GİRİŞ

Günümüzde işitme kayıplı öğrenciler için yaygınlaştırılmaya çalışılan eğitim modeli, genel eğitim sınıflarında yürütülen kaynaştırma/bütünleştirme uygulamasıdır. İşitme kayıplı öğrencilerin akranlarıyla gerekli destek eğitim hizmetleri sağlanarak eğitim almalarının yasal dayanağını Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2021c) oluşturmaktadır. Bu yönetmelikte ilgili terim “kaynaştırma/bütünleştirme” olarak kullanıldığından bu araştırmada da benzer şekilde kullanılmıştır.

Genel eğitim okullarında eğitimin sözlü dile dayanması, sınıfların fiziksel düzenlemelerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine uygun olarak düzenlenmemesi, öğrencinin sınıf içerisinde öğretmene uzak olması, işitme cihazından uygun şekilde faydalanamaması ve gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanamaması nedeniyle kaynaştırmada/bütünleştirmede bazı sorunların yaşandığı belirtilmektedir (Akçamete, Gürgür ve Kış, 2003; Batu, 2000; Gürgür, 2008). Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarıyla uygulanması ve uygulamaların istenilen şekilde devam etmesi ekip çalışması ve iş birliğine bağlıdır. Özel eğitim öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve ebeveynler bu ekibin temel öğeleridir. Ebeveynler çocuğun okul dışı eğitim durumu hakkında bilgi verdikleri, eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesine katkıda bulundukları ve eğitim programının evde uygulanması gereken boyutunda öğretmen rolü oynadıkları için kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarılı olmasında en etkili öge olarak kabul edilmektedir (Fukkink ve Verseveld, 2020).

Araştırmanın odak noktası işitme kayıplı çocukların eğitimi olduğundan işitme kaybı, işitmeye yardımcı teknolojilerden kısaca bahsetmekte yarar vardır. Kulağın işitme duyarlılığını kısmen ya da tamamen kaybetmesi işitme kaybı olarak ifade edilmektedir. İşitme kaybı; oluş zamanı, oluş yeri ve kaybın derecesine göre sınıflandırılmaktadır (Fitzpatrick, vd., 2019). Doğuştan gelen işitme kaybının en önemli etkisi çocukların konuşma dilini kazanmasını engellemesidir. Erken yaşlarda dilin öğrenilememesi ilerleyen yıllarda çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel, akademik gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir (İncesulu, 2017). İşitme kayıplı çocukların erken yıllarda dil edinimi sağlanamazsa ilerleyen yıllarda akademik becerilerinin gelişiminde güçlük çekebildikleri, insanlarla iletişimde sorunlar yaşayabildikleri ifade edilmektedir (Baş, 2017). İşitmeye yardımcı cihazlar olarak adlandırılan cihazlar: kulak arkası, kulak içi,

kanal içi, kemik yolu işitme cihazları (analog cihazlar olabilecekleri gibi günümüzde dijital cihazlar daha çok karşımıza çıkmaktadır), koklear implant ve FM (Frequency Modulation) sistemler olarak sıralanabilir (Özal, 2020). İşitme cihazları basitçe sesleri toplayan ve kuvvetlendirerek kulağa ileten elektronik aygıtlardır. Günümüzde çok ileri derecede işitme kaybı olan çocukların işitme cihazı yerine koklear implant kullanması yaygın bir uygulama haline gelmiştir (Ertürk-Mustul ve Turan, 2017).

İşitme kayıplı çocukları daha iyi anlayabilmemiz için gelişimlerini ve gelişim kavramını bilmemiz önemlidir. İnsan gelişimi, ilk andan başlayarak yaşamın sonuna dek devam eden bir süreçtir (Sigelman ve Rider, 2014). Başka bir deyişle bedensel, zihinsel, duygusal, dil ve sosyal yönden belli koşulları olan en son aşamasına ulaşmaya kadar sürekli ilerleme kaydeden değişimdir. Gelişim genellikle gelişme kavramı ile karışabilmekte ya da birbirinin yerine kullanılmaktadır. Fakat gelişme kavramı büyüme, olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimiyle düzenli, uyumu ve sürekli bir ilerlemek anlamına gelmektedir. Bir ürün olarak düşünüldüğünde gelişim bu ürünün süreç yönüdür. İnsan gelişimini, kalıtım ile çevre arasındaki sürekli ve karşılıklı etkileşim belirler. Doğuştan getirdiğimiz yatkınlıklar yaşanan deneyimlerle yani yaşantıyla birleşerek bireysel gelişimi ortaya çıkarır (Senemoğlu, 2018). Tipik gelişim gösteren çocukları etkileyen bütün etmenler, işitme kayıplı çocukların gelişimlerini de etkilemektedir (Tüfekçioğlu, 2005).

Özetle doğuştan getirdiğimiz yatkınlıklar, yaşanan deneyimlerle yani yaşantıyla birleşerek bireysel gelişimi ortaya çıkarır. İşitme kayıplı çocukların gelişimlerini etkileyen faktörlerle birlikte tüm gelişim alanlarını bir bütün olarak düşünmek işitme kayıplı çocukları daha doğru anlamamızı sağlayabilir. Böylece işitme kayıplı çocuklar sağlanabilecek eğitim hizmetlerinden daha sistematik ve uygun şekilde faydalanabilirler. Bu noktada özel eğitim hizmetleri devreye girmektedir.

1.1. Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri

Özel eğitim, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak ifade edilmektedir (MEB, 2021c). Özel eğitim gerektiren bireylerin uygun eğitim alabilmesinin sağlanması için özellikleri ve gereksinimleri birbirinden farklı olduğundan

sınıflandırma yapılmaktadır. Ülkemizde uygun hizmetlerin sağlanması amacıyla Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yetersizliklerine göre sınıflandırılması tanımlanmıştır. Özel eğitim, bireylerin farklı gereksinimleri doğrultusunda alanında uzman bir ekip tarafından yürütülmektedir. Özel eğitimde bireyler, akranlarıyla en üst düzeyde etkileşim halinde olduğu ve eğitim ihtiyaçlarının da en iyi şekilde giderildiği en az kısıtlayıcı ortamlarda eğitim alabilmektedirler. İşitme kayıplı çocuklar için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı ise destek eğitimin verilmesi ve gerekli uyarlamaların yapılması kaydıyla kaynaştırma/bütünleştirmedir.

1.2. İşitme Kayıplı Çocukların Eğitim Ortamları

Erken dönemde işitme kaybı teşhis edilerek işitme cihazları ve cerrahi yöntemlerle daha iyi işitebilmeleri sağlanmaktadır. Böylece çocuğun cihazlandırılması ve eğitimine başlanması ile yaşayabileceği olumsuzluklar büyük oranda ortadan kaldırılabilmektedir (Ertürk-Mustul, Turan, 2017). Bu doğrultuda işitme kayıplı çocukların eğitim aldığı ortamları ifade etmek gerekir. Bu eğitim ortamlarından öne çıkanlar şunlardır:

Ayrı özel eğitim okulları: Tamamen işitme kayıplı öğrencilerin bulunduğu eğitim ortamlarıdır. Bu okullarda uzman öğretmenler tarafından özel eğitim programları uygulanmaktadır (Shaver vd., 2014). Yatılı ve gündüzlü olarak iki türü bulunmaktadır. İşitme kayıplı öğrencileri toplumdan soyutladığı, işiten akranlarla etkileşimi azalttığı ve eşit eğitim alma hakkını engelleyebildiği gerekçeleriyle ayrı özel eğitim okulları eleştirilmektedir (Cologon, 2015; Gürgür, Büyükköse ve Kol, 2016; Gürgür, 2014).

Genel eğitim okullarındaki özel eğitim sınıfları: İşitme kayıplı öğrenciler genel eğitim okulunda ayrı bir sınıfta eğitim gördüğü uygulamadır.

Genel eğitim okulları: En az kısıtlayıcı eğitim ortamı yaklaşımı ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitim aldıkları ortamlardır. Bu yaklaşım kaynaştırma/bütünleştirme yaklaşımıdır. İşitme kayıplı öğrencilere fırsat eşitliği sağlanarak gereksinimlerinin en iyi şekilde sağlanması hedeflenmektedir.

Eğitim ortamları ve bu ortamların en az kısıtlayıcı ortamdaki en çok kısıtlayıcı ortama doğru sıralaması geniş kapsamda şöyle belirtilmektedir (Akay ve Gürgür, 2018; Berndsen ve Luckner, 2012):

1. Genel eğitim sınıfı
2. Genel eğitim okulunda yarı zamanlı özel eğitim sınıfı
3. Tam zamanlı özel eğitim sınıfı

4. Gündüzlü özel eğitim okulu
5. Yatılı özel eğitim okulu
6. Evde eğitim
7. Hastane okulları veya sınıfları

Türkiye’de işitme kayıplı çocukların eğitimlerinin sorumluluğu, düzenlenmesi ve denetimi MEB’dedir. Eğitim ortamlarına ilişkin daha nitelikli eğitim uygulamalarını etkileyen etmenlere bakıldığında yasal düzenlemeler, tam katılım, fırsat eşitliği, teknolojik gelişmeler, erken tanı ve cihazlandırma gibi etmenlerin ön plana çıktığı görülmektedir (Akçamete, 2010). Bu etmenlerin de işitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına yönelik yapılan düzenlemeleri ve uygulamaları artırmış olduğu bilinmektedir. İşitme kayıplı öğrencilerin, işiten akranlarıyla birlikte eğitim almaları anlamına gelen kaynaştırmanın/bütünleştirmenin oldukça yaygınlaşmış olduğu vurgulanmaktadır (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2021).

1.3. Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Genel Özellikleri

Kaynaştırma/bütünleştirme, işitme kayıplı öğrencilerin de olduğu tüm özel gereksinimli öğrencilerin en az kısıtlayıcı ortam ilkesi doğrultusunda genel eğitim sınıflarında destek hizmetlerin sağlanmasıyla tüm gereksinimlerinin en iyi düzeyde karşılanabileceği, işiten akranlarıyla birlikte eğitim almalarıdır (Gürgür, 2008; Salend, 1998). Ayrıca MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2021c) özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel, okul öncesi, ilk ve ortaokul, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları olarak tanımlanmaktadır. Alan yazına bakıldığında “mainstreaming, integration, inclusion” terimlerinin (Loreman vd., 2014), ülkemizde yapılan çalışmalarda “kaynaştırma, bütünleştirme, birlikte eğitim” gibi terimlerin kullanıldığı görülmektedir (Akay ve Gürgür, 2018; Diken ve Batu, 2015; Gürgür, 2008). Bu çalışmada Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2021c) 4. maddesinde belirtilen şekilde “kaynaştırma/bütünleştirme” olarak kullanılmıştır.

Bireyleri farklılıkları ile bir araya getirmeyi amaçlayan bir felsefi görüş olarak adlandırılan kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel olarak amaçları şu şekilde ifade edilebilir (Bender, vd., 2008; Sucuoğlu, 2014):

- İşitme kayıplı ve özel gereksinimli öğrenciler için en az kısıtlayıcı ortam ilkesi doğrultusunda uygun eğitim ortamının sağlanması,
- Eşit eğitim hakkından yararlanmaları,
- Hem işitme kayıplı hem de tipik gelişim gösteren öğrencilerin bireysel özelliklerinin göz önüne alınması,
- Tüm öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri doğrultusunda akademik ve sosyal desteğin sağlanması.

Bu amaçlar kapsamında özel eğitime ihtiyacı olan bireyler, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimlerini, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak da sürdürebilirler.

Kaynaştırma/bütünleştirme şu şekildedir (MEB, 2021c):

Tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme: İşitme kayıplı öğrencilerin yaşlılarıyla aynı eğitim ortamlarında tam zamanlı bulunmalarını sağlayan kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi uygulamasıdır.

Yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme: Özel eğitim sınıflarında kayıtlı olan öğrenciler bazı dersleri ve sosyal etkinlikleri diğer akranları ile bir arada yaptıkları uygulamadır. Böylece işitme kayıplı ya da özel gereksinimli öğrencilerin akranlarını model alarak öğrenmelerine, onlarla arkadaşlık kurmalarına ve toplumsal yaşamın içine daha kolay katılmalarına fırsat yarattığı ifade edilmektedir. Diğer öğrencilerin de özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri tanımalarına, bireysel farklılıkları anlamalarına ve onlara karşı olumlu tutum geliştirmelerine olanak sağladığı belirtilmektedir.

Tersine kaynaştırma/bütünleştirme: Tipik gelişim gösteren bireylerin istekleri doğrultusunda okul öncesi eğitimde özel gereksinimli olan bireyler ile birlikte eğitim almalarıdır. Ülkemizde bazı işitme engelliler ilkokullarında, Anadolu Üniversitesi İÇEM (İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi) bünyesinde olmak üzere çeşitli okul ve kurumlarda uygulanmaktadır.

Mevcut uygulamalar doğrultusunda kaynaştırmanın/bütünleştirmenin işitme kayıplı öğrenciye, tipik gelişim gösteren akranlarına, öğrencilerin ailelerine ve öğretmenlere yararları bulunduğu belirtilmektedir (Gürgür, 2008; Hornby, 2015; Marschark, vd., 2015; Sucuoğlu, 2014).

İşitme kayıplı öğrenciye yararlarına kısaca bakıldığında BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı) aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızına göre eğitim alarak akademik ve bilişsel gelişiminin desteklendiği ifade edilmektedir. Böylece kendine güven, takdir

edilme, cesaret, sorumluluk gibi sosyal değerlerinin geliştiği vurgulanmaktadır (Schaefer, 2019). Tipik gelişim gösteren akranlarına yararı ise tipik gelişim gösteren çocukların işitme kayıplı bireye karşı kabulü, hoşgörüyü ve yardımlaşmayı öğrendiği demokrasi ve ahlaki anlayışlarının geliştiği belirtilmektedir. Bireysel farklılıkları doğal karşılayarak saygı göstermeyi öğrendikleri ifade edilmiştir. Böylece kendi yetersizliklerini görme, kabul etme ve giderme davranışlarının geliştiği vurgulanmaktadır (Sphendi- Şirin, 2019). Öğrencilerin ailelerine yararları kısaca ailenin çocuğu üzerindeki beklentilerinin çocuklarının kapasiteleriyle uygunluk göstermesine yardımcı olduğu, okula bakış açılarının değiştiği ve çocuklarının ilgi, ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edindikleri belirtilmiştir (Beveridge, 2013). Son olarak kaynaştırmanın/bütünleştirmenin öğretmenlere yararları ise öğretmenlerin öğrenciler ile yaptıkları çalışmalar sayesinde öğretim becerilerinin geliştiği ve deneyimlerinin arttığı ifade edilmektedir. Ayrıca öğrencilere olan sabırlarının arttığı ve hoşgörü, bireysel özelliklere saygı gibi davranışlarının geliştiği belirtilmektedir (McCrimmon, 2015).

Özetle bireyleri farklılıkları ile bir araya getirmeyi amaçlayan bir felsefi görüş olarak adlandırılan kaynaştırmanın/bütünleştirmenin belirtilen tüm paydaşlara doğrudan ya da dolaylı olarak yararlı olduğu belirtilmektedir (Armstrong, 2009). Fakat kaynaştırmanın/bütünleştirmenin etkili olarak yürütülebilmesi ve istenilen başarıyı sağlayabilmesi için bazı faktörler bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde bu faktörlerden bahsedilmiştir.

1.4. Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Başarısını Etkileyen Faktörler

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısı birçok faktörün bir araya gelmesiyle işitme kayıplı öğrenciye sunulacak etkin bir eğitim hizmetine bağlıdır. Bu faktörler şu şekildedir (Florian, 2008; Kol, 2016):

- Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)
- Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler
- Paydaşların iş birliği
- Uyarlama ve düzenlemeler
- Öğretmen yeterlilikleri ve tutumları

1.4.1. Bireyselleştirilmiş eğitim planı

Özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimleri göz önüne alınarak, eğitim öğretim süreçlerinde sistematikliği sağlayan planlı amaçların yer aldığı program olarak ifade edilebilir (Thoma vd., 2010). Bir başka deyişle işitme kayıplı ve diğer tüm özel gereksinimli öğrenciler için eğitim gördükleri okulda; sınıf öğretmeni, okul yöneticileri, aile, özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen ve öğrencinin de dâhil olduğu sorumlu bir ekip tarafından hazırlanan, uzun ve kısa dönemli amaçların yer aldığı bir öğretim programı olarak tanımlanmaktadır (Kol, 2016; Turnbull vd., 2002). Ayrıca içeriğinde sunulacak destek özel eğitim hizmetleri de yer almaktadır. BEP’te öğrencinin güçlü yanları, gereksinimleri üzerinde odaklanılarak akademik, sosyal/duygusal, bilişsel başta olmak tüm gelişim alanlarının desteklenmesinin sağlanması belirtilmektedir (Hornby, 2015). Kaynaştırmada/bütünleştirmede BEP ekibi üyelerince düzenli takibinin yapılması, öğrencinin eğitsel değerlendirmelerinin nitelikli yapılması kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkilediği vurgulanmaktadır (Yell vd., 2016).

1.4.2. Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler

Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetlerde uygulamanın istenilen yönde ilerlemesinde birden fazla bireyin birlikte çalışması söz konusu olup ön koşuldur. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen bir diğer önemli faktördür (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2021). Destek özel eğitim hizmetleri üç şekilde sağlandığı belirtilmektedir (Halvorsen ve Neary, 2009).

1. Kaynak oda eğitimi
2. Özel eğitim danışmanlığı
3. İş birliği ile öğretim

Kaynak oda eğitimi ya da destek eğitim odası işitme kayıplı veya diğer özel gereksinimli öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda eğitim öğrenim gördüğü okul içerisinde fakat sınıfından ayrı bir odada ya da sınıfta eğitim alması anlamına gelmektedir (Gürgür, 2019). BEP ekibinin üyesi olan özel eğitim öğretmeni ya da sınıf öğretmeni tarafından öğrencinin BEP’i rehberliğinde eğitim gerekli materyal, yöntem/teknik kullanılarak yapılmaktadır.

Özel eğitim danışmanlığı, okulda görev yapan sınıf öğretmenlerine bir özel eğitim öğretmenin; müfredat uyarlamada, planlamada, uygulamada ve değerlendirmede danışmanlık yaptığı dolaylı bir destek özel eğitim hizmeti olarak ifade edilmektedir

(Haug, 2017). Eğitimi sınıf öğretmeni yaptığından özel eğitim öğretmenin öğrenciyi değerlendirmede ve uygulamada bazı aksaklıkların yaşanabildiği belirtilmektedir.

Destek özel eğitim hizmetlerinden iş birliği ile öğretim ise öğrenciye sınıf içerisinde okulda görev yapan sınıf ya da branş öğretmenin öğrencinin eğitimini ortak şekilde yürütmeleri anlamına gelmektedir (Friend ve Cook, 2010). Öğretmenler birbirleriyle iş birliği yapmaktadır. Öğrenci kaynak oda eğitiminden farklı olarak sınıftan ayrılmayarak akranlarıyla birlikte eğitim öğretim görmektedir. Bu anlamda kaynaştırmanın/bütünleştirmenin anlayışına daha uygun olduğu belirtilebilir.

Özel eğitimde ek hizmetler şu şekilde sıralanabilir: Ulaşım hizmetlerinden faydalanma, psikolog, rehberlik ve sosyal hizmet uzmanı, odyolog, dil ve konuşma terapisti gibi uzmanlardan destek alabilmektir. Ayrıca ihtiyaç duydukları cihaz, işitmeye yardımcı teknoloji ve tıbbi malzeme temini olarak gösterilebilir. Tüm bu hizmetlere ulaşabilme kaynaştırmada/bütünleştirmede öğrencinin daha verimli olmasını sağladığından başarıyı etkileyen faktörler arasında gösterilebilir.

1.4.3. Paydaşların iş birliği

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin istenilen yönde olması bir ekip çalışmasının ürünü olup özel eğitim öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve ebeveynler ekibin temel ögesidir. Paydaşlarla iş birliği kritik bir öneme sahiptir. Öğretmen ve yöneticilerle birlikte öğrencinin gereksinimlerine göre ebeveynleriyle sürecin her aşamasında ortak hareket etmeleri kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarılı olmasında ön koşullardan biri olarak ifade edilmektedir (Hillier, Civetta ve Pridham, 2010). Ebeveynler eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca çocuğun okul dışı eğitim durumu hakkında bilgi vermektedir. Bu nedenle ebeveynlerin önemli bir öge, okul ile evde yapılan eğitim uygulamalarının birbirini destekler nitelikte olması gerektiği vurgulanmaktadır (Batu, 2021). Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin amaçlarından biri de öğrencilerin akranlarıyla iyi iletişim kurma ve onlar tarafından kabul görmedir. Bu anlamda tipik gelişim gösteren öğrenciler de paydaşlar arasında gösterilmekte olup öneminin büyük olduğu belirtilmiştir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011). Kaynaştırma/bütünleştirme hem işitme kayıplı hem de işiten öğrenciler açısından sonraki yıllarda ihtiyaç duyabileceği iletişim becerilerini geliştirebileceği ifade edilmiştir (Nowell ve Innes, 1997). Bir diğer önemli paydaş okul yönetimidir. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal gerekliliklerini yerine getirecek ilk önemli

unsurdur. Okul y6neticilerinin kaynaştırmanın/b6t6nleştirmenin 6nemini anlaması sınıf 6đretmenlerinin, tipik gelişim g6steren 6đrencilerin ve ebeveynlerinin tutumlarının istenilen d6zeyde olmasını kolaylaştıracadı belirtilmektedir (Benjamin, 2020).

1.4.4. Uyarlama ve d6zenlemeler

Kaynaştırma/b6t6nleştirme kapsamında eğitim g6ren işitme kayıplı 6ocukların 6đrenme ortamında daha etkin bi6imde desteklenebilmesi i6in bazı uyarlama ve d6zenlemeler bulunmaktadır. Bunlar: 6evrenin d6zenlemesi, materyallerin uyarlanması, etkinliklerin 6evresel unsurlar bakımından uyarlanmasıdır (Riehl, 2009; MEB, 2021b).

1.4.4.1. 6evrenin d6zenlemesi

Kaynaştırmada/b6t6nleştirmede 6ocukların 6đrenmesi a6ısından gelişimlerinin de g6z 6n6nde bulundurularak 6đrenme ortamlarında gerekli d6zenlemelerin yapılması 6nemlidir. İşitme kayıplı 6ocukların da olduğu kaynaştırmada/b6t6nleştirmede olan 6đrencilerin sınıf i6i d6zenlemelerin yetersiz olması ya da d6zenlemenin olmamasından dolayı istenilen d6zeyde fayda g6remedikleri belirtilmektedir. Sınıfın b6y6kl6đu, mevcudu, ortamın sıcaklığı, aydınlatması, oturma d6zeni ve sınıfta bulunan materyallerin yerleştirilme şekli sınıfın 6zelliklerini belirtmektedir (Arico, 2011). Sınıf mevcudu kaynaştırma 6đrencisinin sayısına ve mevzuata uygun olmalıdır. MEB 6zel Eğitim Hizmetleri Y6netmeliği'ne (2021c) g6re bir kaynaştırma/b6t6nleştirme 6đrencisi olduğuunda sınıf mevcudunun en fazla 35, kaynaştırma/b6t6nleştirme 6đrencisinin ikiye 6ıkması durumunda mevcudun 25'i ge6memesi gerektiği belirtilmiştir. Fiziksel d6zenlemeler a6ısından işitme kayıplı 6đrenciler i6in baktığımızda sınıfın ses yalıtımının olması, aynı zamanda 6đrencinin 6đretmenini dinlemesi ve rahat6a g6rmesini sağlayacak mesafesinin uygun bi6imde ayarlanması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca akustik yalıtımdan 6đrencinin kullandığı işitme cihazının etkin kullanımına kadar bazı gerekli fiziksel d6zenlemeler yapılması belirtilmektedir (Moore, 2009).

1.4.4.2. Materyallerin uyarlanması

Materyal eğitimde/6đretimde kullanıldığı anlamıyla kısaca 6đrenciye ya da 6đrencilere bir beceriyi kazandırırken kullanılan ara6 olarak ifade edilmektedir. Materyalleri işitme kayıplı 6ocukların eğitiminde kullanılırken bazı noktalara dikkat etmek gerektiği belirtilmektedir. 6rneğin materyal se6ilirken 6đretimin i6eriği,

öğrencilerin yaş, dil ve bilişsel özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kaynaştırmada/bütünleştirmede öğrencilerin materyallerden beklenen verimin en iyi şekilde alınabilmesi de büyük ölçüde bu özellikler temelinde tasarlanmalarıyla yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Rouse, 2008).

1.4.4.3. Etkinliklerin çevresel unsurlar bakımından uyarlanması

Eğitim/öğretim sürecinde çevresel düzenlemeler ve materyallerin uyarlanmasının yanında etkinliklerin de öğrenmeyi sağlayan önemli bir araç olduğu söylenebilir. Etkinliklerin uyarlanması kısaca bir konunun basitten zora ya da karmaşığa doğru, somuttan soyuta doğru gibi bir beceriyi alt becerilerine ayırma işlemi olarak belirtilmektedir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2016). Kaynaştırmada/bütünleştirmede etkinliklerin öğrenci tarafından başlatılması öğrencinin öğrenme sürecine katılımını artırdığı ifade edilmektedir. Bu noktada öğretmenlerin özellikle işitme kayıplı çocuklarda iletişimi cesaretlendirecek uygulamalara ve düzenlemelere yer vermesi önerilmektedir.

Özetle, uyarlamaların öğrencinin yaşı, cinsiyeti, öğrenme düzeyi, içinde bulunduğu çevresel koşulları, ebeveynlerinin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi koşulların da dikkate alınarak yapılması gerekmektedir (Mara ve Mara, 2012). Planlama yapılırken ve eğitim içerikleri oluşturulurken belirtilen değişkenlerin göz önüne alınması kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını doğrudan ya da dolaylı etkilediği belirtilmektedir (Otukile-Mongwaketse, Mangope ve Kuyini, 2016).

1.4.5. Öğretmen yeterlilikleri ve tutumları

Kaynaştırma/bütünleştirmenin başarısını etkileyen önemli bir unsur öğretmen yeterlilikleri ve tutumlarıdır. Öğretmenin öncelikle kaynaştırma/bütünleştirmenin felsefesini doğru anlayıp, gerekliliklerini iyi bilmesinin önemi belirtilmektedir. Ayrıca öğrencilerini iyi tanınması, eğitim programını hazırlamada ve uygulamada önemli bir beceri olduğu ifade edilerek karşısına çıkabileceği sorunlarla başa çıkabilmesi uygulamanın başarısı açısından önemi belirtilmektedir. Bunun için öğretmenin bazı becerilere sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Buna göre sınıfında özel gereksinimli ve özellikle işitme kayıplı öğrencisi olan öğretmenin sahip olması gereken beceriler şu şekilde belirtilebilir (Akay ve Gürgür, 2018; Chambers, 2015):

- Öğrencinin ve kullandığı işitmeye yardımcı cihazlarının özelliklerini bilme,

- Gereksinimlerini belirleyebilme, gereksinimlerine dayalı uygun materyal hazırlayabilme ve eğitim içeriği oluşturabilme,
- Tüm paydaşlarla iş birliğine gönüllü ve iletişime açık olabilme,
- Destek özel eğitim hizmetlerini planlama, uygulama ve değerlendirebilme,
- Bireysel farklılıklara saygılı ve mesleki gelişime açık olabilme.

Belirtilen öğretmen yeterlilikleri bunlarla sınırlı olmayıp artırılabilir. Ayrıca yapılan araştırmalarda genel olarak öğretmenlerin öğrencilerinin bireysel farklılıklarını dikkate aldığı, kabul edici ve kaynaştırmanın/bütünleştirmenin felsefesine uygun eğitim uygulamalarını gerçekleştiren öğretmenlerin süreci sağlıklı götürdüğü belirtilmiştir (Garberoglio, Gobble ve Cawthon, 2012).

1.5. Kaynaştırma/Bütünleştirmenin Yasal Düzenlemeleri

İşitme kayıplı çocuklara 1760 yılında Fransa’da bir okulda okuma yazma öğretilmeye çalışıldığı bazı kayıtlarda yer almıştır. Benzer uygulamalar o dönemlerde bazı Avrupa ülkelerinde ve Amerika’da da özel gereksinimli öğrenciler için yapılmaya çalışılmıştır (Hornby, 2015). Bununla birlikte 1950’li yıllara gelindiğinde Amerika’da çocuğu özel gereksinimli olan ebeveynler çocuklarının eşit eğitim fırsatı sunulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bir araya gelerek bazı gönüllü kuruluşlar oluşturmuşlar ve böylece kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başlamasında önemli rol oynadıkları belirtilmektedir (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011). Bilinen ilk sistematik kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları Kuzey Avrupa’da başlayıp 1975 yılında Amerika’da devam ettiği belirtilmektedir (D’Alessio, 2011). Bu uygulamaların yanın da yasal düzenlemelerle kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yaygınlaşmaya başladığı ifade edilmiştir. Uluslararası yasal düzenlemeler incelendiğinde doğrudan kaynaştırma/bütünleştirme özelinde olmasa da felsefesi ya da anlayışı açısından temel oluşturduğu bilinmektedir. Örneğin 1948 yılında Birleşmiş Milletler’in yayımladığı İnsan Hakları Beyannamesi’nde özel gereksinimli bireyler de olmak üzere tüm insanların eğitim, barınma gibi temel yaşam hak ve özgürlüklerinden bahsedilmiştir. Ayrıca 1950 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde insanlar arasında dil, din, ırk, renk, cinsiyet farkı gözetilmeyeceği ve tüm insanların haklarının, özgürlüklerinin korunması gerekliliği vurgulanmıştır. Benzer şekilde İngiltere’de 1993 yılında çıkarılan bir yasa ile kaynaştırma/bütünleştirme eğitime vurgu yapılmıştır. Özel gereksinimli öğrenciler olağanüstü durumlar hariç kaynaştırma uygulamalarına dâhil olacağı belirtilmiştir. Bir yıl

sonrasında 1994'te UNESCO tarafından Salamanca Bildirgesi yayımlanmış ve özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim okullarında gereksinimleri karşılanacak şekilde eğitim almaları gerekliliği vurgulanmıştır. Tüm bu yasal düzenlemelerin yanında güzüme yaklaştığında Engelli Bireylerin Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler tarafından 2006 yılında kabul edilerek kaynaştırma/bütünleştirme açısından önemli bir gelişme olarak kaynaştırmanın/bütünleştirmenin tarihsel gelişiminde yerini almıştır.

Ülkemizdeki tarihsel gelişimi incelendiğinde kaynaştırma/bütünleştirme özelinde olmasa da özel eğitim hizmetleri olarak yer almıştır. Buna göre ilk olarak 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün eğitim hizmetleri arasında belirtilmiştir (Sucuoğlu, 2014). Ayrıca anayasal anlamda özel eğitime gereksinimi olan bireylerin doğrudan ifade edildiği Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası'nın 50. maddesinde "Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır." hükmü yer almıştır. Bunula birlikte 1985 yılına gelindiğinde MEB Özel Eğitim Okulları Yönetmeliği'nde yatılı okula alınmayı gerektirmeyen özel gereksinimli çocuklar için diğer genel eğitim okullarında tedbir alınacağı, normal sınıflara devam ettirileceği, okul içinde açılacak yardımcı dersliklere gönderilerek destek verileceği belirtilmiştir.

Türkiye'de "kaynaştırma yoluyla eğitim" uygulamasına yasal olarak ilk kez işitme kayıplı öğrencilerin de dâhil edilmesi 27.07.1986 tarihli ve 1839 sayılı Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın yazısında belirtilmiştir. Buna göre Ankara'da öğretim yılında yapılan bir yıllık deneme sürecinde işitme kayıplı öğrencilerin akranlarıyla birlikte eğitim alabildikleri konusunda görüş birliğine varıldığı belirtilmiştir (Akay ve Gürgür, 2018). 1997 yılında 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname çıkarılarak özel gereksinimli çocukların eğitimine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almıştır. Bununla birlikte 2000'de yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği içerisinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitiminin tanımına yer verilmiştir. Günümüzde tüm özel gereksinimli öğrencilerin eğitim öğretimine ilişkin güncel düzenlemeler MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2021c) yer almaktadır.

1.6. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimleri

Ebeveynlerin, çocuklarının eğitiminden sorumlu olmalarının doğal sonucu olarak kaynaştırmanın/bütünleştirmenin istenen yönde ilerleyebilmesi için gereksinimlerinin belirlenmesi gerektiği belirtilmektedir (Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu, 2003). Bu noktada

ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye yönelik gereksinimlerinin doğru bir şekilde belirlenmiş ve karşılanmış olması çalışmaların etkililiğine ve verimliliğine katkı sağlayacağı belirtilmektedir. Böylece kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ebeveyn katılımını arttıracığı ifade edilmektedir (Dalzell, vd., 2007; Tuş ve Çifci-Tekinarslan, 2013). Buraya kadar belirtilenler elbette ki işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler de olmak üzere tüm özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler için geçerlidir. İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerinin işitme kaybı hakkında bilgi, cihazlandırma, iletişim yaklaşımı kararı, en iyi eğitim ortamı seçenekleri gibi sorunlar hakkında düşünmek, problem çözmek, doğru kararlar almak ve stresle baş etmek konusunda birçok gereksinimlerinin olabileceği belirtilmiştir (Tüfekçioğlu, 2005). İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesine ilişkin yapılan çalışmalarda (Akçamete ve Kargın, 1996; Baş, Turan ve Uzuner, 2019; Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2021; Cankuvvet, 2015; İçyüz, 2016; Kılıç, 2020; Sucuoğlu, 1995) ebeveynlerin gereksinimleri şu başlıklar altında toplanabilir:

- Bilgi edinme ve eğitim gereksinimi,
- Psikolojik destek gereksinimleri,
- Maddi gereksinimler,
- Sosyal hizmet ve diğer gereksinimler.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin belirtilen gereksinimlerine bakıldığında en çok rastlanılanın ya da ifade edilenin bilgi gereksinimi olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin bilgiye ne şekilde, nasıl ve kimden erişebilecekleri konusunda gereksinim ortaya çıkmaktadır. Genel olarak işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin erken dönemde işitme kaybı, işitme kaybının etkileri, çocuklarının kullanacakları işitmeye yardımcı cihazlar, çocuklarıyla nitelikli etkileşimler sağlama konularında gereksinimleri olduğu belirtilmiştir (Akçamete ve Kargın, 1996; Cankuvvet, 2015; Sass-Lehrer, 2016). Erken dönem gereksinimlerinin giderilmesinin ardından çocuklarının alacağı eğitime ilişkin bilgi gereksinimlerinin olduğu ifade edilmiştir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin işleyişi (Atmaca ve Uzuner, 2020), aile eğitimi (Ertürk-Mustul, 2021), kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri ve ebeveynlerin yasal hakları (İçyüz, 2016; Çifci-Tekinarslan vd., 2018) konularında olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimlerinin giderilmesi hem kendileri hem de çocukları açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Porter ve Edirippulige, 2007).

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimlerinin yanında psikolojik desteğe gereksinimleri olduğu belirtilmektedir (Akçamete ve Kargın, 1996; Fitzpatrick, vd., 2008). Özel gereksinimli ya da işitme kayıplı çocuğun aileye katılımı ebeveynlerde stres, üzüntü, suçluluk gibi duyguların oluşmasına neden olabilmektedir. Özellikle belirsizliğin verdiği huzursuzluğun giderilmesi, ebeveynlerin bu yeni duruma uyum sağlayabilmeleri için uzman desteğine ihtiyaç duydukları söylenebilir (Doğan, 2015). Ayrıca işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler yaşadıkları sorunlarla ilgili ya da çocuklarının durumlarını diğer insanlara açıklamakta zorluk yaşadıkları ifade edilmiştir (Akçamete ve Kargın, 1996; Sucuoğlu, 1995). Bu konuda ailenin sosyo-kültürel özellikleri, işleyişi etkili olmaktadır. Ebeveynler bu güçlükleri aşabilmek için kendileri gibi düşünen, işitme kayıplı çocuğu olan diğer ebeveynlerle bir araya gelme eğilimi göstermektedirler. Psikolojik desteğe olan gereksinimlerine ek bazı ebeveynlerin maddi anlamda desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmektedir. İşitme kayıplı çocuk söz konusu olduğunda tanılamadan cihazlandırmaya, alacağı eğitimden uzman desteğine kadar birçok alanda maddiyata ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir (Baş, Turan ve Uzuner, 2019; Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2020).

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimleri bu başlıklarla belirtilse de her bireyin özel ve biricik olduğu ve sosyo-kültürel özellikleri hesaba katılırsa ebeveynlerin gereksinimlerinin de çok daha geniş olabileceği ifade edilebilir. Öğrencilerin gelişimlerinin sağlanabilmesi için de ebeveynlerin bu gereksinimlerinin öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır (Marschark vd., 2015). Bunun için de aile eğitimi gibi özel eğitim hizmetlerinin sunulması gerekli müdahalelerin yapılması belirtilmektedir (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2021).

1.7. Literatür Özeti

Mevcut araştırmanın odağı işitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi ve giderilmesine yöneliktir. Buraya kadar araştırmanın odağına yönelik ilgili konular ve araştırmalar belirtilmiştir. Bu bölümde ise ilgili alan yazının genel çerçevesine yer verilmiş, özel gereksinimli ve işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerle ilgili uluslararası ve ulusal çalışmalar derlenerek sunulmuştur. Bu çalışmalar mevcut araştırmanın problem durumunun net olarak ortaya koyulmasına yardımcı olduğu düşünülmüştür.

Özel gereksinimli çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenerek bir bilgilendirme çalışması ve buna yönelik çözüm önerileri sunan çalışmalar belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre ülkemizde çocuğu özel gereksinimli, zihin yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu, süreğen hastalığı olan ve tipik gelişim gösteren ebeveynlerin sorunları, gereksinimleri, ayrıca tutum, görüş ve beklentilerine yönelik (Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu, 2003; Akçora, 2004; Çifci-Tekinarslan vd., 2018; Kuğu, 2011; Öztürk, 2011; Sanır, 2009; Sağıroğlu, 2006; Taş, 2007; Temir, 2002; Tuş ve Çifci-Tekinarslan, 2013; Ünal, 2010; Yigen, 2008) bazı örnek çalışmalara rastlanmıştır.

Bu çalışmalar sonucunda:

- Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlara yönelik çözüm önerilerinin geliştirilebilmesi,
- Öğrencilerin eğitiminin daha nitelikli olabilmesi,
- Ebeveynlerin gereksinimlerinin giderilebilmesi için ebeveynlerin görüşlerinin önemli olduğu ve görüşlerine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere yönelik ulusal alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ilk olarak Akçamete ve Kargın'ın (1996) çalışmasına ulaşılmıştır. Bu araştırmada annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi amaçlanmış ve en fazla gereksinim belirttikleri alanın bilgi gereksinimi olduğu, en fazla bilgiye ihtiyaç duydukları durumun ise çocuklarına bazı becerileri nasıl öğretecekleri konusunda olduğu belirtilmiştir. Ek olarak bilgi edinmede önemli gereksinimi çocuklarıyla nasıl oynayacakları, nasıl konuşacakları olarak ifade edilerek annelerin çocuğunun durumu hakkında, işitme kaybıyla ilgili daha fazla bilgiye ihtiyaç duydukları vurgulanmıştır.

Okul öncesi eğitimin başladığı döneme ilişkin işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere yönelik Kargın, Baydık ve Akçamete'nin (2004) yaptıkları çalışma incelendiğinde nicel araştırma yöntemine dayanarak yürütülen araştırmada “Anaokuluna Geçiş Ebeveyn İhtiyaçları” ölçeği ile veri toplandığı görülmektedir. Buna göre ebeveynlerin en fazla ihtiyaçları olan bilgilerin sırasıyla çocuklarının anaokuluna kabulüyle ilgili yasal hakları, çocuklarıyla ilgili karşılaştıkları bir sorun için okul içi veya dışı başvurabilecekleri yerlerle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonucunda bakıldığında geçiş döneminde ebeveynlerin bilgiye olan ihtiyaçları oldukça fazla olduğu belirtilerek, bu gereksinimlerinin giderilebilmesi için ebeveyn gereksinimini belirleyen çalışmaların sayısının artması önerilmiştir.

Çocuğu koklear implant adayı ebeveynlere yönelik bilgilendirme programı geliştirilmesi amacıyla karma yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiş Cankuvvet'in (2015) çalışması incelendiğinde ebeveynlerin ameliyat, cihazın kullanımı gibi koklear implanta ilişkin bilgi gereksiniminin ilk sırada olduğu görülmüştür. Ebeveynler koklear implant ile ilgili bilgi gereksinimlerinin tam olarak uzmanlar tarafından karşılanmadığını belirtmiş ve kendileri gibi çocuğu implant olmuş ebeveynlerden aldıkları bilgilerin de sınırlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Ulusal alan yazındaki bir diğer çalışma ise İċyüz (2016) tarafından karma yöntem araştırmasıyla yapılan işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik araştırmadır. Katılımcılarını çocukları işitme kayıplı ilkokul ve ortaokul düzeyinde kaynaştırma/bütünleştirme eğitimi alan ebeveynler oluşturmaktadır. Sonucunda ise kaynaştırma/bütünleştirmeye ilişkin bilgilendirme, yaşadıkları sorunların üstesinden gelmek için psikolojik desteğe, işitme cihazı ve yardımcı teknolojiler için maddi desteğe gereksinim duydukları bulunmuştur. Bununla birlikte ebeveynlerin bilgi gereksinimlerine ilişkin işitme cihazları özellikleri ve kullanımı, kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları ve buna yönelik yasal haklarının neler olduğuna ilişkin gereksinimlerinin olduğu belirtilmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla Şimşek ve Gürsoy'un (2018) yaptıkları çalışmaya bakıldığında verilerin "İşitme Kayıplı Çocuğu Olan Annelerin Eğitim Gereksinimlerini Belirleme Formu" kullanarak toplandığı görülmektedir. Çalışma sonucunda ebeveynler büyük oranda eğitim programına gereksinim duyduğu, eğitimin küçük gruplar halinde yapılması, yazılı materyallerle desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılacak bu eğitimlerin çocuklarının eğitimine katkısı olacağı düşüncesiyle ebeveynlerin programlı bir şekilde bilgilendirilmesi için ihtiyaçlarının belirlenmesinin önemi ayrıca vurgulanmıştır.

Günümüze gelindiğinde annelerin çocuklarına ilişkin gereksinimleri ve destekleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amacıyla Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu'nun (2020) çalışmasına ulaşılmıştır. Betimsel durum çalışması olarak desenlenen araştırmada çocukların birincil bakıcıları olan annelerden veri alınmıştır. Çalışma sonucunda annelerin gereksinimleri bilgi, eğitim, psikososyal, maddi gereksinimler ve öngörülen gereksinimler başlıkları altında toplanmıştır. Annelerin gereksinimleri arasındaki bilgi gereksiniminin diğer gereksinimlerle ilişkili olduğu, bilgi gereksinimlerinin giderilmesi durumunda diğer gereksinimlerinin bir kısmını yaşamayacakları söylenebilir. Buna

ilişkin destek aldıkları kaynakların yakın çevreleri, uzmanlar, internet, devlet ve çocuğu işitme kayıplı olan ebeveynler olduğu görülmüştür. Bilgi gereksinimine ilişkin destek kaynakları arasında olan uzmanların daha ulaşılabilir olmasının önemli olduğu ayrıca vurgulanmıştır.

Erken çocukluk dönemindeki işitme kayıplı çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesine yönelik aile rehberliği ve aile eğitimi gereksinimlerinin belirlenmesine ilişkin Kılıç'ın (2020) araştırmasına erişilmiştir. Karma yöntem araştırması ile yapılmış olup, çocukları 0-8 yaş arasında olan, sözlü iletişim yaklaşımı kullanan işitme kayıplı çocuk aileleri ile yapılmıştır. İşitme kayıplı çocukların dil gelişimlerine yönelik aile gereksinimlerinde öne çıkan bulgular; tarama, tanı, işitmeye yardımcı teknolojiler ve erken eğitim uygulamalarındaki bilgilendirilme, yönlendirilme, eğitim ve psikolojik desteği içeren aile eğitimi ve rehberliği gereksinimleri olmuştur. Ailelerin söz konusu gereksinimlerini karşılamada başlıca kaynaklar internet, diğer işitme kayıplı çocuk aileleri, doktorlar ve destek eğitim öğretmenleridir. İşitme kayıplı çocukların dil gelişimleri açısından aile katılımlarının arttırılmasında erken müdahale uygulamalarındaki rehberlik hizmetleri ve aile merkezli erken eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması önerisinde bulunulmuştur.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere yönelik uluslararası alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlendiği Bailey ve Simeonsson'un (1988) çalışmasına ulaşılmıştır. Çalışmada Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı (Family Needs Survey) geliştirerek ebeveynlere uygulamıştır. Araçta, ebeveynlere ilişkin bilgi, destek, maddi, çocuklarının durumunu başkalarına açıklama, aile işleyişi ve toplumsal hizmet gereksinimlerini belirlemeye yönelik bölümler yer almıştır. Araştırma sonucunda çocuklarının yetersizlik türü, durumları hakkında bilgi gereksinimleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarına beceri öğretimi, uygun eğitim kurumu bulma ve çocuklarının yetersizlik türünü bir başkasına anlatabilme konularında yönlendirilmeye ihtiyaç duydukları ifade edilmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki işitme kayıplı çocukların tanı, müdahale yaşlarını ve ebeveynlerin bu süreçlerdeki destek ve rehberlik gereksinimlerini belirlenmesi amacıyla Güney Afrika'da Van der Spuy ve Pottas'ın birlikte yürüttükleri (2008) çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırmada ortalama tanı yaşının 23 ay, ilk işitme cihazı takma yaşının 28 ay ve erken müdahale programına katılma yaşının ise 31 ay olduğu bulguları vurgulanmıştır. Tanı yaşının, cihazlandırma yaşının ve erken müdahaleye başlama

yaşının oldukça geç olduğu ifade edilmiştir. Böylelikle Güney Afrika'da tanı ve müdahaledeki gecikmelerin yetersiz destek hizmetlerinden kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan işitme cihazı kullanma yaşındaki gecikmelerin devletin maddi ve tıbbi müdahalelerde desteğinin sınırlı olması ya da hizmetlere ulaşmada yaşanan yönlendirme eksikliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Uluslararası literatürde ulaşılan bir diğer çalışma Kurtzer-White ve Luteran (2003) tarafından yapılmıştır. Ailelerin çocuklarının işitme kaybı tanısını ne zaman almak istedikleri, çocuklarının işitme kayıplı olduğunun nasıl söylenmesi gerektiği, işitme kaybı hakkında bilgilendirmeyi kimlerin sağlanabileceği ve çocuğu işitme kaybı tanısı alan diğer ailelere önerilerinin neler olduğu ile ilgili önerilerinin yer aldığı anket kullanmışlardır. Beş maddeden oluşan açık uçlu anketi, çocuklarının yaşları 3 ay ile 24 yaş arasında değişen 75 aileye tanı sürecinde yaşadıkları ve bu sürece yönelik gereksinimlerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla uygulamışlardır. Katılımcıların %83'ü çocuklarının doğumdan hemen sonra tanı almalarını, %82'si tanının odyolog tarafından sakın ve dürüstçe söylenmesini belirtmişlerdir. Ayrıca süreçte psikolojik desteğe gereksinim duydukları vurgulanmıştır. Öneri olarak işitme kayıplı çocuk ailelerinin tanıyı aldıktan sonra diğer işitme kayıplı çocuk aileleriyle bir araya gelmelerinin çocuklarının iletişim modu ve eğitim yaklaşımları konularındaki gereksinimlerini bu yolla karşılayabileceklerini dile getirdikleri ifade edilmiştir.

Fitzpatrick vd. (2008) 21 ebeveynle işitme kayıplı çocuk ailelerinin tanı sonrası eğitime başlamaları süreçlerini incelemek amacıyla yürüttüğü bir diğer çalışmada ailelerin tanı sonrasında nelere ihtiyaç duydukları ve sürecin en iyi şekilde işlemesi için önerilerinin neler olabileceğini ortaya koymaya çalıştığı görülmüştür. Araştırmada tarama ve müdahale süreci, tarama ve müdahalede koordineli hizmet, aile desteği ve bilgi ihtiyacı olmak üzere dört temaya ulaşılmıştır. Tarama ve müdahale süreci ile ilgili yeni doğan işitme taramasından yararlanamayıp geç tanılanan aileler taramanın önemini vurgulamışlardır. Ailelerin yaşadıkları farklı bölgeler ya da coğrafyalar nedeniyle onlara sağlanan sosyal, psikolojik, eğitim destekleri ve hizmetlerinin de farklılaştığı görüldüğü ifade edilmiştir. Ailelerin bilgi gereksinimlerine ilişkin bulguların ise tanı sonrası işitme kaybı hakkında bilgilendirilme, işitmeye yardımcı cihazlarla ilgili bilgilendirilme ve müdahalede ulaşabilecekleri kaynaklar hakkında rehberlik hizmetleri olduğu belirtilmiştir.

Yapılan çalışmalarda belirtildiği üzere ailelerin bilgi kaynaklarının sağlık, eğitim uzmanları, broşürler, kitaplar, dergiler gibi basılı materyaller olduğu görülmüştür. Ayrıca çocukların videokasetleri, medya, internet ve çocuğu işitme kayıplı olan diğer ebeveynlerinde ailelerin bilgi kaynakları arasında olduğu belirtilmiştir (Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2021; Fitzpatrick, vd., 2008). Buna göre birçok bilgi kaynağı olmakla birlikte doğru, güvenilir yeni bir bilgiye ihtiyaç duyduklarında uzmana başvurmaları ebeveynler için önemli olduğu vurgulanmaktadır (Porter ve Edirippulige, 2007). Ebeveynlerin bu bilgilere ulaşabilmesi kendileri için önemli olmakla birlikte çocukları için çok daha önemlidir. İhtiyaçları olan doğru bilgiye ulaştıklarında çocuklarının gereksinimlerini daha erken ve doğru şekilde giderebilecekleri ifade edilmiştir (Akçamete ve Kargın, 1996; Most ve Zaidman-Zait, 2003).

1.8. Problem Durumu

Ülkemizde özel eğitim alanında ebeveynler için hazırlanmış bilgilendirme programları olmakla birlikte (Cavkaytar, Ceyhan, Adıgüzel, Uysal ve Garan, 2014), doğrudan işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere yönelik sadece bir çalışmanın (Cankuvvet, 2015) olduğu görülebilmektedir. Bu çalışmada amaç kaynaştırmayla/bütünleştirmeye ilgili bilgilendirme değil, esasen çocuğu koklear implant adayı olan ebeveynlerin koklear implant ile ilgili gereksinimler konusunda bilgilendirilmesidir. Kaynaştırmada/bütünleştirmede işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi, giderilmesine yönelik böyle bir çalışmanın yürütülmesi gerekçelerinden biridir. Kaynaştırmada/bütünleştirmede işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimlerini karşılamak ve sorunlarına çözüm olabilecek yollar göstermesi amacıyla yapılabilecek bir çalışmanın anlamlı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye gidecek ya da uygulamada olan ebeveynler için bir bilgilendirme programı oluşturmayı amaçlayan çalışmalara olan ihtiyacı açıkça gösterdiği söylenebilir.

1.9. Amaç

Çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı geliştirilmesi temel amaçtır. Bu amaç, ebeveynlerin sürece ilişkin bilgi gereksiniminin belirlenmesi, bilgilendirme programının oluşturulması ve programın değerlendirilmesi aşamalarını içermektedir.

1.10. Araştırma soruları

1. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin gereksinimleri nelerdir?
2. Ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı olarak geliştirilen program bu gereksinimleri gidermede etkili midir?
3. Programın sosyal geçerlilik düzeyi nedir?

1.11. Önem

Yetersizliği olan bireylere hizmet veren birçok alan uzmanı, uzun yıllar sadece çocuklar üzerine odaklanmış ve bu zaman içerisinde genellikle ebeveynlerin üzerinde çok fazla durulmamıştır (Cavkaytar, 2010). Son yıllarda ise ebeveynlerin gereksinimlerinin karşılanması, çocuğun gereksinimlerinin karşılanması anlamına geldiği daha açık şekilde görülmektedir (Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2020). Yetersizliği olan çocuğa verilecek hizmetlerin amacına ulaşabilmesi, çeşitli eğitim ve destek hizmetlerinin sağlanabilmesi için öncelikle ebeveynin gereksinimlerinin, aile işlevlerinin, aile içi dinamiklerin, yaşadığı zorlanmaların, başa çıkma mekanizmalarının, sahip olduğu içsel ve dışsal destek kaynaklarının ve bunların etkileşimlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının gelişimi açısından işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde daha etkili hale getirecek koşulların sağlanması önemlidir. Ülkemizde böyle bir araştırmanın yapılması en az kısıtlayıcı ortam ilkesine uygun kaynaştırma/bütünleştirme eğitime devam eden işitme kayıplı öğrencilerin eğitim sürecinin desteklenmesi için yol gösterici olabilir. Ayrıca bu araştırma işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlere eğitim verecek öğretmenlerin ve uzmanların öğretimsel planlama ve uygulamalarına, ulusal alan yazında eksikliği bulunan uygulamaya yönelik araştırmalara fayda sağlayabilir.

1.12. Varsayımlar

Mevcut araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin, öğretmenlerin görüşlerini yansız olarak yansıttıkları varsayılmıştır.

1.13. Sınırlar

- Araştırmanın verileri, işitme kayıplı çocuğu ilkököl ve ortaoköl kademesi kaynaştırmada/bütünleştirmede olan 388 ebeveynden alınan verilerle sınırlıdır.
- Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme, anketler, katılımcı bilgi formları ve araştırmacı günlüğü ile sınırlıdır.
- Araştırmanın nitel verileri katılımcıların görüşleriyle sınırlıdır.

1.14. Tanımlar

Aile danışmanlığı (*family counselling*): İşitme kayıplı ve özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarını kabullenme, gelişimlerini destekleyici rollerini fark ettirme gibi durumlarını uzmanların bilgilerine başvurarak edinmelerini sağlama olarak tanımlanabilir (Algan, 2016).

Aile eğitimi (*parent guidance*): Özel gereksinimli ya da yetersizliği olan çocuklarla özgül amaçların belirlenmesi ve bu amaçların sonuca ulaşabilmesi için ebeveynlerin uzmanlar tarafından gerçekleştirilen sistematik etkinliklerle desteklenmesidir (Mahoney ve Bela, 1998).

Aile rehberliği: Ailelerle çalışan uzmanlar tarafından ailelerin ihtiyaç duyduğu hizmetlere yönlendirilmesini, bilgilendirmelerinin yapılmasını ve onlara problem çözme becerilerinin kazandırılmasını amaçlayan hizmetlerdir (Turan, 2012).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (*Individualized Education Program*): Öğrencinin nereye ve nasıl ulaşılacağına belirtildiği yol haritasıdır (Darden, 2013).

Ebeveyn (*parent*): Anne, baba, anne ve baba. Çocuğun birincil bakıcıları (TDK, 2022).

Engel (*handicap*): Yetersizliği olan bireyin çevresiyle etkileşimde yaşadığı problemdir (Akçamete vd., 2009).

FM sistemi (*Frequency Modulation*): İşitme cihazı veya koklear implantına bağlanarak kullanılan yardımcı teknolojilerdir (Atcherson, Franklin ve Smith-Olinde, 2015).

Gereksinim (*need*): Bir şeyin talep edilme hali, olması gereken ile var olan durum arasındaki boşluk ve gereklilik olarak tanımlanmaktadır (Kılıç vd., 2019).

İşitme kaybı (*hearing loss*): İşitme sisteminin sese duyarlılığın azalması veya tamamen kaybolması durumudur (Gregg vd., 2004).

İşitmeye yardımcı teknoloji (*assistive hearing devices*): İşitme kayıplı bireylerin bulundukları ortamın akustik özelliklerinin durumuna bakılmaksızın, konuşma seslerini daha iyi duymalarına ve konuşmayı daha rahat anlamalarına imkân sağlayan teknolojiler (Çolaklıoğlu ve Acar, 2017).

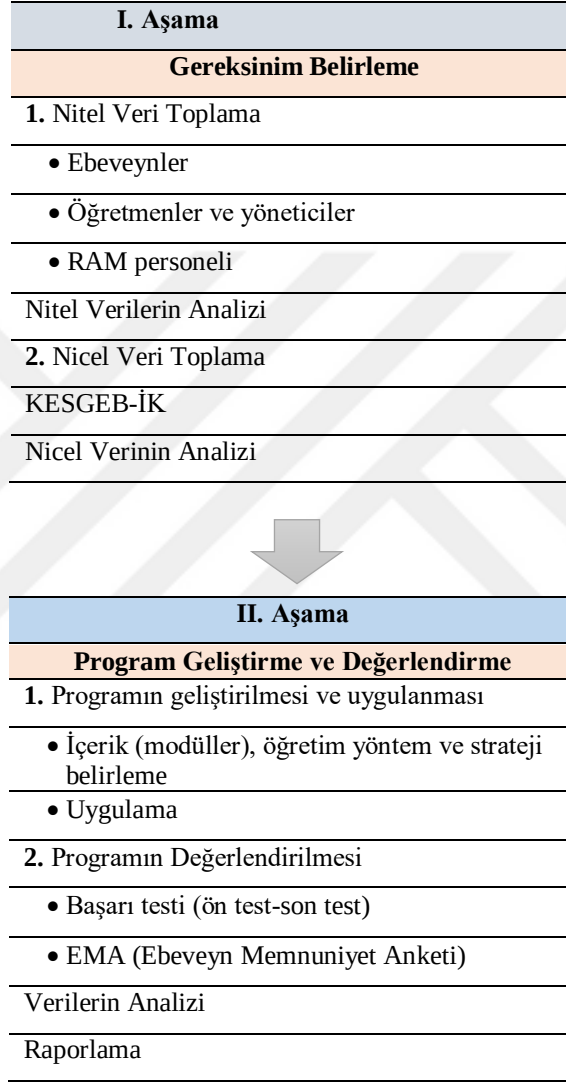
Tanılama (*diagnosis*): İşitme testleriyle işitme kaybının tipi ve derecesinin saptanmasıdır (Tüfekçioğlu, 2005).

Tarama (*hearing screening*): İşitme kaybından etkilenme riski taşıyan çocukların sistematik araç ve yöntemlerle belirlenmesi sürecidir (Odom ve Wolery, 2003).

Ulusal Yenidoğan İşitme Taraması (*National Newborn Hearing Screening*): Bebeklerin işitme işlevinin yeterliliğinin ölçüldüğü kamu kuruluşları tarafında gerçekleştirilen uygulamadır (Kemaloğlu, 2015).

2. YÖNTEM

Bu araştırma, çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi, buna dayalı bilgilendirme programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi aşamalarını içermektedir. Şekil 2.1.'de araştırma sürecini kısaca gösteren akış şeması sunulmuştur.

Şekil 2.1. Araştırma sürecinin akış şeması

Bu bölümde yöntemin ana unsurları olan araştırma deseni, katılımcılar, veri toplama teknik ve araçları, araştırma süreci, verilerin analizi ve geçerlik-güvenirlik başlıkları ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel ve nicel veri toplama teknik ve araçlarıyla veriler elde edilip bir araya getirilmesini içeren bir karma yöntem araştırmasıdır. Araştırmanın amacına uygun karma yöntem alt deseni ise çok aşamalı değerlendirmedir.

Karma yöntem araştırmalarının sınıflandırılmasında çeşitli yaklaşımlar olduğu bilinmektedir. İlk olarak Guest'in (2013) sınıflandırmasına bakıldığında karma yöntem araştırmaları araştırmanın amacına göre (uygulamalı veya kuramsal), araştırmanın kuramsal yönelimine göre tümevarımsal veya yorumlayıcı, karma düzeyi derecesine göre kısmi veya tamamen, nicel ve nitel verinin ağırlığına göre nicel ağırlıklı veya nitel ağırlıklı, veri toplama araç/tekniklerinin kullanım amacına göre açıklayıcı veya bilgilendirici, veri toplama araç/tekniklerinin kullanım zamanına göre eşzamanlı veya sıralı olarak belirtilmiştir. Bir diğer sınıflamada ise Gay, Mills ve Airasian (2016), karma yöntem araştırmalarını temel düzey ve ileri düzey karma yöntem araştırmaları olmak üzere iki grupta toplamışlardır. Bunlar; temel düzey karma yöntem araştırmaları: (a) açıklayıcı sıralı (nicel + nitel), (b) keşfedici sıralı (nitel + nicel), (c) yakınsayan paralel (nicel ve nitel beraber) karma desen şeklinde, ileri düzey karma yöntem araştırmaları: a) deneysel karma yöntem, b) sosyal yargı karma yöntem, c) çok aşamalı değerlendirme karma yöntem araştırma deseni olarak ifade edilmiştir. Son olarak ise Creswell (2017) bir önceki sınıflamaya yakın şekilde iki ana yöntemi başlıkta belirtmektedir. Bunlar;

Temel desenler: açıklayıcı desen, keşfedici desen ve birleştirici desen,

Gelişmiş desenler: müdahale deseni, sosyal adalet deseni ve çok aşamalı değerlendirme deseni.

Bu araştırma, Guest'in (2013) sınıflaması temelinde amacına göre uygulama, kuramsal yönelimine göre tümevarımsal, verinin kullanım amacına göre birleştirici, zamanına göre ise sıralı karma araştırmadır. Gay, Mills ve Airasian'e (2016) göre uygulama (müdahale) içermesinden dolayı deneysel (experimental) karmadır. Creswell'e (2017) göre gelişmiş desenlerden çok aşamalı değerlendirme deseni olarak belirtilebilir.

Çok aşamalı değerlendirme deseninde zamanla yürütülen üç aşama bulunmaktadır (Creswell, 2017). Araştırma probleminin ilk olarak nitel veri toplayarak başlayabileceği, ardından nicel verilerin toplanabileceği ve verilerin bir program tasarımı oluşturmak için nitel ve nicel veriyi kullanarak uygulama içeren bir nicel aşama ile tamamlandığı bir desen olarak belirtilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2015). Mevcut araştırmada bu aşamalar şu şekilde gerçekleşmiştir. İlk olarak nitel aşama (işitme kayıplı çocuğu

kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi), ikinci olarak nicel aşama (işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi) ve üçüncü olarak nicel aşamadır (program geliştirme ve uygulama süreci).

Son olarak Teddlie ve Tashakkori (2015) araştırmacının araştırmaya en uygun karma yöntem araştırma desenini seçmesinde çalışmanın amacı, araştırma soruları, uygulama içerip içermemesi, nitel ve nicel veri toplama araçlarının kullanım zamanı belirleyici olduğu ifade etmektedirler. Ancak tüm bunlara rağmen araştırmacı, bazı durumlarda kendi çalışmasına özgü bir karma yöntem deseni oluşturmak zorunda kalabilir. Bu yüzden karma yöntemin, yaklaşım esnekliğine izin verebildiği vurgulanmaktadır (Toraman, 2021; Trainor, 2011). Örneğin özel eğitim alanında farklı yetersizlik gruplarının kendilerine özgü özelliklerinin olması farklı veri kaynaklarından veri toplanmasını gerektirebilir. Bu noktada karma yöntem araştırmalarının özel eğitimin doğasına uygun olduğu söylenebilir (Doğan, Çelik ve Tomris, 2022).

2.2. Katılımcılar

Gereksinim belirleme, program geliştirme ve değerlendirme aşamasının katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynler, sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan sınıf öğretmenleri ve Rehberlik Araştırma Merkezi'nde (RAM) görev yapan öğretmenler araştırmanın katılımcılarını oluşturmaktadır.

Tablo 2.1. Araştırmanın katılımcıları

Aşama	Veri Toplama Aracı/Tekniği	Katılımcılar	Katılımcı Sayısı
Gereksinim Belirleme	Yarı-yapılandırılmış görüşme KESGEB-İK*	Ebeveynler	16
		Öğretmenler	8
			350
Program Geliştirme ve Değerlendirme	Başarı Testi EMA**	Ebeveynler	14
Toplam			388

Not: *İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarını ve Gereksinimlerini Belirleme Anketi; **Ebeveyn Memnuniyet Anketi.

Tablo 2.1.'den görülebildiği üzere, gereksinim belirleme aşamasında yarı-yapılandırılmış görüşmeye 8 öğretmen, 16 ebeveyn ve anketle 350 olmak üzere toplam

374 katılımcı yer almıştır. İkinci aşama olan program tasarımının oluşturulması ve değerlendirilmesi aşamasının katılımcıları ise işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına devam eden 14 ebeveynden oluşmaktadır. Araştırmanın tamamında toplam 388 katılımcı yer almıştır. Katılımcılarla ilgili ayrıntılı bilgiler, verilerin toplanması ve uygulamanın gerçekleştirilmesi aşamalarında verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Nitel ve nicel veri toplama teknik ve araçlarıyla veriler elde edilip uygun şekilde bir araya getirilerek karma yöntem araştırması yapılmaktadır. İki aşamalı olarak yürütülen çalışmanın veri toplama teknik ve araçlarının hangi aşamada ne amaçla kullanılacağı kısaca Tablo 2.2.'de sunulmuştur.

Tablo 2.2. Veri toplama teknikleri/araçları

Gereksinim Belirleme			
Araştırma sorusu	Veri türü	Veri toplama tekniği/aracı	Tekniğin/aracın kullanım amacı
İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına ilişkin gereksinimleri nelerdir?	Nicel/Nitel	Katılımcı bilgi formu	Ebeveyn ve çocuğuna ilişkin temel bilgilerin edinilmesi
	Nitel	Yarı-yapılandırılmış görüşme	Ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesi
	Nicel	KESGEB-İK	
Program Geliştirme ve Değerlendirme			
Araştırma sorusu	Veri türü	Veri toplama tekniği/aracı	Tekniğin/aracın kullanım amacı
Ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı olarak geliştirilen program belirlenen gereksinimleri gidermede etkili midir?	Nicel/Nitel	Katılımcı bilgi formu	Ebeveyn ve çocuğuna ilişkin temel bilgilerin edinilmesi
	Nicel	Başarı testi	Programın etkililiğinin değerlendirilmesi
Programın sosyal geçerlilik düzeyi nedir?	Nicel	EMA	Programın sosyal geçerliliğinin belirlenmesi

2.3.1. Katılımcı bilgi formları

Gereksinim belirleme aşamasında yarı yapılandırılmış görüşmelerin hemen öncesinde ve anketin uygulama esnasında katılımcı bilgi formu (EK-5, EK-6, EK-7, EK-8) kullanılmıştır. Program geliştirme ve değerlendirme aşamasında ebeveyn ve çocuğuna ilişkin temel bilgilerin edinilmesine yönelik bölümler yer almaktadır.

2.3.2. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Araştırmanın gereksinim belirleme aşamasında işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma /bütünleştirme uygulamalarına devam eden ebeveynlerle, sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenler ve/veya yöneticilerle ve RAM personeli ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi olarak temelde üç tür veri toplama yöntemi bulunduğu belirtilmekte, derinlemesine ve nitelikli veri sağladığından görüşme tekniği yaygın olarak tercih edilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Mevcut araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Böylece görüşülen kişilerin verdiği yanıtlara göre soruların yeniden yapılandırılabilmesine olanak sağlanmıştır. Ayrıca katılımcılar arası benzerlik ya da farklar karşılaştırılabilmiştir. Bu sayede katılımcılardan derinlemesine, zengin veri elde edilmesine imkan sağlandığı düşünülmektedir (Büyüköztürk, vd., 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Karma yöntem araştırmalarının nitel aşamasının tasarlanması, uygulanması, verilerin elde edilme ve analiz aşamasında alanında uzman kişilerin araştırmayı yönlendirmesi araştırmanın geçerliliğini, güvenilirliğini ve inandırıcılığını artırdığı ifade edilmektedir (Creswell'e (2014). Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme sorularının hazırlanmasında işitme engellilerin eğitimi alanında ve nitel araştırma konusunda deneyimli üç uzmandan görüş alınmıştır. Bu alan uzmanlarından ikisi İşitme Engellilerin Eğitimi alanında doktora derecesine sahip olup, nitel araştırma yöntemleri ve kaynaştırma/bütünleştirme konularında yetkindir. Bir diğer uzman ise Zihin Engellilerin Eğitimi alanında doktora derecesine sahip olup özel gereksinimli bireyler, özel gereksinimli bireylerin aile eğitimi ve kaynaştırma/bütünleştirme konularında uzmandır. Araştırmanın yapıldığı dönemde üç uzman da Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır ve lisans ve lisansüstü dersler vermektedir. Yapılan bu araştırmanın tez danışmanlığını da yürüten alan uzmanı

21 yıldır işitme kayıplı çocuklar ve ebeveynleri ile çalışmaktadır. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmakta olup lisans, lisansüstü dersler vermektedir. Ayrıca birçok lisansüstü tez yürütmüş ve yürütmektedir.

Tezin araştırmacısı ise Ondokuz Mayıs Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği lisans programından 2012 yılında mezun olup işitme engelliler öğretmeni olarak İstanbul'da faaliyet gösteren özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapmıştır. Bu süre içerisinde 2 yaşından 24 yaşına kadar işitme kaybı olan çocuklar ve ebeveynleri ile çalışmış, hizmet içi eğitimler almıştır. 2013 yılı Eylül ayında araştırma görevlisi olarak Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Anabilim Dalında başlayan araştırmacı 2016 yılında "İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi" adlı yüksek lisans teziyle tamamlamıştır. Aynı yıl içerisinde ve aynı anabilim dalında doktora eğitimine başlayan araştırmacı işitme engellilerin eğitimi, kaynaştırma/bütünleştirme, özel eğitimde aile eğitimi, nitel, nicel araştırma yöntemleri ve karma yöntem araştırmalarına ilişkin dersler almış ve araştırmalar yapmıştır. Ayrıca araştırmacı lisansüstü eğitiminin belirli dönemlerinde Anadolu Üniversitesi bünyesinde hizmet veren İşitme Engelli Çocuklar Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde (İÇEM) eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunmuştur.

Görüşme soruları ek olarak tez izleme komitesi üyelerine de sunularak uygunluğu kontrol edilmiştir. Betimsel indekslerinin hazırlanması ve analizi aşamasında tez danışmanından, işitme engellilerin eğitimi alanında ve nitel araştırma konusunda çalışmaları olan uzmanlar tarafından geri bildirim alınmıştır. Gereksinim belirleme aşamasına ilişkin yarı-yapılandırılmış görüşme soruları EK-3, EK-4'de verilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler ebeveynler için A1, A2..., öğretmenler için ise Ö1, Ö2... vb. şekilde kod isimleriyle Tablo 2.3.'te sunulmuştur.

Tablo 2.3. Yarı-yapılandırılmış görüşme katılımcıları

Kod isim	Açıklama	Şehir
A1	3. Sınıf öğrencisi ebeveyni	Eskişehir/Odunpazarı
A2	4. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A3	5. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A4	3. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A5	6. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A6	7. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A7	8. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A8	2. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A9	1. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A10	1. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Merkez
A11	3. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
A12	4. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
A13	5. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
A14	2. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
A15	4. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
A16	7. Sınıf öğrenci ebeveyni	Tokat/Erbaa
Ö1	Sınıf öğretmeni	Eskişehir/Odunpazarı
Ö2	Sınıf öğretmeni	Eskişehir/Odunpazarı
Ö3	Sınıf öğretmeni	Eskişehir/Odunpazarı
Ö4	Özel eğitim öğretmeni	Bilecik, Bozüyük RAM
Ö5	Özel eğitim öğretmeni	Bilecik, Bozüyük RAM
Ö6	Özel eğitim öğretmeni	Bilecik, Bozüyük RAM
Ö7	Özel eğitim öğretmeni	Tokat Merkez RAM
Ö8	Özel eğitim öğretmeni	Tokat Merkez RAM

Not: RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

Tablo 2.3. incelendiğinde gereksinim belirleme aşamasında kaynaştırmada/bütünleştirmede üçlü saç ayağını oluşturması bakımından çocuğu ilkökul ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynler ile 16, sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan sınıf öğretmenleri ile 3 ve RAM’da görev

yapan özel eğitim öğretmenleri ile 5 olmak üzere toplam 24 yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Ebeveynlerin çoğunluğu Tokat ilinde, sadece biri Eskişehir’dedir. Öğretmenlerin ise Eskişehir, Bilecik ve Tokat illerinde görev yaptıkları görülmektedir.

2.3.3. Araştırmacı Günlüğü

Günlükler, araştırmacının araştırmaya dair açıklamalarını, yorumlarını topladığı ve görüşlerini yansıtmalı olarak yazabileceği bir yer olarak kabul edilmektedir. Araştırmada veri kaynağı olarak kullanılabileceği ifade edilmektedir (Glesne, 2015). Bu araştırmada, araştırmacı araştırma süreci ile ilgili aşamalarda, öğretmenlerle, ebeveynlerle gerçekleştirdiği görüşmelerin öncesinde, sonrasında, program tasarımının uygulanmasında, uzmanlarla gerçekleştirdiği toplantıların sonrasında günlük yazmıştır. Günlüklere ilişkin betimleyici bilgiler Tablo 2.4.’te sunulmuştur.

Tablo 2.4. Günlüklere ilişkin bilgiler

Aşama	Sayfa
1. Gereksinim belirleme	
Sorularının hazırlanması ve uzman görüşü alınması	2-19
Ebeveynler ve öğretmenler ile yapılan görüşmeler	20-56
Betimsel indeks ve kodlamalar	57-58
Tema ve alt temalara ulaşılması	59-60
2. Program tasarımının uygulanması ve değerlendirilmesi	
Modüllerin içeriklerinin belirlenmesi ve uzman görüşü	61-62
Modüllerin uygulanması	62-67
Tez izleme toplantıları	68-70
Tez danışmanı ile toplantılar	71-77

Tablo 2.4. incelendiğinde araştırmanın iki aşamasında, tez izleme ve tez danışmanı ile toplantılarının sonunda bilgisayar ortamında toplam 77 sayfa araştırmacı günlüğünün tutulduğu görülmektedir. Her bir günlük başlık ve sayfa numarasıyla ifade edilmiştir. Ayrıca günlüklerden elde edilen veriler araştırmanın bulgular ve tartışma bölümlerine kaynak sağlamıştır. İlgili bölüm ve yerlerde atıflar “Araştırmacı günlüğü, tarih, sayfa no” şeklinde belirtilmiştir.

2.3.4. İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarının ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi Anketi (KESGEB-İK)

Gereksinim belirleme aşamasında kullanılan anket araştırmacının yüksek lisans tezinde ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanıp kullanılmıştır. Mevcut araştırmada revize edilip kullanılan şekliyle 29 kapalı uçlu ve 1 açık uçlu maddeden oluşmaktadır. Tüm maddelerine katılımcıların verebileceği yanıt şekli “Hiç katılmıyorum (1puan)”, “Katılmıyorum (2 puan)”, “Katılıyorum (3 puan)”, “Tamamen katılıyorum (4puan)” olarak dört derecelidir. Kapsam geçerliliğinin belirlenebilmesi için ve aynı zamanda hem bütün olarak hem de anketin maddelerini ayrı ayrı değerlendirmeleri için üç alan uzmanına gönderilmiştir. Gelen geri bildirimler tez danışmanı ile birlikte değerlendirilerek ankete son hali verilip uygulanmıştır (EK-9). Türkiye genelinde 65 ilden olmak üzere 350 ebeveyne anket uygulanmıştır. Tablo 2.5.’te anket katılımcılarına ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2.5. KESGEB-İK katılımcı bilgi formu betimsel istatistikleri (n = 350)

Kategorik Değişkenler		
Ebeveynlerin Özellikleri	n	%
Ebeveynlik Durumu		
Anne	262	74,9
Baba	75	21,4
Diğer	13	3,7
Çalışma Durumu		
Evet	156	44,6
Hayır	194	55,4
Meslek		
Ev hanımı	165	47,1
Esnaf	37	10,6
Öğretmen	35	10,0
İşçi	26	7,4
Diğer	87	24,8
Eğitim Durumu		
Eğitim almamış	10	2,9
Okur-yazar	10	2,9
İlkokul	56	16,0
Ortaokul	64	16,9
Lise	114	32,0
Üniversite ve üstü	108	31,4
Başka İşitme Kayıplı Çocuk		
Evet	63	18,1
Hayır	286	81,9
Toplam Çocuk Sayısı		
2	187	53,9
3	92	26,3
1	42	12,1
4	15	4,3
5 ve üstü	11	3,1
Öğrencilerin Özellikleri	n	%
Cinsiyeti		
Kız	165	47,7
Erkek	181	52,3
İşitmeye Yardımcı Cihaz Kullanımı		
İki kulakta da işitme cihazı var	74	21,1
Bir kulakta işitme cihazı, diğerinde Koklear İmplant (Kİ)	71	20,3
Tek kulakta Kİ var, diğerinde cihaz yok	103	29,4
İki kulakta da Kİ var	90	25,7
FM sistem	3	,9
Beyin sapı	3	,9
Herhangi bir cihaz yok	6	1,7
Sürekli Değişkenler	Ort.	S
Ebeveyn Yaşı (Yıl)	39,4	8,0
Öğrenci Yaş (Yıl)	10,2	2,9
İşitme Kaybı Tanı Yaşı (Ay)	11,5	17,1
İşitmeye Yardımcı Cihaz Kullanmaya Başlama Yaşı (Ay)	22,1	20,7
Sınıf Mevcudu	27	7,0
Okula Gidiş Süresi	5,2	2,8
Kaynaştırma/Bütünleştirme Gidiş Süresi	4,5	2,5

Tablo 2.5.'te görüldüğü üzere işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin (n =350) %74,9 yüzdelik

oranıyla 262'sinin anne, %21,4 oranla 75'i baba ve %3,7 ile 13'ünün anne-baba dışında birincil bakıcıları olduğu görülmektedir. Ayrıca ebeveyn yaş ortalamalarının 39 olduğu belirtilmiştir. Çalışma ve mesleki durumlarına bakıldığında %55,4' ünün çalışmadığı, çoğunluğunun yani % 47,1'inin ev hanımı olduğu ifade edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim durumu ise %16,9 ortaokul, %32 lise, %31,4 üniversite ve üstü olarak belirtilmiştir. Ek olarak eğitim durumunu lisansüstü belirten %1,4 oranla 5 ebeveyn bulunmaktadır. Diğer yandan öğrencilere ilişkin bilgilere bakılırsa %47,7 ile kız, %52,3 ile erkek ve yaş ortalamalarının 10,2 olduğu görülmektedir. Ayrıca işitmeye yardımcı cihaz kullanımına, işitme kaybı tanı yaşı, cihazlanma yaşı, sınıf mevcuduna ve son olarak kaç yıldır kaynaştırmada/bütünleştirmede olduklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.3.5. Başarı Testi (öntest-sontest)

Ebeveynlerin bilgi düzeyinde bir fark yaratıp yaratmadığını belirlemek için ön test-son test oluşturulmuştur. Başarı testi gereksinim belirleme aşamasından sonra hazırlanmıştır. Ebeveynlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede bilgi gereksinimlerinin belirlenmesinin ardından ortaya çıkan modüllerin içeriklerini temsil edecek şekilde çoktan seçmeli ve 4 seçeneğin yer aldığı 25 sorudan oluşmuştur. Çoktan seçmeli test türünün belirtke tablosunda verilen (Ek-17) bilgi ve kavrama düzeyindeki hedeflerin ölçülmesinde etkili olması, katılımcıların diğer test türlerine göre daha aşina olmaları yönünden tercih edilmiştir (Baştürk, 2014). Geçerliliğine ilişkin her iki formun sorularının konulara dengeli dağılmasını ve iki formdaki soruların hedef düzeylerinin tutarlı olması belirtke tablosuyla sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca alan yazına ve belirtke tablosuna dayalı hazırlanmış, uzman geçerliliği alındıktan sonra son şekli verilmiştir. Katılımcıların aşinalık etkisini en aza indirebilmek ve gerçek performanslarını belirleyebilmek için son testte kullanılmak üzere testin A (öntest EK-11) ve B (sontest EK-12) formları hazırlanmış ve testler işitme kayıplı çocuğu ilköğretim ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan 14 ebeveynye uygulanmıştır.

2.3.6. Ebeveyn Memnuniyet Anketi (EMA)

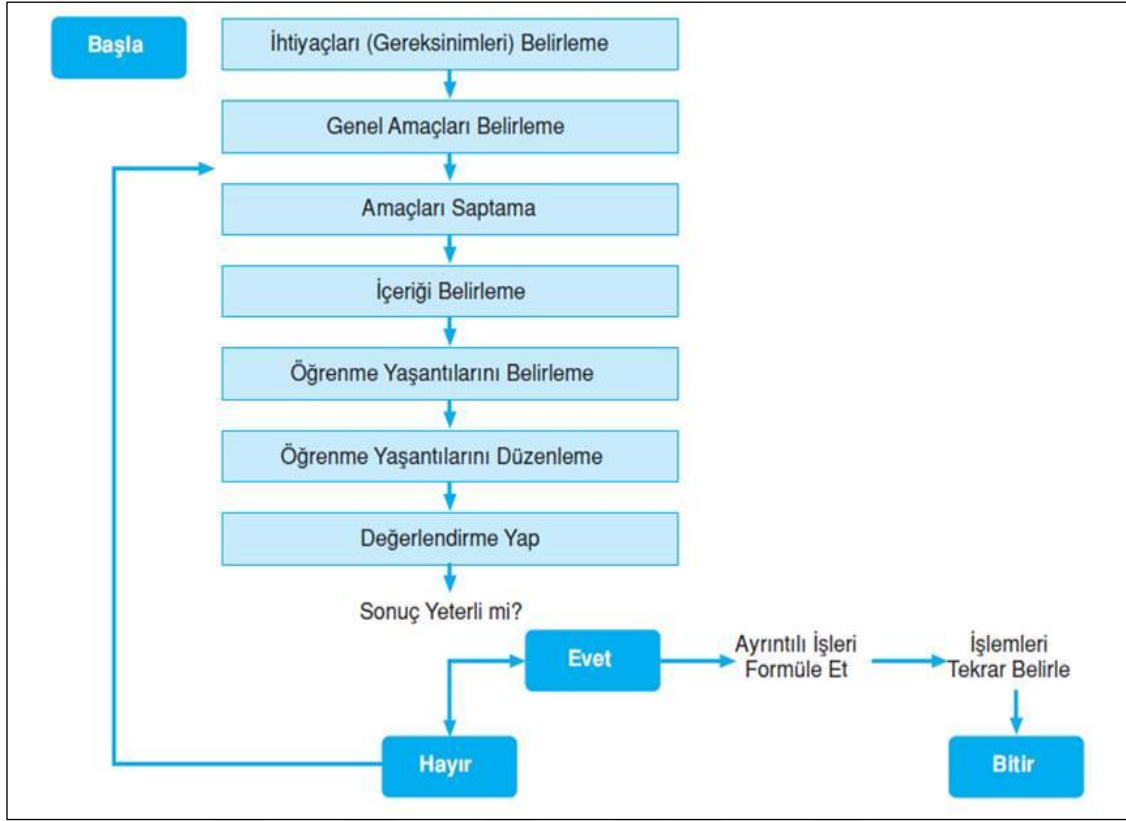
Program tasarımının oluşturulması ve değerlendirilmesi aşamasında ebeveynlerin program tasarımına ilişkin memnuniyetlerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette programın içeriğine, eğitimin sunumuna ve eğitimcinin değerlendirilmesine yönelik 3 ana bölüm yer almıştır. Ayrıca hiç (1 puan), kısmen (2 puan), çoğunlukla (3 puan), tamamen

(4 puan) dereceli şekilde dörtlü likert olarak 20 sorudan oluşmuştur (EK-10). Buna göre en yüksek alınabilecek puan 80'dir. Katılımcıların anketin sonuna ek olarak görüşlerini yazabilecekleri açık uçlu bir madde de yer almıştır. Açık uçlu madde ile program tasarımına ilişkin ek görüşlerin ve önerilerin alınması amaçlanmıştır. Program tasarımının sosyal geçerliliğini belirlemek üzere kapsam geçerliliği, anlaşılırlığı (dil) açısından değerlendirilmek üzere alan uzmanlarına gönderilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Programın uygulanması sonrası ebeveynlerin doldurmaları sağlanmıştır. Böylece program tasarımının sosyal geçerliği ortaya konmaya çalışılmıştır.

2.4. Araştırma Süreci ve Program Tasarım Oluşturma Modeli

Karma yöntem araştırması çok aşamalı değerlendirme deseniyle tasarlanan çalışmanın birinci aşaması olan gereksinim belirleme aşamasında l sacayağı oluşturması bakımından çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan 16 ebeveynle, sınıfında kaynaştırma ğrencisi olan öğretmenler ve/veya yöneticilerle ve RAM personeli ile 8 yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan temalara ilişkin program tasarımında hangi modüllerin olması gerektiğine yönelik içerik hazırlanmıştır. Gereksinim belirleme aşamasında anket (KESGEB-İK) yapılan görüşmelere, alan yazına ve uzman görüşüne dayalı olarak revize edilmiş olup 2014 yılı MEB şurası'nda TÜİK'in belirlediği eğitim bölgeleri esas alınarak 12 bölgede, 65 ilde çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirme olan 350 ebeveyne uygulanmıştır. Böylece gereksinim belirleme aşaması tamamlanmıştır.

Çalışmanın ikinci aşaması program tasarımının oluşturulması ve değerlendirilmesi aşamasıdır. Program tasarımının oluşturulması sürecinde bazı modeller yer almakta ve programın hangi öğelerden oluşacağı, öğelerin hangi sırayla verileceğini belirlemede kullanılmaktadır. Kısaca tanımda da belirtildiği üzere program tasarımı (modeli), tasarım aşamasına yön veren ve rehberlik eden temel öğeleri (konu, içerik, yöntem ve etkinlikler) kavramsallaştıran yoldur (Demirel, 2017; Ornstein ve Hunkins, 2017). Bu anlamda tasarımı oluşturma aşamasına rehberlik etmesi amacıyla kullanışlılığı, gereksinim belirlemeyle başlaması ve dönüt verilebilerek tekrar başa dönmeyi sağlayabilmesi sayesinde *Taba-Tyler Modeli* referans alınmıştır (Tyler and Ralph, 2013).

Şekil 2.2. Taba-Tyler modeli şeması

Model çerçevesinde program tasarımı oluşturma ve alan uzmanlarının eşliğinde tasarımın amaçları, içeriği, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri belirlenmiştir. Uygulanan program tasarımının etkililiği ise modüller temelinde hazırlanan başarı testleri öntest, sontest uygulanarak ebeveynlerin bilgilenme ya da başka bir deyişle tasarımın bilgilendirme derecesi belirlenmeye çalışılmıştır. Son olarak, tasarımın sosyal geçerlik düzeyini belirlemek üzere ebeveynlere, gerekli alan yazın taraması yapılarak hazırlanan memnuniyet anketi uygulanmıştır.

2.5. Programın Hazırlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırma/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı geliştirmeyi hedefleyen çalışmada ilk olarak bilgiye olan gereksinimleri belirlenmiştir. Bu gereksinimler programın kazanımlarının ve içeriğinin yapılandırılmasında kullanılmıştır. Bu noktada programın hedeflerinin ve kazanımları modüler hedef yazma yaklaşımı benimsenerek yazılmıştır. Modüler hedef yazma yaklaşımı aşamalılık özelliği göstermeyen bağımsız ünitelerden oluşan programlar için kullanıldığı belirtilmektedir (Demirel, 2017; Ornstein ve Hunkins,

2017). Hedef ve kazanımlar temelinde her modül için ayrı ayrı içerik planları oluşturulmuştur (EK-18). Plan içeriklerinde içeriğin sunulması sırasında kullanılan öğretme-öğrenme stratejileri, yöntem ve teknikleri, öğretim araçları ve öğretim etkinlikleri betimlenmiştir. Hazırlanan planlar için alan uzmanlarının görüşleri alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Belirlenen modüller şu şekildedir.

Tablo 2.6. *Program tasarımı modüller*

No	Modül adı
1	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri
2	Kaynaştırma/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ailelerin hakları
3	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler
4	İşitme kayıplı çocukların gelişimsel özellikleri
5	İşitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazlar
6	Kaynaştırmada/bütünleştirmede destek eğitim uygulamaları

Not: Örnek modül planı EK-18’de sunulmuştur.

Tablo 2.6.’da belirtildiği üzere ebeveynlerin bilgi gereksinimleriyle belirlenen altı modülden oluşmaktadır. Modüllerin uygulanması çevrimiçi etkileşimi sağlayan bir bilgisayar uygulaması (Zoom) ile yapılmasına tez izleme komitesi üyeleriyle yapılan toplantıda karar verilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 27.05.2021, s.70). Ardından ilk olarak katılımcılar belirlenerek iletişime geçilmiş ve 14 katılımcı belirlenmiştir. Uygulama aşamasına katılan ebeveynlerin özellikleri Tablo 2.7.’de sunulmuştur.

Tablo 2.7. Uygulama aşamasına katılan ebeveynlerin betimsel istatistikleri (n = 14)

Kategorik Değişkenler		
Ebeveynlerin Özellikleri	n	%
Ebeveynlik Durumu		
Anne	13	92,9
Baba	1	7,1
Çalışma Durumu		
Evet	1	7,7
Hayır	12	92,3
Eğitim Durumu		
İlkokul	3	21,4
Ortaokul	5	35,7
Lise	6	42,9
Başka İşitme Kayıplı Çocuk		
Evet	3	21,4
Hayır	11	78,6
Toplam Çocuk Sayısı		
2	7	50
3	5	35,7
1	1	7,1
4	1	7,1
Şehir (plakası)		
47	7	50
34	3	21,4
06	2	14,3
11	2	14,3
Çocuklarının Özellikleri	n	%
Cinsiyeti		
Kız	7	50
Erkek	7	50
İşitmeye Yardımcı Cihaz Kullanımı		
İki kulakta da işitme cihazı var	4	28,6
Bir kulakta işitme cihazı, diğerinde Koklear İmplant (Kİ)	2	14,3
Tek kulakta Kİ var, diğerinde cihaz yok	5	35,7
İki kulakta da Kİ var	3	21,4
Sınıf mevcudu		
26-30	5	35,7
31-35	3	21,4
10-15	2	14,3
41-üstü	2	14,3
21-25	1	7,1
36-40	1	7,1
Sürekli Değişkenler	Ort.	S
Öğrenci Yaş (Yıl)	9,7	1,8
İşitme Kaybı Tanı Yaşı (Ay)	2,7	2,9
İşitmeye Yardımcı Cihaz Kullanmaya Başlama Yaşı (Ay)	2,8	1,8
Okula Gidiş Süresi	5,2	2,8
Kaynaştırma/Bütünleştirme Gidiş Süresi	4,5	2,5

Tablo 2.7.'ye ilişkin uygulama aşamasına 14 ebeveyn katılmıştır. Katılımcıların 13'ünün anne ve 1'inin baba olduğu görülmektedir. %42,9 ile lise mezunu oldukları ve çoğunluğunun çalışmadığı belirlenmiştir. 3 ebeveyn ailelerinde çocuklarından başka işitme kayıplı birey olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yarısı Mardin ilinde

ikamet etmektedir. Çocuklarına ilişkin ise 1. sınıf ile 8. sınıf arası her dönemde çocuğu olan ebeveyn yer almıştır.

Uygulama aşamasında her modül için ayrı olmak üzere toplam 6 oturum gerçekleştirilmiş olup oturumlara ilişkin bilgiler Tablo 2.8.' de yer verilmiştir.

Tablo 2.8. Programın uygulanma süreci

Oturum No	Tarih	Katılımcı sayısı	Yer	Süre
1	03.01.2022	14	Çevrimiçi	40dk
2	04.01.2022	13	Çevrimiçi	40dk+26dk
3	05.01.2022	13	Çevrimiçi	40dk+10dk
4	06.01.2022	14	Çevrimiçi	40dk+27dk
5	07.01.2022	12	Çevrimiçi	40dk+25dk
6	08.01.2022	14	Çevrimiçi	40dk+24dk

Tablo 2.8. incelendiğinde oturum tarihlerine, katılımcı kaybının önüne geçmek adına katılımcılarla birlikte karar verilmiştir. Her bir katılımcının oturumlar başlamadan önce katılımcı bilgi formu (EK-7) ve programın etkililiğini değerlendirebilmek amacıyla öntest olarak başarı testini (EK-11) doldurmaları sağlanmıştır. Her bir oturumun ardından katılımcılar modül planının sonunda yer alan değerlendirme sorularını çözmüşlerdir. Programın uygulanması sonrasında sontest (EK-12) olarak başarı testinin sorularını cevaplamaları ve memnuniyet anketinin (EMA, EK-10) maddelerini doldurmaları istenmiştir. Tüm belirtilen işlemlerin ardından araştırmanın veri toplama süreci tamamlanmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırma çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sürece ilişkin bilgi gereksiniminin belirlenmesi, buna dayalı bilgilendirme programının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi aşamalarını içermektedir.

İlk aşamaya ilişkin yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara, temalara göre düzenlenmesi ve bulguların yorumlanması basamaklarının yer aldığı ifade edilmektedir (Saldana, 2019; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu basamaklara göre araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin dökümü her bir katılımcı için ayrı ayrı yapılmıştır. Veriler incelenerek anlamlı bölümlere ayrılarak ne ifade ettiği kodlanmıştır. Ardından kodlar bir araya getirilmiş ve ortak bölümler belirlenerek temalar oluşturulmuştur. Sistematiik şekilde oluşturulan veriler kodlara ve temalara göre düzenlenmiştir. Son olarak ayrıntılı bir biçimde bulgular yorumlanarak sonuçlar elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). İlk aşamada yer alan anketin (KESGEB-İK) ise betimsel analizi yapılmıştır. Buna göre katılımcılara ilişkin demografik veriler, anket maddesine verilen tepkiler sosyal bilimlerde kullanılan istatistik yazılım programı aracılığı ile belirlenmiştir. Anketin her bir maddesinin frekansları, aritmetik ortalaması, tepki yüzdeleri, standart sapması ortaya konulmuştur.

İkinci aşama olan programın uygulanması ve değerlendirmesi aşamasında katılımcı bilgileri, modül değerlendirme, EMA verilerinin betimsel analizi yapılmıştır. Başarı testi (öntest sontest) verilerinin karşılaştırılması ve normal dağılım göstermemesi nedeniyle Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi (Willcoxon Signed Ranks Test) kullanılarak verilerin analizi tamamlanmıştır.

2.7. Geçerlik-Güvenirlik

Araştırmanın en başında tüm yasal prosedürler yerine getirilmiştir. Gerekli resmi izinlerin (EK-1, EK-2) alınmasının ardından katılımcılara verilerin gizli kalacağı ve istedikleri an çalışmadan ayrılacakları gibi gerekli taahhütlerin yer aldığı “Gönüllü Katılım Formu” imzalı şekilde alınmıştır (EK-13, EK-14, EK-15).

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik “inandırıcılık” (trustworthiness) kavramı altında değerlendirilmektedir (Creswell, 2014). Buna göre çalışmanın nitel boyutunda şöyle ifade edilmektedir.

Çeşitleme (triangulation): Çok sayıda araştırmacı, çoklu veri kaynakları veya bulguları doğrulamak için çoklu yöntemlerin kullanmasıdır. Ebeveynler, öğretmenler ve RAM personeli ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin yapılmasıyla sağlanmaktadır.

Akran değerlendirmesi (peer evaluation): Kullanılan teknikler, geliştirilen araçlar ve bunlar temelinde ortaya çıkan bulguların ve yorumların alan uzmanları tarafından değerlendirilmesidir. Planlanan çalışmada akran değerlendirmesi yoluyla inandırıcılık, geliştirilen ve revize edilecek anket (KESGEB-İK, EK-9), nitel bulguların yorumlanması, program tasarımının oluşturulması sürecinde ve hazırlanan başarı testi aşamalarında alan

uzmanlarının araştırmaya dâhil edilmesi, yapılan işlemler hakkında görüşlerinin alınması yoluyla sağlanmaktadır.

Denetim, üye kontrolleri (member checking): Yürütülen işlemlerin doğrulanması, elde edilen sonuç veya çıkarımların sağlanması anlamında kullanılmakta olup gereksinim belirleme aşamasında yürütülecek görüşmeler için geçerlik alınmasında görüşme dökümlerinin doğrulanması sağlanarak oluşturulmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında ise program tasarımının içeriği ve değerlendirilmesi süreci tez izleme komitesi üyeleri tarafından denetlenmesiyle sağlanmaktadır.

Başkaları tarafından denetime açık kayıtlar ve dökümler: Araştırma verilerinin kayıt altına alınması ve denetime açılması anlamında kullanılmaktadır. Mevcut çalışmanın gereksinim belirleme aşamasında yapılan görüşmelerin kayıtları, dökümleri, analize hazırlık ve analiz sürecinde yapılan işlemlerin her biri kayıt altına alınmıştır.

Zengin ve ayrıntılı anlatım: Araştırma bulgularının verilerden alıntı yaparak zenginleştirilmesi ve kavramsal çerçeveye uygun biçimde yapılandırılmasıdır. Tasarlanan çalışmada gereksinim belirleme aşamasından elde edilecek bulgular katılımcıların ifadelerinden duruma uygun alıntılar yapılarak ve araştırma bulguları alanyazın sonuçlarıyla karşılaştırılarak verilmiştir.

Çalışmanın nicel boyutunda ise veri toplama araçlarının gerekli ve yeterli psikometrik özelliklere sahip olması gerektiği ifade edilmiştir (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Kullanılması öngörülen her bir araç için geçerlik-güvenirlik özellikleri veri toplama araçları bölümünde verilmiştir.

Genel olarak çalışma uygulama güvenirliği boyutundan ele alınırsa hedef davranış üzerinde istendik etkiyi ortaya çıkarmak için hazırlanmış bir program tasarımının oluşturulması, hazırlanan plana ne kadar uygun olarak yürütüldüğünün belirlenmesi ve bununla birlikte;

- Uygulamanın planlanan biçimde yürütülmesi (treatment adherence)
- Uygulamacının yetkinlik düzeyi (therapist competence)
- Uygulamacının farklı oturumlarda sonuçlarda farklılığa yol açacak (treatment differentiation) önemli bileşenleri sunup sunmadığı bir uygulamanın güvenirliğini belirlediği belirtilmektedir (Cankuvvet, 2015; Pereplechikova ve Kazdin, 2005).

Mevcut çalışmada program tasarımının uygulama güvenirliğinin değerlendirilmesi için öncelikle programın uygulama süre boyunca video kayıt altına alınmış ve

denetlenebilmesi için araştırmacı tarafından uygulama güvenirliği kontrol listesi (EK-16) geliştirilmiştir. Uygulama güvenirliği kontrol listesi oluşturulurken lisansüstü tezlerde kullanılan benzer amaçlı araçlar taranmıştır. lçtler temelinde geliştirilen kontrol listesiyle birlikte uygulamaların video kayıtları alan uzmanlarına sunulmuştur. Son olarak kontrol listesi sonuçları, gözlenen uygulamacı davranışı / planlanan uygulamacı davranışı x 100 formülüyle sağlanarak %88 olarak belirlenmiş ve uygulanan eğitimin güvenirliği görülmüştür.

3. BULGULAR

Araştırmanın amacı işitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programının geliştirilmesidir. İlk aşama ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesidir. İkinci aşama ise program tasarımının uygulanması ve değerlendirilmesidir.

İlk aşama kapsamında üçlü sacayağını oluşturması bakımından işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan 16 ebeveyn, sınıfında işitme kayıplı kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan 5 sınıf öğretmeni ve RAM’da görev yapan 3 öğretmen olmak üzere toplam 24 yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Ardından Türkiye genelinde (65 il) çocuğu kaynaştırma/bütünleştirmede olan 350 ebeveyne KESGEB-İK anketi uygulanarak ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimleri belirlenmiştir.

İkinci aşamada çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden 14 ebeveyne gereksinimlerine dayalı hazırlanmış olan program uygulanmıştır. Programın gerekli değerlendirmeleri yapılmıştır. Bulgular araştırmanın desenine ve akış sürecine uygun şekilde harmanlanarak sunulmuştur.

3.1. I. Gereksinim Belirleme Aşamasına Ait Bulgular

Gereksinim belirleme aşamasında gerçekleştirilen nitel verilerin analizi sonucu bulgular Tablo 3.1.’de sunulmuştur. Nicel verilerin analizine ait betimsel değerler (ortalama, standart sapma) ise Tablo 3.2.’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1.’de belirtildiği üzere 4 ana tema ve 15 alt temaya ulaşılmıştır. Bilgi gereksinimlerinde belirlenen alt temalar bilgilendirme programının modüllerini oluşturmuştur.

I. Aşamaya ilişkin nitel bulgular tema ve alt tema olarak, nicel bulgular ise kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerine (anket maddesine verilen tepkilerin ort. ve SS) göre sıralanmıştır. Bulgular sunulurken katılımcıların tema ve alt temaya ilişkin ifadelerinden yer yer doğrudan alıntı yapılmış ve parantez içinde alıntı yapılan katılımcının kod ismi ve tarih (Örn. ebeveynler için A3 (01.09.2020), öğretmenler için Ö2 (03.09.2020) şeklinde verilmiştir. Nitel bulgular nicel bulgularla ilişkilendirilmiş ve harmanlanarak sunulmuştur.

Tablo 3.1. Gereksinim belirleme aşaması nitel bulgular

Temalar	Alt Temalar
1. Gereksinimler	
	Bilgi gereksinimleri
	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları
	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri
	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler
	Çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar
	Çocuklarının gelişimsel özellikleri
	İşitme cihazlarının kullanımı, bakımı ve özellikleri
	Sosyal/duygusal desteğe gereksinim
	Maddi desteğe gereksinim
2. Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar	
	Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin sorunları
	Kaynaştırmada/bütünleştirmede öğretmenlerin sorunları
3. Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler	
	Kaynaştırma/bütünleştirme ne ifade ediyor?
	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yararları
4. Öneriler ve Beklentiler	
	Ebeveynlerin önerileri ve beklentileri
	Öğretmenlerin önerileri ve beklentileri

Tablo 3.2. KESGEB-İK betimsel istatistikleri (n = 350)

No	Maddeler	Ort.	SS
9	Öğretmenin, çocuğuma yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.	3,63	,52
8	Öğretmenin, işitme engelli çocukların eğitimi hakkında bilgili olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.	3,57	,58
28	Okul yöneticileri ve öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi konusunda daha fazla bilgili olmalıdır.	3,48	,60
27	Hem normal işiten çocuklar hem de aileleri işitme engelli çocuklar hakkında bilgilendirilmelidir.	3,40	,61
4	Kaynaştırma, çocuğumun sosyal ve duygusal gelişimini desteklemektedir.	3,31	,57
2	Kaynaştırma, çocuğumun dil gelişimini desteklemektedir.	3,29	,55
3	Kaynaştırma, çocuğumun akademik gelişimini desteklemektedir.	3,28	,58
1	Kaynaştırma, çocuğumun normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.	3,26	,55
22	Kaynaştırmada aile katılımı konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	3,22	,63
21	Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	3,22	,68
29	Kaynaştırma veya çocuğumun eğitimi hakkında eğitim düzenlenirse katılıyorum.	3,15	,64
24	Destek eğitim hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	3,13	,69
19	Yaşadığımız sorunların nedenlerin biri kaynaştırmadaki yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.	3,11	,77
16	Çocuğum sınıfta öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaktadır.	3,06	,64
26	Çocuğuma normal işiten yaşlılarının yaklaşımı olumludur.	2,95	,69
18	Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıf mevcudunun yüksek olmasıdır.	2,95	,89
7	Öğretmenimiz çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.	2,90	,69
17	Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıfta ses yalıtımının olmayışıdır.	2,90	,88
6	Öğretmenimiz beni, çocuğumun eğitimi hakkında bilgilendirmektedir.	2,85	,77
23	Çocuğumun kullandığı işitme cihazının/koklear implantın kullanımı ve bakımı konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.	2,77	,82
20	Yaşadığımız sorunların nedenlerinden biri, normal işiten çocuk ailelerinin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.	2,74	,86
11	Okul yöneticileri sorunlarımızla ilgilenmektedir.	2,68	,79
25	Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelmek için psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.	2,62	,88
12	Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) kaynaştırma hakkında bizi bilgilendirmektedir.	2,62	,82
5	Öğretmenimizin kaynaştırma ve işitme engelli çocukların eğitimi konusunda bilgisi vardır.	2,58	,75
10	Okul müdürünün, kaynaştırma ve işitme engelli çocukların eğitimi konusunda bilgisi vardır.	2,44	,81
13	Öğretmenler, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmaktadırlar.	2,40	,80
14	Okulda çocuğuma destek eğitim verilmektedir.	2,34	,88
15	Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.	2,00	,94

Not: Anket maddelerine verilen tepkiler en az 1, en çok 4 puandır. Tepkiler “Hiç katılmıyorum (1puan)”, “Katılmıyorum (2 puan)”, “Katılıyorum (3 puan)”, “Tamamen katılıyorum (4puan)” olarak derecelendirilmiştir. Her bir madde aldıkları ortalama değerlerine göre sıralanmıştır.

3.1.1. Tema 1: Gereksinimler

İşitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda olan ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerini belirlemeye yönelik yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerin analizi sonucu elde edilen temadır. Alt temaları Tablo 3.3.'te sunulmaktadır.

Tablo 3.3. Gereksinimler teması

1. Tema: Gereksinimler	Frekans	
	Ebeveyn	Öğretmen
Bilgi gereksinimleri	16	8
Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları	13	6
Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri	12	5
Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler	12	7
Çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar	10	3
Çocuklarının gelişimsel özellikleri	9	3
İşitme kaybı, işitme cihazlarının kullanımı, bakımı ve özellikleri	6	2
Sosyal/duygusal desteğe gereksinim		2
Maddi desteğe gereksinim	2	2

Not: 16 ebeveyn, 8 öğretmen toplam 24 katılımcı yer almıştır.

Gereksinimler teması üç alt temadan oluşmaktadır. Bunlar bilgi gereksinimleri, sosyal/duygusal ve maddi desteğe olan gereksinimleridir. İzleyen bölümde bilgi gereksinimi alt temasının bulguları verilmektedir.

3.1.1.1. Bilgi gereksinimleri

Alt tema içerisinde ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin elde edilen bilgi gereksinimleri Tablo 3.3.'te verildiği üzere 6 başlık olarak ortaya çıkmıştır.

3.1.1.1.1. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları

Ebeveynlerin en çok dile getirilen gereksinimleri kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları konusunda olmuştur. Örneğin A6 (31.08.2020) “Şimdi bunları kimse araştırmıyor, yani bir işitme engellinin yakınıyla kendisinin yasal haklarını kanuni haklarını birçoğu bilmiyor.” Benzer şekilde A11 (01.09.2020) “Sanırsam hocam ben pek bilgili değilim bu konuda.” sözleriyle ifade

etmiştir. Yasal haklara ilişkin bilgiye ihtiyaç duymaları konusunda A7 (31.08.2020) “Ya her şey ihtiyaç. Aile zaten hiçbir şey bilmiyor hocam” şeklinde belirtmiştir.

İçerik anlamında ne tür bilgiye gereksinim duydukları sorulduğunda A3 (31.08.2020): “Verilmesi gereken temel bilgilerin hepsi verilse güzel olur bence.” sözleriyle kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveynlerin hakları konusunda tüm bilgilere ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. Benzer şekilde ebeveynlerin hem işitme kayıplı hem de işiten çocukların ebeveynlerinin haklarını bilmelerinin olumlu olacağını A10 (01.09.2020) “Çok iyi olur tabi ki. Herkes haklarını bilmeli bu çocukların.” sözleriyle dile getirmiştir. Bazı ebeveynler çocuğunun okula başladığı zamanlarda haklarını bilmediklerini ve bazı sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Daha sonra bilgiye eriştiğinde sorunlarının biraz olsun hafıflediğini söylemişlerdir. Buna ilişkin A10 (01.09.2020) şöyle ifade etmiştir: “Biz de bilmiyorduk mesela, ilk zamanlar bilmiyorduk. Sonra baktım bu çocukların öbür çocuklardan daha fazla hakları var aslında. Onu öğrendiğim zaman ben de hiç durmadım. Her yere, her yere başvurdum.”

Öğretmenler de işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri konusunda bilgiye gereksinim duyduklarını dile getirmişlerdir. Örneğin Ö4 (11.03.2020) “Bilgi eksikliği zaten en başından beri var olduğunu söylüyorum.” Sözleriyle ifade ederken Ö2 (11.03.2020) ebeveynlerin bilgi gereksinimlerini şu örnekle vurgulamıştır: 111 öğrencinin başka bir durumu var 111 demişler ki “destek eğitim odasından yararlanamayacak”. Evet, ama aile istiyor. Ee aile haklarını bilmiyor, yararlanamayacak demişler bitirmişler.” Benzer şekilde hem yasal haklara hem de diğer konularda bilgiye gereksinimleri olduğunu Ö6 (01.09.2020) şu özet cümle ile belirtmiştir: “Ama tabi ki haklarını genel olarak da bilmediklerini söyleyebilirim.”

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri konusunda bilgi gereksinimlerinin belirlenmesinde ebeveynlere uygulanan ankette “Kaynaştırma konusundaki yasalarla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” ve “Yaşadığımız sorunların nedenlerin biri kaynaştırmadaki yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.” Maddeleriyle temsil edilmiş olup sırasıyla ort. 3,22 ve ort. 3,11 olarak yüksek oranda olduğu görülmüştür.

3.1.1.1.2. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri

Yapılan görüşmelerde birçok ebeveyn kaynaştırmanın/bütünleştirmenin ne anlama geldiğini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir. A6 (31.08.2020) “Kaynaştırma deyince ortama alışma”, A7 (31.08.2020) “İıı yani kaynaştırma eğitimi denince benim yani esasımda ıııı hiç, hiçbir şey bo... bo... boş bir şey geliyor yani boş.”, A11 (01.09.2020) “Sanırsam hocam ben pek bilgili değilim bu konuda ama bize şey dendi, kaynaştırma öğrencisi dendi çocuğuma.” A12 (01.09.2020) “Valla ben pek bir şey söylememiş olayım ya. O kadar, o kadar şeyim.” Ö4 (11.03.2020) ise ebeveynlerin genel anlamda bilgi eksiklikleri olduğunu bu yüzden kaynaştırmanın ne anlama geldiğini ya da ne ifade ettiğini bilemediklerini şu sözlerle dile getirmiştir “Bilgi eksikliği zaten en başından beri var olduğunu söylüyorum”. Diğer yandan bazı ebeveynler kaynaştırmanın/bütünleştirmenin ne anlama geldiğini ifade etmişlerdir. Örneğin A4 (31.08.2020): “İıı kaynaştırma, ıııı bizim gibi özel çocuk, yani özel çocuğumuz var, özel çocuklarımızın diğer çocuklarla kendini ayrı hissetmeden onlar gibi bir birey olduğunu onlara anlatmaya çalışma ve o birbirlerine kaynaştırma diye düşünüyorum” Ebeveynler açısından kaynaştırma/bütünleştirmenin ne anlama geldiğini belirlenmesine ilişkin anket maddelerinden olan 1. maddeye “Kaynaştırma, çocuğumun normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır” verilen tepkilere bakıldığında ortalamasının 4 üzerinden 3,26 olduğu görülmüştür.

3.1.1.1.3. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler

Kaynaştırma/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörlere ilişkin veriler analiz edildiğinde ilk olarak ebeveynin rolü bulgusu ortaya çıkmıştır. Ebeveynin çocuğuna yaklaşımı, çocuğunun eğitim hayatını takip edebilmesi için yeterince bilgili ya da deneyimli olması başarıyı etkileyen durumlar olduğu belirtilmiştir. A1 (25.02.2020) çocuğuna derslerinde yardımcı olmak istediğini fakat kendisinin bilgisinin olmadığı için yardımcı olamadığını şu sözlerle ifade etmiştir: “ben de ee ilkokul mezunuyum yani fazla anlamıyorum da matematikten zaten az bir şey anlıyorum bölmelerden falan bu sefer bölmelere geçtiler hiç anlamıyorum. Ben de yardımcı olamıyorum”. A10 (01.09.2020) ise öğretmenin çocuğuyla ilgilendiğini, öğretmenlerinden gerekli bilgiyi talep ettiğini ve böylece çocuğuna destek olduğunu “Rehberliğe geliyoruz zaten. RAM’a geliyoruz biz, orada bize bir şey çıkarıyorlar. Ne gerekiyorsa yapıyoruz.” A11 (01.09.2020) benzer

ifadeyle “ilköğretim hocası bize ödev gönderiyor. Sayfalık ödevler gönderiyordu. Biz onu çalışıyorduk. 3 gün falan çalışıyorduk.” Ebeveynlerin çocuklarının eğitimine katılmalarının başarıyı etkileyen önemli bir faktör olduğunu öğretmen olan Ö6 (01.09.2020) şu şekilde ifade etmiştir: “...hani okuldan bir ödev verildi, aileniz bunu ne şekilde kontrol edecek, destek sağlayacak. Çocuğuna ııı bunu öğretiyor evde de aynı şekilde”. Kaynaştırmada/bütünleştirmede başarıyı etkileyen bir diğer bulgu ebeveynlerin, öğretmenlerin, okul yönetimi gibi paydaşların iş birliğidir. Buna ilişkin Ö6 (01.09.2020) öğrencilerin eğitiminin sorumluluğunun sadece öğretmende, okul yönetiminde ve ebeveynlerde olmadığını: “Şöyle söyleyeyim, çocuğun eğitimiyle ilgili ııı sorumluluk tamamıyla öğretmende değildir. Öncelikli olarak sınıf öğretmeni, daha sonrasında özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesiyle alakalı olarak okul müdürü ve daha sonrasında tabi ki aile” şeklinde ifade etmiştir. Konuyla ilişkili ebeveynlere uygulanan ankette “Öğretmenler, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmaktadırlar.” maddesiyle temsil edilmiş olup ortalama 2,40 belirlenmiştir.

Ebeveynlerin öğretmenlerle iş birliğinin öğrencinin ders başarısını olumlu etkilediğine ilişkin A14 (02.09.2020) “Hani ben çocuğumun hangi öğretmenine gidersem gideyim, ben çocuğumun sorununu anlatıyorum böylece hani mesela o diyor ben ön sırada oturtuyorum, hani anlamıyorsa anlatıyorum” şeklinde belirterek sağlıklı iletişim kurduklarını ifade etmiştir. A1 (25.02.2020) kodlu katılımcı ise öğretmeniyle iletişimin olumsuz olduğunu iyi olsa daha verimli olacağını şu şekilde ifade etmiştir: “Onunla daha biraz daha ilgilenmeniz desem şimdi (öğretmeni) yanlış anlıyor, hani derslerinde başarılı olursa gitmek istiyor tembel olursa evde ödevlerini yapmazsa iyice soğuyor”. Okul yöneticilerinin ebeveynlerle ilgilenme durumları ankette “Okul yöneticileri sorunlarımızla ilgilenmektedir.” olarak temsil edilmiş ve ortalama 2,68 bulunmuştur.

Kaynaştırmada/bütünleştirmede başarıyı etkileyen bir diğer faktör olarak öğretmen yeterliliği ve öğrenciye karşı yaklaşımıdır. Öğretmenin işitme kayıplı çocukların eğitimine ve kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgisinin ve öğrenciye yaklaşımının süreci olumlu ya da olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Konuya ilişkin A4 (31.08.2020) öğretmenlerinin duyarlı olduğunu ve böylece sınıf içerisinde destek olmaya çalıştıklarını “Hani öğretmenlerimiz bu konuda duyarlılar sağ olsunlar. Hani ıı işitme engelli ya da görme engelli, görmesinde bir sıkıntı olan çocuklarımızı en ön sırada bulundurup hani daha iyi algılamasını sağlıyorlar” sözleriyle ifade etmiştir. İlgili bölüm anket içerisinde “Öğretmenin, çocuğuma yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.”

maddesiyle temsil edilmiş olup 3,63 ortalama ile oldukça yüksek olduğu belirtilmiştir. Ebeveynler, öğretmenlerin çocuklarının eğitiminde yeterliliklerine ilişkin görüşler bildirmiştir. Örneğin A8 (01.09.2020) çocuklarına eğitim verecek öğretmenle ve okul yönetiminin öğretmen seçimiyle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır “Yani dersin boş... Yani bunun bölümüne uygun değil de ilkokulundan dolayı. O zamanlar 8. sınıflar bir aradaydı ya. Öğretmenlerin boş olanlarını seçtiler. Boş olanlarını seçtiklerinden dolayı da pek bir şey yapamadılar”. Öğretmenlerin işitme kayıplı çocukların eğitimine ilişkin yetersiz ve deneyimsiz olduğunu ilişkin görüş belirtmişlerdir. Örneğin Ö1 (27.02.2020) “Yapabildiğimiz tek şey ön sıraya oturtmak. Ben de ilk defa böyle 111 27.yılımı çalışıyorum işte 3 yıl önce geldiğimi düşünürsek, kaç yıllık meslek hayatım boyunca ilk defa daha işitme engelli bir öğrencimin normal bir sınıfta eğitim gördüğünü gördüm. Ben de bu konuda deneyimsizim, orada özel eğitime muhtaç çocukların neler yapılması gerektiğini sadece kitaplardan öğrendik. Yani gidip de bunun 111 uygulamasını yapmadık, görmedik” sözleriyle ifade etmiştir. Ebeveynlere uygulanan ankette öğretmen yeterlikleri hakkında “Öğretmenin, işitme engelli çocukların eğitimi hakkında bilgili olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.”; “Okul yöneticileri ve öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi konusunda daha fazla bilgili olmalıdır.”; “Öğretmenimizin kaynaştırma ve işitme engelli çocukların eğitimi konusunda bilgisi vardır.” maddeleriyle temsil edilmiş ve sırasıyla ort. 3,57, ort 3,48 ve ort. 2,58 olarak belirlenmiştir.

Destek eğitimin sağlanması, eğitim ortamının içeriğinin uyarlanması ve düzenlenmesi, kaynaştırmada/bütünleştirmede başarıyı etkileyen bir diğer faktör olarak ortaya çıkmıştır. Bulguya ilişkin A9 (01.09.2020) öğretmenlerin düzenleme yapması ve destek eğitim sunması gerektiğini “ayrı bir ders vermiyor” olarak ifade etmiştir. Öğretmenin buna rağmen çocuğunu sınıfta bırakacağını ifade eden şu sözlerle belirtmiştir: “İşte yok ayrı bir ders vermiyor, bana dedi ki, şey dedi Ömer çalışmıyor, böyle giderse sınıfta bırakacağım”. Öğretmenin eğitim içeriğini öğrenciye göre uyarlanmadığı hakkında ise A1 (25.02.2020) “Diğer çocuklarla aynı ödevi veriyor. Evet aynı. Ben diyorum hocam yani bunlar ağır diyorum nasıl yapacak, bütün öğrenciler yapıyor diyor, Hani yarısı doğru olsa da yarısı yanlış olsa da yaptırıp gönderiyorum” olarak ifade etmiştir. Bir diğer katılımcı A4 (31.08.2020) ise öğretmenin çocuğuna ilişkin uyarlama yaptığını “Ona göre öğretmenlerimiz bir BEP raporu hazırlıyorlar, uyguluyorlar.” ifadesiyle belirtmiştir. Katılımcıların örnek ifadeleriyle sunulan bulgular

sonucunda destek eğitimin sağlanması, eğitim ortamının içeriğinin uyarlanması ve düzenlenmesi konusunda farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Destek eğitime ilişkin ankette “Okulda çocuğuma destek eğitim verilmektedir.” şeklinde temsil edilen maddelerden biridir. Ort. 2,34 ile n düşük ikinci madde olarak ortaya çıkmıştır. “Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.” temsil edilen diğer bir maddedir ve ort.2,00 ile en düşük değere sahiptir. Ebeveynlere uygulanan ankette destek eğitime ilişkin son madde “Destek eğitim hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum” dur. Ort. 3,13 ile yüksek bir değerde olduğu görülmüştür. Destek eğitimin yapılmamasının nedenlerine ilişkin öğretmenlerden elde edilen bulgular “Sorumlar” temasında sunulmuştur.

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen önemli faktörlerden biride öğrencinin hem akranları hem de öğretmenleri tarafından sosyal kabulünün sağlanmasıdır. Öğrenciye ve akranlarına sosyal kabulün olumlu olarak yansımaları öğrencilerin iyi hissetmesine ve eğitimin felsefesiyle uyumlu olmasına ilişkin A4 (31.08.2020) “Çocuk kendini daha iyi hissediyor hani nasıl diyeyim, arkadaşlarından, yaşlılarından, akranlarından ı farklı olduklarının farkındalar aslında ama... Onlarla aynı ortamda bulunmak onlarla bir şeyleri paylaşmak onlara iyi geliyor.” sözleriyle ifade etmiştir. Benzer biçimde A5’de (31.08.2020) kendi çocuğu açısından faydasını şöyle dile getirmiştir: “Onlarla kaynaşp kurallara uymada biraz daha faydalı oldu tabi ki... Sosyalleşmesi açısından daha iyi oluyor çocuğun okula karışması.” Ebeveynler açısından benzer örnekler çoğaltılabilir. Öğretmenlerin konuyla ilgili görüşleri de benzerlik göstermektedir. Örneğin Ö1 (27.02.2020) öğrencinin arkadaşları tarafından kabul edildiğini “İı hani çocuklarım da bunu kanıksamış aslında. Muhammet’i özel bir yere koyuyorlar, hani çok da belli etmeden böyle yardımcı olmaya çalışıyorlar. Çok sevdiği arkadaşları var, bir de Muhammet’in benim gözlemlediğim.” Olumlu yaklaşımların yanı sıra bazı katılımcılar sosyal kabul olmadığında öğrenci başarısında etkili olabileceği veya öğretmenlerin öğrenciyi başka okula gönderme talepleriyle karşılaştıklarını Ö3 (11.03.2020) “Bazı öğretmenlerin bakış açısı çok sıkıntılı ıı hiçbir anlamda kaynaştırma öğrencisinin yetersizlikleri aslında çok ilgilendirmiyor öğretmeni, bir konuşma bozukluğu bile olsa, öğretmen çoğunlukla yani böyle ııı ... hemen onu başka okula gönderelim.” sözleriyle belirtmiştir. A4 (31.08.2020) özellikle öğretmen tarafından sosyal kabul olmadığında çocuğunun okula gitmek istemediğini şu sözleriyle belirtmiştir:

“Öğretmen de hadi kızım gel sen de bunlarla birlikte oyna, hani kaynaştırmanın önemi de bu zaten benim anladığım kadarıyla. Öğretmen bunu yapmadığı için çocuk hep geride kaldı ve ben okula götüremedim, sınıfa sokamadım.”

Ebeveynlere uygulanan ankette sosyal kabul durumu “Çocuğuma normal işiten yaşlıtlarının yaklaşımı olumludur.” maddesiyle temsil edilmiş olup ort. 2,95 ile çoğunluğunun çocuklarının yaşlıtlarıyla ilişkilerinin iyi olduğunu ama bazı ebeveynlerin olumlu olmadığını göstermiştir. Böylece sosyal kabulün kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen önemli bir etmen olduğu vurgulanmıştır.

3.1.1.1.4. Çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar

İşitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda olan ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak, onların dil gelişimlerine destek olabilecekleri etkinliklere ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Aynı zamanda derslerine yardımcı olabilecekleri uygulamalara ilişkin bilgi gereksinimleri olduğu görülmüştür.

Bulgulara ilişkin bazı ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimlerini artıracak uygulamalar konusunda kendi çabalarıyla bilgiye ulaşmaya çalıştıklarını ama sürecin zor olduğunu A6 (31.08.2020) şu sözleriyle dile getirmiştir: “Videolardan falan, izleye izleye çocuğuma anlattım. Buraya gelip öğretmenlerimize de anlattık biz... Nasıl bir eğitim verilmesi gerektiğinin. İlk önce hangi eğitimler verilecek sırasıyla.” Benzer ifadeyle A11 (01.09.2020) konu hakkında bilgi gereksinimi olduğunu “Aslında biz... şu an çok bilgisiziz. Yeni, Ravza okula başladığı için. Şu an hangi kapıdan ses çıksa, biraz o tarafa gitme tarafındaydık biz.” sözleriyle vurgulamıştır.

Dil gelişimlerini destekleyecek uygulamalar konusunda ebeveyn olarak kendisinin öğrenmesiyle çocuğuna destek olabileceğini A16 (02.09.2020) “Yani işte harflerin nasıl çıkacağı, harfleri yine o düzeltmeye çalışıyor ama harfleri çıkarırken dilinin nereye gittiğini mesela. Onları işte ona nasıl öğretebilirim? Mesela ben öğrensem, yani ona öğretsem iyi olur.” şeklinde dile getirmiştir. Benzer şekilde dil gelişimlerini destekleyici uygulamaları bilmediklerinde ebeveynlerin telaşa kapıldıklarını A7 (31.08.2020) şu ifadesiyle uygulamalara ilişkin bilgiye gereksinim olduğunu belirtmiştir.

“Konuşmayı öğretirsin. İki ilk bir okula verdik şeye sadece işte resim yap resim çiz, görsel görsel görsel. Çocuk bir adım ilerlemiyor. Velilerin üstlerine de çok şey

görev düşüyor ama insanlar böyle başlarına bir şey geldiği zaman yani sürekli şey oluyorlar hani nedir? İy panik oluyorlar şaşıyorlar, biz de şaşıryorduk yani.”

Bunun sonu olarak da ebeveynlerin bazıları gereksinim duydukları bu tür bilgileri kendi çabalarıyla sistematik ve güvenilir olmayan kişi veya platformlardan öğrenmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynleri gözlemleyebilme fırsatı bulan öğretmenlerin Ö5’in de (01.09.2020) örnek ifadesiyle belirttiği “Ebeveynler mesela, bir şeyler yapmayı istiyor çocuğu için ama nereden başlayacağını da bilmiyor. Nasıl başlayacağını bilmiyor”. Benzer ifadeyle de Ö2 (11.03.2020) çocuğu özellikle 1. Sınıfa başlamış ebeveynlerin kendilerine “Ne tarz oyunlar oynayacağız?” sorusunu sıkça dile getirdiklerini belirtmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarıyla hem etkileşimlerini artıracak hem de dil gelişimlerini destekleyecek uygulamalara ilişkin eğitim düzenlemesi hakkında A4 (31.08.2020): “Hani çocuğum ilerlesin onun için her şeyi yaparım. Kırsal kesimde olup da hani böyle düşünen aileler de var. Ha böyle olursa katılım olur tabi.” ifadesiyle, öğretmen Ö2 de (11.03.2020) “Velilerden de aynı şekilde yani “bir eğitim düzenlense biz katılsak” diyorlar.” sözleriyle ebeveynlerin istekli olduklarını vurgulamışlardır.

3.1.1.1.5. Çocuklarının gelişimsel özellikleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin çocuklarının gelişimsel özellikleri ve gelişim dönemleri hakkında bilgiye gereksinim oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Gelişim dönem özelliklerine ilişkin bilgi gereksinimi olduğunu ve bu bilgi eksikliğinden dolayı çocuğuna yön vermekte zorlandığını A4 (31.08.2020): “Çocuk bir arayış içerisinde, ben de bir arayış içerisindeyim ama hani kime gidip de kimin kapısını çalayım ben? Mesela benim çocuğum bu durumda, böyle böyle bi problemlerimiz var ben çocuğuma nasıl yön vereceğim ben şu an onu bilmiyorum mesela.” sözleriyle belirtmiştir. Özellikle ergenlik döneminde çocuğu olan ebeveynler hem çocuklarıyla iletişimde hem de çocuklarının kendilerini kabul etmelerine ilişkin bazı sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunların üstesinden gelebilmek için gelişim dönem özellikleri hakkında bilgiye sahip olduklarında çözüme erişebileceklerini belirtmişlerdir (Araştırmacı günlüğü, 02.09.2020, s.12). Ebeveynlerin doğrudan ifadelerine örnek olarak A9 (01.09.2020) “Cihazım görünmesin diye saçlarımı uzatacağım diyor, cihaz şeyin altında kalsın. Saçlarımın altında kalsın diyor. Şimdi kuaföre gittik. İnan ki bir gözyaşları döküyor ki.” A11 (01.09.2020) “(çocuğunun adı) şey

dedi “anne benim neden cihazlarım var? Arkadaşlarımın niye yok? Bir tek bunlar oluyordu bizde”.

Öğretmenler, ebeveynlerin bilgi gereksinimleri olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Ö1 (27.02.2020) bir ebeveyn ile yaşadığı diyalogu şu şekilde ifade etmiştir: “Bir de şimdiki yaş 9 mesela. Yarın 10-11-12 olacak. İlerde ergenliğe girecek... Ben ne yapayım hocam? Ben ne yapayım? Ne edeyim? Cümleler bunlar yani. Bunu yapabildim, bunu... Bilmiyorlar, belki de eğitim alsa o yönde.”. Benzer ifadelerle Ö5 (01.09.2020) “Yani şöyle diyebiliriz hocam demek ki, günlük işlerini çocuk yapabiliyor. Aile de çocuğun hayatını sürdürebileceğini düşünüyor. Ama çocuğun aynı zamanda biyolojik gelişimi, zihinsel gelişimi ya da akademik gelişimlerinin farklarını bilmiyor.” düşüncelerini belirtmiştir.

3.1.1.1.6. İşitme kaybı, işitme cihazlarının kullanımı, bakımı ve özellikleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin işitme kaybı, işitme cihazlarının özellikleri ve kullanımı hakkında bilgi gereksinimleri olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ebeveynlerin bazıları çocuklarına özellikle işitme kaybı tanısı konmasından itibaren bilgilendirmenin yeterince yapılmadığını ifade etmişlerdir. Örneğin A5 (31.08.2020) “Yok öyle bir herhalde bir eğitim almadım.” sözleriyle belirtmiştir. A8 (01.09.2020) ise bilgilendirmenin daha erken dönemde olması gerektiğini şu sözlerle vurgulamıştır: “Valla esas bilgi verilmesi gereken, çocuğun işitme kaybı olduğu anlar.”

Bilgi eksikliğine bağlı olarak ilerleyen zamanlarda işitme cihazlarıyla ilgili yaşadıkları bazı sorunları çözmede zorlandıklarını A9 (01.09.2020) “O cihazcıcı bulamıyorum, bir cihazcıcıya gidip onu ayarlatırım da cihazcıcı şey edemiyorum.” olarak dile getirmiştir. Bazı ebeveynlerin ise kendi çabalarıyla bilgiye erişmeye çalıştıkları görülmüştür. Örneğin A6 (31.08.2020) “Şimdi ben hep sosyal medyadan faydalandım. İnternette önce çocuğumun hangi cihazı seçeceğime karar verdim, cihaz özelliklerine baktım, cihaz fiyatlarına baktım, önce cihazını seçtim. Önce çocuğun cihazını tanıdım ben.” sözleriyle belirtmiştir. Öğretmenlerden elde edilen bulgular da benzerlik göstermektedir. Ö5 (01.09.2020) araştırmacı ile görüşme esnasında şu ifadeleri kullanmıştır: “Sizin de bahsettiğiniz gibi işitme cihazları konusunda bilgiye ıı gereksinimleri var.”

Alt temaya ilişkin madde gereksinim belirleme anketinde “Çocuğumun kullandığı işitme cihazının/koklear implantın kullanımı ve bakımı konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” maddesiyle temsil edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda ort. 2,77 olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak ebeveynlerin işitme kaybı, işitme cihazlarının özellikleri ve kullanımı hakkında bilgi gereksinimleri olduğu bulgusuna erişilmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin buraya kadar sadece bilgi gereksinimleri belirtilmiştir. Ebeveynlerin aynı zamanda sosyal/duygusal ve maddi desteğe gereksinimi oldukları bulgularına da erişilmiştir.

3.1.1.2. Sosyal/duygusal desteğe olan gereksinimleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin ruhsal anlamda uzman desteğine gereksinimi olduğu bulgusuna erişilmiştir. Yapılan görüşmelerde ebeveynler doğrudan ifade etmemiştir. Fakat gereksinimlerini belirlemeye yönelik uygulanan ankette “Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelmek için psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.” Maddesiyle temsil edilmiştir. Ebeveynlerin bu maddeye verdikleri tepkilerin ortalaması 2,62 olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre 1-4 arası puanlamada “katılıyorum” seçeneğine daha yakın olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda bazı öğretmenlerin işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin sosyal/duygusal desteğe ihtiyaç duyduklarına yönelik gözlemlerini belirtmişlerdir. Örneğin bir ebeveynin çocuğunun ek engelinden kaynaklı sorun yaşadığını ve uzman desteğine gereksinimi olduğunu öğretmene söylediğini şu şekilde belirtmiştir: “Hani başım ağrıyor diyerek yapmamak istiyor... Sinirlenince aile ıı saçını başını yoluyormuş, öfkeleniyor diyor, çok sinirleniyor diyor...Devlet destek veriyor, eğitim veriyor” (Ö1, 27.02.2020).

Bir başka öğretmen de (Ö2, 11.03.2020) ebeveynlerin desteğe ihtiyacı olduğunu düşündüğünü “Hani aileler hastanelerden daha çok yardım istiyorlar. ıı bize gelen ailelerden şunu duyduğumuz oldu “Bizi bir doktorla görüşürseniz ya da bir yer önermeniz de ben oraya gitsem” çok söylediler bunu.” sözleriyle ifade etmiştir.

3.1.1.3. Maddi desteğe olan gereksinimleri

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin gereksinimlerinden birinin maddi anlamda olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ebeveynlerin

içinde bulundukları maddi koşulların elverişsizliği nedeniyle işitme kayıplı çocuklarının kullanmak zorunda olduğu işitmeye yardımcı cihazların temininde, bakımında güçlük yaşadıkları görülmüştür. Örneğin A6 (31.08.2020) yapılan görüşmede maddi anlamda zorlandığını şu sözleriyle dile getirmiştir: “Şimdi nasıl şu 7 yılda benim cihaz değişim hakkım var, ana fark ödüyorum ben 15 bin lira. SSK hepsini ödemiyor. Benim sigortam diyelim ki 30 bin liralık cihazın 15’ini benim sigortam ödüyor” A4 (31.08.2020) de benzer düşüncelerle şu şekilde ifade etmiştir:

“...cihazın bütün parçalarının SGK’ya dâhil edilmesi gerçekten çok iyi olur çünkü garantisi yok, pil yuvası bozuluyor 1500-2000 lira fatura çıkıyor devlet bunu ödemiyor. Şöyle de bir durum var, benim çocuğum 5 yıllık %78 raporu var hiçbir şekilde hiçbir maaştır, şudur bu durumdan hiçbir şekilde faydalanamadım. Evimi mi geçindireyim çocuğumun ihtiyaçlarını mı karşılayayım? Bu tür problemlerimiz çok fazla, bütün aileler bundan yakınıyor yani.”

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda da ebeveynlerin maddi gereksinimleri olduğu ifade edilmiştir. Konuyla ilgili Ö1 (27.02.2020) “Bir de ailenin işte dediğim gibi, önceliğinin geçinme derdi olduğunu, çocuklarının eğitimi ıı ne yapalım? ...Ee yapmayı versin ödevlerini gibi cümlelerle çok çok sık karşılaşıyorum.” sözleriyle ebeveynlerin maddi gereksinimleri nedeniyle çocuklarının eğitimlerini aksatabildiklerini belirtmiştir.

3.1.2. Tema 2: Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin ve okulunda ya da sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan öğretmenlerin sorunlarına ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 3.4. *Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar ana teması*

2. Tema: Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunlar	Frekans	
	Ebeveyn	Öğretmen
Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin sorunları	9	5
Kaynaştırmada/bütünleştirmede öğretmenlerin sorunları	1	7

Tablo 3.4.’te görülebileceği üzere kendilerine yönelik sorunlar hakkında dokuz, öğretmenlerle yaşadıkları sorunlar hakkında bir ebeveyn düşüncelerini ifade etmiştir. Öğretmenler açısından bakıldığında beşinin ebeveynlerin sorunlarını, yedisinin ise kendi yaşadıkları sorunları dile getirmiştir.

3.1.2.1. Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin sorunları

Ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar ve nedenlerine ilişkin dokuz ebeveyn ve beş öğretmen görüş bildirmişlerdir. Ebeveynlerin ve çocuklarının yaşadığı sorunlardan ilki çocuklarının sosyal kabulünün olmadığına yöneliktir. İşitme kayıplı çocuklarının akranları, akranlarının ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından kabul edilmedikleri bulgusuna erişilmiştir. Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisinin akranları tarafından kabul edilmediğine yönelik 8 katılımcı görüş bildirmiştir. Örneğin A2 (31.08.2020) “O zaman hocam çok dışladılar... Anne erkeklerle oynamak istiyorum diyor beni sokmuyorlar aralarına diyor.” Akranlarının ebeveynleri tarafından kabul edilmemesine ilişkin A10 (01.09.2020) “Yani aileler kabul edemedi. Onların çocuğu da olabilirdi yani. Anneler özellikle yani, onların, annelerin bu durumu... şey yani, annelerin istememesi benim çok zoruma gitti açıkçası.” Benzer ifadeyle A2 (31.08.2020): “Aileler toplantıda diydüler ki bizim çocuklarımızın psikolojisini bozuyor bu çocuğu alın okuldan hani kendine layık bir okula verin dediler”. Sosyal kabule ilişkin Ö4 (11.03.2020) bulguyu şu sözleriyle özetlemiştir: “Öncelikle okul istemiyor, kaynaştırma öğrencisini benim okuluma getirme diyor. İkincisi öğretmen istemiyor, üçüncüsü çocukların adapte olması, çocukların onu kabul ederek devam etmesinde çok büyük sıkıntı yaşıyorlar”. Gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik uygulanan ankette “Yaşadığımız sorunların nedenlerinden biri, normal işiten çocuk ailelerinin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.” maddesiyle temsil edilmiş olup 2,74 ortalamasıyla yüksek denebilecek bir düzeyde olduğu görülmüştür.

İşitme kayıplı çocuklarının akranları, akranlarının ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından kabul edilmeyişlerinin nedenine ilişkin elde edilen en temel bulgunun bilgi yetersizliği olduğu belirtilmiştir. Örneğin A10 (01.09.2020) “Tamamen bilgisizlik bence”, A7 (31.08.2020) “Cahil olduklarından, bilgi eksikleri olduğundan işte yani tamamen tamamen eğitim yani tamamen cahilliklerinden yani.” sözleriyle dile getirmişlerdir. Gereksinim belirleme anketinde sorunların çözümüne ilişkin “Hem normal işiten çocuklar hem de aileleri işitme engelli çocuklar hakkında bilgilendirilmelidir.” maddesiyle temsil edilmiş ve ort. 3,40 ile oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Belirtilenlerin yanı sıra bazı öğrencilerin bireysel özelliklerinden dolayı sosyalleşemediği de 3 ebeveyn tarafından belirtilmiştir. Örneğin A4 (31.08.2020) şu şekilde belirtmiştir: “Yönlendirilmezse gerileyen bir çocuk. İn mesela işte biraz da utangaçlık var, çekingenlik var Hani kendi kendine aa! gel tanışalım, oynayalım diyen diyebilen bir

çocuk değil.” Diğer yandan 6 ebeveyn işitme kayıplı çocuklarının akranları, akranlarının ebeveynleri ve öğretmenleri ile herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bunu sağlayanın sağlıklı iletişim ve öğretmenlerinin çocuklarıyla ilgilenmesi olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin A6 (31.08.2020) “Öğretmenle ilgili bir problemimiz hiçbir şey olmadı. Çocuğum ortaokula başladı, öğretmenleriyle sürekli diyalog, halindeyiz.” ve A8 (01.09.2020) “Her türlü bize burada ilgiyi gösterdiler” sözleriyle ifade etmişlerdir. Gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik uygulanan ankette “Okul yöneticileri sorunlarımızla ilgilenmektedir.” sorusuna verilen tepkilerin analizi sonucu ort.2,68 ile orta düzeyde olduğu görülmüştür.

3.1.2.2. Kaynaştırmada/bütünleştirmede öğretmenlerin sorunları

Öğretmenlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede yaşadıkları sorunlara ilişkin 7 öğretmen ve 1 ebeveyn görüş bildirmiştir. Buna göre sınıf mevcutlarının kalabalık olması, işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerle sağlıklı iletişim kurulamaması, ebeveynlerin iş birliği yapmamaları, öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini kabullenmemesi ve son olarak öğretmen yeterlilikleri bulgularına erişilmiştir.

Sınıf mevcudunun kalabalık olmasına ilişkin Ö1 (27.02.2020) “Bizim 111 tek dezavantajımız, böyle çocuklarımız, iki tane benim sınıfımda kaynaştırma öğrencisi var. 111 ama biri işitme engelli, dezavantajımız sadece sınıflarımızın çok kalabalık olması” olarak ifade etmiştir. İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerle sağlıklı iletişim kuramadıklarına yönelik Ö2 (11.03.2020) “Hocam, genelde iletişim sorunu çok yaşıyorlar. 111 velilerin birbirleriyle olan iletişim sorunu, 111 velilerin öğretmenle olan iletişim sorunu”, iş birliği yapmamaları hakkında Ö4 (11.03.2020) “Ailelerin iş birliğine yatkın olmadığını söylüyorlar”. Öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini kabullenmemelerine ilişkin Ö3 (11.03.2020) “Genelde istemiyorlar. Ya da şöyle geliyor bazen... Yani biraz başından savuşturuyorlar genelde” sözleriyle belirtirken öğretmen yeterliliklerine ilişkin Ö5 (01.09.2020) “Bunun için de yeteri kadar çalışmadığımız için, yani kaynaştırmanın temelinde, kaynaştırmaya yazdığımız çocuğun okula gitmeden önce yapılması gereken çalışmaları yeteri kadar yapmıyoruz” olarak ifade etmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan A4 (31.08.2020) öğretmenlerle yaşanan sorunların nedenlerine ilişkin öğretmenlere yönelik şu sözleri dile getirmiştir: “Korkuyorlar, çekiniyorlar ne yapacaklarını bilmiyorlar. BEP adı var ama BEP’in ne olduğunu bilmiyorlar”. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlere

gereksinim belirleme aşamasında uygulanan ankette “Öğretmenimizin kaynaştırma ve işitme engelli çocukların eğitimi konusunda bilgisi vardır” maddesine verilen tepkilerin ort. 2,58; “Okul müdürünün, kaynaştırma ve işitme engelli çocukların eğitimi konusunda bilgisi vardır.” maddesine verilen tepkilerin ort. 2,44 ile düşük olduğu görülmüştür. Diğer yandan “Öğretmenin, işitme engelli çocukların eğitimi hakkında bilgili olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.” Ort. 3,57; “Okul yöneticileri ve öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi konusunda daha fazla bilgili olmalıdır.” Ort. 3,48 ile oldukça yüksek olduğu bulunmuştur.

3.1.3. Tema 3: Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler

İşitme kayıplı çocuğu ilköğretim ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerle ve okulunda ya da sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan öğretmenlerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Aynı zamanda ebeveynlere uygulanan gereksinim belirleme anketi nicel bulgularıyla birlikte sunulmuştur.

Tablo 3.5. Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler ana teması

3. Tema: Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimler	Frekans	
	Ebeveyn	Öğretmen
Kaynaştırma/bütünleştirme ne ifade ediyor?	7	4
Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yararları	3	

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin ne anlama geldiği ya da ne ifade ettiğine yönelik 7 ebeveyn ve 4 öğretmen görüş bildirmişlerdir. Bu görüşler kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisine ayrıcalık tanınması, sosyalleşmesi, akranlarıyla bir arada eğitim görmesi anlamına geldiği bulgularına erişilmiştir.

Öğrenciye ayrıcalık tanınması bulgusuna ilişkin A3 (31.08.2020): “(öğrencinin adı) her zaman bir öncelik tanınması, yani...İşitme engelli olduğu için en öne alıyorlardı. Sınavlarda (öğrencinin adı) ayrıcalık tanıyorlardı. İngilizceden 111 mesela muaf” sözleriyle dile getirirken A4 (31.08.2020) ise bu düşüncenin tersi olarak “Özel çocuklarımızın diğer çocuklarla kendini ayrı hissetmeden onlar gibi bir birey olduğunu onlara anlatmaya çalışma ve o birbirlerine kaynaştırma diye düşünüyorum” şeklinde belirtmiştir. Benzer ifadeyle Ö5 (01.09.2020) “Kaynaştırma, yaşlılarından farklılıkları

olan çocukları yaşlılarıyla aynı toplum içinde birleştirmeye kaynaştırma deniyor.” sözleriyle düşüncesini dile getirmiştir.

Öğrencilerin sosyalleşmesi ve bulunduğu ortama ayak uydurması anlamına geldiğini belirten A16 (02.09.2020) düşüncesini şöyle ifade etmiştir: “Yani kaynaştırma, ne bileyim arkadaşlarıyla kaynaştırma. Kaynaşmak, oradaki ortamı, ona göre davranma”. Benzer düşünceye sahip Ö2 (11.03.2020) “Akademik olarak çok bir şey beklememekle birlikte, gerçekten sosyalleşmesi, akranlarıyla iletişim kurması” sözleriyle dile getirmiştir. Bu düşüncelerin yanı sıra A12 (01.09.2020) karmaştırma hakkında herhangi bir fikrinin olmadığını “Valla ben pek bir şey söylememiş olayım ya. O kadar, o kadar şeyim yok.” sözleriyle ifade etmiştir. Gereksinimlerini belirlemeye yönelik uygulanan ankette “Kaynaştırma, çocuğumun normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.” maddesiyle temsil edilmiş olup ort. 3,26 ile oldukça yüksek oranda olduğu görülmüştür.

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yararlarına ilişkin görüş bildiren 2 ebeveyn çocuklarının paylaşımcı olmayı ve sosyalleşmeyi öğrendiklerine vurgu yapmışlardır. Örneğin A2 (31.08.2020) bu düşüncesini şöyle dile getirmiştir: “Çocuk zaten o zaman şeyi öğrendi paylaşmayı filan öğrendi”. Benzer düşüncesini A5 (31.08.2020): “Çocuklarla da kaynaşması da iyi oldu... Onlarla kaynaşp kurallara uymada biraz daha faydalı oldu tabi ki” sözleriyle dile getirmiştir. Ebeveynlere uygulanan gereksinimlerinin belirlenmesi anketinde kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yararlarına yönelik “Kaynaştırma, çocuğumun sosyal ve duygusal gelişimini desteklemektedir.”; “Kaynaştırma, çocuğumun dil gelişimini desteklemektedir.”; “Kaynaştırma, çocuğumun akademik gelişimini desteklemektedir.” maddeleriyle temsil edilmiştir. Analiz sonucunda sırasıyla ortalamaları 3,31; 3,29; 3,28 şeklindedir ve oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Tüm bunların yanı sıra bir ebeveyn (A7, 31.08.2020) kaynaştırmanın/bütünleştirmenin faydalı olmadığını ve bir şey ifade etmediğini “İı yani kaynaştırma eğitimi denince benim yani esasında ıııı hiç, hiçbir şey bo... bo... boş bir şey geliyor yani boş. Yani bunu sadece işte ııı öğrenci gitsin gelsin yani bunu birileri şey yapsın, yani okulda hiçbir şeyi yok. Kaynaştırmanın hiçbir şeyi yok, faydası yok.” sözleriyle dile getirmiştir.

3.1.4. Tema 4: Öneriler ve beklentiler

Kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin son tema öneri ve beklentiler hakkındadır. Alt temalar ve frekanslar Tablo 3.6.’da sunulmuştur.

Tablo 3.6. Öneriler ve beklentiler ana teması

4. Tema: Öneriler ve Beklentiler	Frekans
Ebeveynlerin önerileri ve beklentileri	9
Öğretmenlerin önerileri ve beklentileri	4

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin beklenti ve önerilerine ilişkin bulgulara bakıldığında destek eğitim uygulamalarının artırılması, işitmeye yardımcı cihazların temininin kolaylaştırılması, öğretmen yeterliliklerinin artırılması, sınıf mevcutlarının azaltılması hakkında olduğu görülmüştür. Son olarak ise işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere öneriler yer almıştır.

Destek eğitim uygulamalarının artırılmasına yönelik üç ebeveyn düşüncesini dile getirmiştir. Örnek ifadelerine yer verilecek olursa A1 (25.02.2020): “Her gün ya da haftada bir gün şöyle sınıfa alıp güzelce birebir anlatsalar o da anlasa daha iyi olur yani.”; A7 (31.08.2020) “Belirli saatlerde bununla (çocuğundan bahsediyor) ilgilenmesi lazım. İşte anlamadığı dersleri şey yapması lazım.” şeklinde belirtmiştir.

İşitmeye yardımcı cihazların temininin kolaylaştırılması konusunda iki ebeveyn dile getirmiştir. A4 (31.08.2020) önerisini şöyle ifade etmiştir: “En azından firmalarla ortak bir noktaya varılıp cihazın bütün parçalarının SGK’ya dâhil edilmesi gerçekten çok iyi olur çünkü garantisi yok, pil yuvası bozuluyor 1500-2000 lira fatura çıkıyor devlet bunu ödemiıyor.”. Bununla birlikte ebeveynler devletten yani MEB’den sınıf mevcutlarının azaltılması yönünde beklentilerini dile getirmişlerdir (Araştırmacı günlüğü, 02.09.2020, s.14).

Öğretmenlerden beklentilerine ilişkin dört ebeveyn öğretmenlerin çocuklarını kabullenmelerine ilişkin beklentilerini ve önerilerini dile getirmiştir. A10 (01.09.2020) “Öğretmenler bilinçlenirse öğrencileri kabullenmelerinin artacağını düşünüyorum.” ifadelerinde ortak noktaya vurgu yapmışlardır.

Ebeveynler son olarak işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere çocuklarının kaybını bir an önce kabullenerek çocuklarıyla ellerinden geldiğinde ilgilenmeleri, öğretmenleriyle sürekli iletişim halinde olmaları gerektiği konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Ebeveynlere uygulanan gereksinimlerinin belirlenmesi anketinde beklenti ve önerilere ilişkin “Okul yöneticileri ve öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin eğitimi konusunda daha fazla bilgili olmalıdır.” ve “Hem normal işiten çocuklar hem de aileleri işitme engelli çocuklar hakkında bilgilendirilmelidir.” Maddeleriyle temsil

edilmiştir. Ebeveynlerin maddelere verdiği tepkilerin ortalamaları sırasıyla 3,48 ve 3,40 olarak belirlenerek oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Okulunda ya da sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan öğretmenlerin beklentilerine ve önerilerine ilişkin bulgulara bakıldığında devletten bazı beklentilerinin olduğu görülmüştür. İlk olarak kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan her okula özel eğitim öğretmeni atamasının yapılarak yaşanan sorunların daha kolay çözülebileceğini Ö5 (01.09.2020) “Yol haritamız okulda da baktığımız zaman bu okullara özel eğitim danışmanlarının atanması lazım. Nasıl bir rehber öğretmeni atanıyor da çocuğun lise tercihini ya da üniversite tercihini yönlendiriyorsa, özel eğitim danışmanı atanmalı.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla beraber bazı öğretmenler ebeveynlere daha çok bilinçlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik çalışmaların yapılmasını dile getirmiştir. Ayrıca öğretmen meslektaşlarına yönelik kaynaştırma/bütünleştirme hakkında eğitim almaları ya da yapılan eğitimlere gönüllü katılmaları konusunda istekli olmalarını önerdikleri bulgular elde edilmiştir.

Mevcut araştırmanın I. Aşamasında gerçekleştirilen nitel verilerin analizi sonucu 4 ana tema ve 15 alt temaya ulaşılmıştır. Bunlar ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimleri, izlenimleri, öğretmenlerin ve ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar, öneri ve beklentileridir. Ankete verdikleri tepkilerin analizinin sonucuyla birlikte ebeveynlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede bilgiye olan gereksinimleri belirlenmiştir. Buna göre ebeveynler kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri, başarısını etkileyen faktörleri, işitme kaybı, işitmeye yardımcı teknolojiler, yasal hakları ve çocuklarıyla etkileşimlerinin niteliğini artırmaya yönelik olmuştur. Ayrıca ebeveynlerin sosyal/duygusal ve maddi desteğe gereksinimleri olduğu görülmüştür. Bir sonraki bölümde programın uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin bulgular sunulmuştur.

3.2. II. Programın Uygulanması ve Değerlendirilmesine Ait Bulgular

Bir önceki bölümde gereksinimlerine ilişkin bulgular yer almıştır. Bu bölümde ise oluşturulan program tasarımının uygulanması, değerlendirilmesi ve aynı zamanda sosyal geçerliliğine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Programın uygulanması çevrimiçi etkileşimi sağlayan bir bilgisayar uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Bu aşamasında katılımcı bilgileri alındıktan sonra katılımcılara ön-test uygulanmıştır. Devamında eğitim içerikleri (modüller) sunulmuştur. Her bir modülün sonunda o modüle ilişkin değerlendirme sorularının cevaplanması sağlanmıştır.

Modüllerin tamamlanmasının ardından son-test uygulanmıştır. Programın sosyal geçerliliğinin değerlendirilmesine yönelik memnuniyet anketi olan EMA uygulanarak işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin giderilmesine ilişkin programın değerlendirilmesi tamamlanmıştır. Modül değerlendirme ve EMA verilerinin betimsel analizi yapılmıştır. Başarı testi (öntest -sontest) verileri normal dağılım göstermemesi nedeniyle Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi (Willcoxon Signed Ranks Test) kullanılarak verilerin analizi tamamlanmıştır.

3.2.1. Program modüllerine ilişkin bulgular

Program modüler olarak hazırlanmış ve uygulanmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler araştırmanın “Yöntem” bölümünde ayrıntılı olarak sunulmuştur. Her bir modül içerisinde içeriğin nasıl sunulacağını gösterir planı, içeriği, sunumu ve değerlendirme soruları yer almaktadır. Programa ait modüller Tablo 3.7.’de yer verilmektedir.

Tablo 3.7. Program modülleri

Modül	Modül Başlığı
1. Modül:	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri
2. Modül:	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ailelerin hakları
3. Modül:	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörler
4. Modül:	İşitme kayıplı çocukların gelişimsel özellikleri
5. Modül:	İşitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazlar
6. Modül:	Kaynaştırmada/bütünleştirmede destek eğitim uygulamaları

Not: 1. Modüle ilişkin plan örnek olması bakımından EK-18’de verilmiştir.

Tablo 3.7. incelendiğinde işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin giderilmesine yönelik altı modülün oluşturulduğu görülmektedir.

3.2.1.1. 1. Modül: Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özelliklerinin uygulanması

Modül, içeriği ile birlikte sunulması sırasında kullanılan öğretme-öğrenme stratejileri, yöntem ve teknikleri, öğretim araçları ve öğretim etkinlikleri betimlenmiştir. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri modülü kazanımla başlayıp

değerlendirme ile sona ermiştir. İçeriğinde ülkemizde özel eğitim hizmetleri “en az kısıtlayıcı ortam ilkesi” doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinin hangi ortamlarda sağlanacağı belirtilmiştir. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin, farklılıkları, farklılıkları ile bireyleri bir araya getirmeyi amaçlayan bir felsefi görüş olarak adlandırılabilirdi ifade edilmiştir. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin bazı ilkeleri olduğu belirtilmiştir. Bunlar kısaca; özel eğitime ihtiyacı olan bireyin akranlarıyla aynı kurumda eğitim görme hakkının olduğu, özel ve genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilmiştir. Ayrıca hizmetlerin yetersizliğe göre değil, eğitim ihtiyaçlarına göre planlandığı vurgulanmıştır. Son olarak öğrencilerin, ailelerin ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları özetlenmiştir. Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilenme düzeyi değerlendirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 03.01.2022, s.62).

3.2.1.2. 2. Modül: Kaynaştırma/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ailelerin haklarının uygulanması

Özel eğitimin özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, öğrencinin gereksinimleri ve yeterlilikleri dikkate alınarak oluşturulmuş ortamlarda sürdürüldüğü hatırlatılarak giriş yapılmıştır. Türkiye’de yetersizliği olan öğrenciler akranlarıyla birlikte kaynaştırma öğrencisi olarak ya da aynı engel türüne sahip akranlarıyla ayrı özel eğitim okullarında eğitim görmekte oldukları anlatılmıştır. Yetersizliği olan öğrencilerin bu okul ve sınıflara gönderilmeden önce ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmeleri gerektiği hatırlatılmıştır. Bu değerlendirmenin ardından uygun eğitim ortamı ve destek eğitim kararı alınmakta olduğu, öğrenim sürecinde ise öğrenciye BEP yapıldığı ifade edilmiştir. Özel eğitim kararı alınmış öğrencilerin eğitim giderleri devlet tarafından karşılanmakta olduğu belirtilmiştir. Yetersizliği olan öğrencilerin özelliklerine göre sınavlarda düzenlemeler yapıldığı tekrar edilerek katılımcıların ilgili konuya ilişkin sorularının olup olmadığı sorulmuştur. Düşüncelerinin paylaşılmasına fırsat verilerek oturum bitirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 04.01.2022, s.63). Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilenme düzeyi değerlendirilmiştir.

3.2.1.3. 3. Modül: Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen faktörlerin uygulanması

Kaynaştırma uygulamalarının başarısı yasal dayanakların ve düzenlemelerinin yanında birçok değişkenin bir araya gelmesiyle işitme kayıplı öğrenciye sunulacak etkin bir eğitim hizmetine bağlı olduğu ifade edilerek giriş yapılmıştır. Başarıyı sağlayan ya da sağlayacak öğeler sırasıyla anlatılmıştır. Ebeveynlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamasının başarılı olmasında en etkili öğe kabul edildiği belirtilmiştir. Sebebinin, çocuğun okul dışı eğitim durumu hakkında bilgi vermesi, eğitim programlarının amaçlarının belirlenmesine katkıda bulunması, eğitim programının evde uygulanması gereken boyutunda öğretmen rolü oynaması olduğu anlatılmıştır. Dolayısıyla ebeveynler eğitimde ev-okul iş birliğini sağladığı vurgulanmıştır.

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının istenilen yönde olması, uygulamada yer alan öğrenciye, özel gereksinimli öğrenciye, normal gelişim gösteren öğrenciye, öğretmenlere ve ebeveynlere pek çok alanda yarar sağladığı ifade edilerek özetlenmiştir. Katılımcıların ilgili konuya ilişkin sorularının olup olmadığı sorulmuş ve soruları cevaplandırılmıştır. Düşüncelerinin paylaşılmasına fırsat verilerek oturum sonlandırılmıştır. Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilendirme düzeyi değerlendirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 05.01.2022, s.64)

3.2.1.4. 4. Modül: İşitme kayıplı çocukların gelişimsel özelliklerinin uygulanması

İnsan gelişiminin, ilk andan başlayarak yaşamın sonuna dek devam eden bir süreç olduğu bilgisi paylaşılarak oturuma başlanmıştır. Konuyla ilgili olarak “gelişimi” anlamının en iyi yolu onunla ilgili temel kavramları bilmek olduğu ifade edilerek “büyüme, olgunlaşma, hazırbulunuşluk, öğrenme, kritik dönem” kavramları anlatılmıştır. Temel kavramların ardından gelişim dönemlerini bilmek bireyin gelişiminde daha anlamlı hale geldiği belirtilmiştir. Gelişim dönemleri özellikleri ve işitme kayıplı çocuk ve ergenlerde ne tür gelişmeler olduğu paylaşılmıştır. Özellikle ortaokul döneminde çocuğu olan ebeveynler ergenlik döneminin özelliklerine daha çok ilgi göstermişlerdir. İşitme kayıplı çocuklar açısından bakıldığında özellikle ergenlik döneminde işitme kaybına özgü sorunlar yaşayabilecekleri anlatılmıştır. Ergenlik döneminde yaşanan olumsuzluklar aile içinde çözülemeyecek boyutlara ulaştığında mutlaka uzman desteğine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Duygusal sorunlar yaşayan gençlerin çoğunlukla sıkıntılarının geçmesini bekledikleri ya da utandıkları için sorunlarını açıklayamadıkları

bilgisi verilmiştir. Zihinsel, sosyal-duygusal sorunlar yaşıyorsa rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine başvurmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu hizmetlerin, bireyin yeteneklerini, ilgilerini, güçlü ve zayıf yönlerini daha iyi tanımasına yardımcı olacağı söylenmiştir. Oturumun amacının ve kazanımlarının kısaca neler olduğu hatırlatılarak özetleme yapılmış ve katılımcıların ilgili konuya ilişkin sorularının olup olmadığı sorulmuştur. Düşüncelerinin paylaşılmasına fırsat verilerek oturum sonlandırılmıştır. Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilenme düzeyi değerlendirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 06.01.2022, s.65).

3.2.1.5. 5. Modül: İşitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazların uygulanması

İşitme kaybı, kulağın işitme hassasiyetini kısmen ya da tamamen kaybetmesi olarak belirtildiği bilgisi verilerek oturuma başlanmıştır. Odyoloji kliniklerinde tanılanması için işitmeyi değerlendiren özel testlerin uygulanması gerekli olduğu paylaşılmıştır. Dünyaya her bin bebekten 2 veya 3 ü işitme kaybı ile geldiği ifade edilmiştir. Çeşitli hastalıklar, kazalar gibi durumlarla oluşan işitme kayıplarının da eklenmesiyle 5 yaş civarında her bin çocukta 6-7 oranında görülebildiği belirtilmiştir. İşitme kayıpları oluş yeri, zamanı ve derecesine göre sınıflandırıldığı bilgisi verilmiştir. İşitme kayıpları oluş yerine göre sınıflandırıldığında iletim, duyu sinirsel, mikst, merkezi ve fonksiyonel kayıplar olduğu bilgisi sunulmuştur. Ardından işitme kaybı tipleri hakkında bilgiler paylaşarak ebeveynlerin çocuklarının işitme kaybı tipini söylemeleri için fırsat sunulmuştur. Oturumun sonunda, işitme kaybı, türleri ve işitmeye yardımcı cihazlar hakkında konuşulduğu paylaşılmıştır. Cihazların düzenli kontrollerinin yapılması, çocuklarının dil gelişimleri açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılara konuya ilişkin soruları olup olmadığı söylenmiş ve soruları cevaplandırılmıştır. Katılımcıların düşüncelerinin paylaşılmasına fırsat verilerek oturum sonlandırılmıştır. Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilenme düzeyi değerlendirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 07.01.2022, s.66)

3.2.1.6. 6. Modül: Kaynaştırmada/bütünleştirmede destek eğitim uygulamalarının uygulanması

Bir önceki modüllerde anlatılan konular kısaca hatırlatılarak oturuma başlanmıştır. Kaynaştırma uygulamalarının nitelikli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için birtakım

unsurların önemi ve gerekliliği vurgulanarak “destek özel eğitim hizmetlerinin sunulması”nın önemi paylaşılmıştır. Modülün amacı gereği ailelere sunulması bakımından destek özel eğitim hizmetlerinin ne anlama geldiği, türlerinin neler olduğu ifade edilmiştir. Destek hizmetlerin sadece işitme kayıplı öğrenciye yönelik değil, birlikte eğitim aldığı işiten öğrencilere, sınıf öğretmenine, okul yöneticilerine ve aileye yönelik sağlanabileceği belirtilmiştir. Bu noktadan hareketle bu modülde ebeveynlerine yönelik çocuklarının eğitime katkıda bulunabilecekleri etkinlikler anlatılmıştır. İlk olarak erken çocukluk döneminden başlayarak ilkökul döneminin sonuna kadar uygulanabilecek etkinlikler sunulmuştur. Oturumda destek eğitim ve destek özel eğitim uygulamasının ne olduğu, kaynaştırma uygulamasında nerede yer aldığı bilgisi verilmiştir. Destek eğitim anlamında evde çocuklarının başta dil gelişimi olmak üzere diğer gelişim alanlarını destekleyebilecekleri eğitim uygulamaları hakkında bilgiler özetlenmiştir. Ardından katılımcıların konuya ilişkin sorularının olup olmadığı sorulmuştur. Düşüncelerinin paylaşılmasına fırsat verilerek oturum bitirilmiştir. Ardından araştırmacının hazırladığı modül sonu değerlendirme soruları ile katılımcıların bilgilendirme düzeyi değerlendirilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 08.01.2022, s.67).

Her bir modülün uygulanmasının ardından modül sonu değerlendirme soruları cevaplandırılmıştır. Tablo 3.8.’de modüllere ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur. Tablo 3.8. incelendiğinde katılımcıların ortalamaları 4,01’dir. Buna göre modüllerin ebeveynleri bilgilendirdiği ileri sürülebilir.

Tablo 3.8. *Modül değerlendirme betimsel istatistikleri*

Modül	n	Ort.	SS	Min.	Max.
1. Modül	14	3,57	1,34	1	5
2. Modül	14	4,14	0,66	3	5
3. Modül	6	4,83	0,41	4	5
4. Modül	7	3,14	1,07	2	5
5. Modül	7	4,00	0,82	3	5
6. Modül	8	4,38	0,92	3	5

3.2.2. Başarı testine (öntest -sontest) ilişkin bulgular

Başarı testi (öntest -sontest) betimsel istatistikleri Tablo 3.9.’da sunulmuştur.

Tablo 3.9. Başarı testi öntest-sontest betimsel istatistikleri

Test	n	Ort.	SS	Min.	Max.
Öntest	14	12.0	2.88	8.0	19.0
Sontest	14	22.0	1.46	19.0	24.0

Not: Maximum alınabilecek puan 25'tir.

Tablo 3.9.'da verilen bilgiler incelendiğinde başarı öntestin ortalaması 12 ($SS=2.88$), başarı sontestin ise ortalaması 22 ($SS=1.46$) olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler ışığında ortalamalarının arttığı gibi standart sapmalarına bakıldığında öntestte ebeveynlerin bilgileri farklılık gösterirken sontestte farklılığın azalmıştır. Buna göre ebeveynlerin başarı öntest–sontest arasında fark olduğu ve bu farkın sontest lehine olduğu görülmektedir. Tablo 3.10.'da karşılaştırma sonuçları sunulmuştur.

Tablo 3.10. Başarı testi öntest-sontest karşılaştırma istatistikleri

Test		n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Öntest-sontest	Negatif Sıra	0	0.00	0.00	-3.304 ^b	0.001
	Pozitif Sıra	14	7.50	105.00		
	Eşit	0				
	Toplam	14				

Not: a. Wilcoxon Sıralı İşaretler Test; b. Negatif sıralar temeline dayalı

Ebeveynlerin başarı testi karşılaştırma istatistiklerinin yer aldığı Tablo 18 incelendiğinde ($z=-3.304$; $p<.05$) öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir. Sıra ortalamaları ve sıra toplamaları incelendiğinde tüm puanların sontest puanlarının öntest puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Tablo 3.9.'da yer alan betimleyici istatistiklerinde puan ortalamalarına yansımıştır.

3.2.3. Memnuniyet anketine (EMA) ilişkin bulgular

Program tasarımının sosyal geçerliliğini belirlemek üzere ebeveynlere uygulanmıştır. Ankette programın içeriğine, eğitimin sunumuna ve eğitimcinin değerlendirilmesine yönelik 3 ana bölüm yer almaktadır. 20 likert ve 1 tane de ebeveynlerin düşüncelerini yazabileceği boşluk doldurma olmak üzere 21 soru bulunmaktadır. Tablo 3.11.'de her bir katılımcının ankete verdikleri tepkiler puan ve yüzde cinsinden sonuçları sunulmuştur.

Tablo 3.11. EMA betimsel istatistikleri

Bölümler	Madde	n	Min.	Max.	Ort.	SS
İçeriğin Değerlendirilmesi	EMA1	14	3.00	4.00	3.42	.51
	EMA2	14	3.00	4.00	3.35	.49
	EMA3	14	2.00	4.00	3.14	.53
	EMA4	14	2.00	4.00	3.28	.61
	EMA5	14	3.00	4.00	3.14	.36
	EMA6	14	2.00	4.00	3.07	.47
	EMA7	14	3.00	4.00	3.92	.26
	EMA8	14	3.00	4.00	3.85	.36
Eğitim Sunumunun Değerlendirilmesi	EMA9	14	3.00	4.00	3.42	.51
	EMA10	14	3.00	4.00	3.21	.42
	EMA11	14	2.00	4.00	3.35	.63
	EMA12	14	3.00	4.00	3.50	.51
	EMA13	14	3.00	4.00	3.42	.51
	EMA14	14	3.00	4.00	3.92	.26
Eğitimcinin Değerlendirilmesi	EMA15	14	3.00	4.00	3.92	.26
	EMA16	14	3.00	4.00	3.42	.51
	EMA17	14	3.00	4.00	3.64	.49
	EMA18	14	3.00	4.00	3.42	.51
	EMA19	14	3.00	4.00	3.35	.49
	EMA20	14	3.00	4.00	3.64	.49
EMA TOPLAM		14	66.00	73.00	69.50	2.79

Not: 1:Hiç, 2: Kısmen, 3:Çoğunlukla, 4:Tamamen. Alınabilecek en yüksek puan 80'dir.

Tablo 3.11'de verilen bilgiler değerlendirildiğinde içeriğin değerlendirilmesinin ortalamasının en düşük 3.07 (SS=.26) en yüksek 3.92 (SS=.26); eğitim sunumun ortalamasının en düşük 3.21 (SS =.42) en yüksek 3.92 (SS=.26) ve eğitimcinin değerlendirilmesinin ise en düşük 3.35 (SS=.49) en yüksek 3.92 (SS=.26) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her bir katılımcıya ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3.12'de sunulmuştur. Tablo 3.12. incelendiğinde katılımcıların ankete verdikleri tepkilerin ortalamasının 69.5 ve yüzdesinin ise %86.2 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12. EMA katılımcı betimsel istatistikleri

Katılımcı	Puan	%
E4	73	91.2
E7	73	91.2
E12	73	91.2
E14	73	91.2
E5	71	88.7
E13	71	88.7
E1	69	86.2
E11	69	86.2
E8	68	85
E10	68	85
E3	67	83.7
E2	66	82.5
E6	66	82.5
E9	66	82.5
Toplam Ort.	69.5	86.2

Not: Alınabilecek en yüksek puan 80'dir. Katılımcılar kod isimleriyle belirtilmiştir.

EMA'ya ilişkin tüm bu istatistiki bulguların yanında anketin boşluk doldurma olan son maddesine bazı katılımcıların yazdıkları ifadeler şu şekildedir. E1: "Kaynaştırma hakkında baştan sona eğitim almaktan çok memnunum. Sizin gibi hocaların eğitimine katılmayı isterim daha sonra da." E5: "Teşekkür ederim. Eğitimlerin devamını dilerim." E9: "Mardin de bu tarz eğitim alacak yerler ve kişiler yok, sayenizde bazı şeyleri öğrendim. Yine katılmak isterim başkan zamanda. Teşekkür ederiz." E11: "Başka eğitim olursa katılmak isterim. Çok faydalı olduğunu düşünüyorum." Programın uygulanması sonunda araştırmacının yazdığı günlüklerde katılımcıların eğitimden çok memnun olduklarını, başkalarına tavsiye edeceklerini belirttikleri ifade edilmiştir. Özellikle katılımcılardan E4'ün "Birçok şeyi bildiğimi sanıyordum ama bu eğitimden sonra aslında bilmediğimi fark ettim." şeklinde düşüncelerini belirtilmiştir (Araştırmacı günlüğü, 08.01.2022, s.5). Tüm bu bulgulara göre ebeveynlerin program tasarımından memnun oldukları diğer bir deyişle program tasarımının sosyal geçerliliğinin olduğu söylenebilir.

Bir sonraki bölümde araştırmanın bulgularının alanyazınla karşılaştırıldığı tartışma ve sonuç bölümüne yer verilmiştir.

4. TARTIŞMA

Mevcut araştırmanın amacı işitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programının geliştirilmesidir. Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiş olup ilk aşamasında ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimleri belirlenmiştir. İkinci aşamada ise bilgilendirme programı uygulanmış ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

Veri toplama sürecinde ise ilk aşamada ebeveynlerle, sınıfında işitme kayıplı kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan sınıf öğretmenleri ve RAM’da görev yapan öğretmenler ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ardından Türkiye genelinde (65 ilden) işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlere KESGEB-İK anketi uygulanarak ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimleri belirlenmiştir.

İkinci aşamada çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlere gereksinimlerine dayalı hazırlanmış olan program uygulanmıştır. Programın değerlendirilmesinde ise başarı testi (öntest-sontest) ve sosyal geçerliğinin belirlenmesi için ebeveyn memnuniyet anketi uygulanmıştır. Bulgular araştırmanın desenine ve akış sürecine uygun şekilde yer verilmişti. Benzer şekilde tartışma bölümü de araştırma akış ve desenine göre alanyazındaki örnek çalışmalarla birlikte yorumlanarak sunulmuştur.

4.1. I. Gereksinim Belirleme Aşamasının Tartışılması

İşitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesi aşamasında nitel verilerin analizi sonucu dört ana tema ve 15 alt temaya ulaşılmıştır. Temalar yaşanan sorunlar, izlenimler, öneriler ve beklentiler başlıklarında toplanmıştır. Bu bulgular anketten elde edilen nicel bulgularla birlikte tartışılmıştır.

Mevcut araştırma bulgularında ebeveynlerin gereksinimleri bilgi gereksinimi, sosyal/duygusal gereksinimler ve maddi desteğe gereksinim olmak üzere üç başlık altında toplandığı görülmektedir. Bu bulgu alanyazında işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmaların bulgularıyla büyük oranda paralellik göstermektedir (Akçamete ve Kargın, 1996; Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2021; Cankuvvet, 2015; Erkaya, 2018; Fitzpatrick, vd., 2008; İçyüz, 2016; Kılıç, 2020; Most ve Zaidman-Zait, 2003; Sass-Lehrer, 2016). Örneğin ilk olarak Akçamete ve Kargın’ın

(1996) alışmasına bakıldığında işitme kayıplı çocuğu olan annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla Bailey ve Simeonsson'un (1988) geliştirdikleri "Aile Gereksinim Belirleme Aracı" uygulamışlardır. Bunun sonucunda annelerin işitme kaybı, etkileri ve çocuklarının gelişimini destekleyebilmelerine yardımcı olacak bilgiye gereksinimleri olduğu görölmüşür. Bunun yanında psikolojik ve maddi desteğe gereksinimleri olduğu belirtilmiştir. Mevcut araştırma ile karşılatıldığında araştırma yöntemi ve katılımcılar her ne kadar farklılık gösterse de ebeveynlerin genel olarak gereksinimleri benzerlik göstermektedir. Çalışmadan farklı olan yanı işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin belirlenerek giderilmesine yöneliktir. Özetle konu ve kapsam açısından farklılaştığı söylenebilir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesine ilişkin Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu'nun (2021) alışmasına bakıldığında annelerin gereksinimleri ve işitme kayıplı çocuklarına destekleri hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Betimsel durum çalışması olarak desenlenmiş olan çalışmada annelerin bilgi, eğitim, psikososyal, maddi gereksinimler başlıkları altında toplandığı görölmektedir. Ebeveynlerin gereksinimlerine bakıldığında mevcut çalışmada belirlenen gereksinim başlıklarıyla örtüştüğü söylenebilir. Diğer taraftan bu çalışmanın odağı kaynaştırmada/bütünleştirmede bilgi gereksinimleri olduğundan içerik benzerlik göstermemektedir.

Alanyazında karşılaşılan bir diğer alışma Cankuvvet'in (2015) ocuğu koklear implant adayı ebeveynlerin bilgi gereksinimleri belirlenmiş ve bilgi gereksinimlerini gidermeye yönelik bilgilendirme programı hazırlanmıştır. Karma yöntem araştırmasıyla gerçekleştirilmiş araştırmada ebeveynlerin özellikle işitme kaybı tanısı sonrası bilgilere gereksinim duydukları belirlenmiştir. Bunların işitmeye yardımcı teknolojilerin kullanımı, koklear implant ameliyatı öncesi ve sonrasında neler yapılabileceği konularında olduğu görölmüşür. Mevcut alışma benzer yöntemle ve ebeveynlerin bilgi gereksinimlerini belirlemeye yönelik gerçekleştirilmiş olsa da elde edilen bulgulara farklılaşmaktadır. Ebeveynlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede bilgiye olan gereksinimlerinin belirlenmesinin yanında sorunları da belirlenmiştir.

İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin işitme tanısının ardından eğitimlerine başlama süreçlerini Fitzpatrick ve arkadaşları (2008) incelemiştir. Bulgularında ebeveynlerin tarama, müdahale süreci, aile desteği ve tüm bu süreçlere ilişkin bilgiye gereksinimleri olduğu belirtilmiştir. Katılımcılarının farklı bölgelerde yaşıyor

olmalarında dolayı hizmetlere eşit ve yeterince erişemedikleri ifade edilmiştir. Bilgiye olan gereksinimlerini bireysel çabalarının yanında sağlık uzmanlarından destek alarak gidermeye çalıştıkları vurgulanmıştır. Mevcut araştırma bulgularıyla kıyaslandığında ebeveynlerin tanı ve sonrası süreçlerde olduğu gibi kaynaştırmaya/bütünleştirmeye başlamadan önce ve sonrasında da bilgiye gereksinim duymuşlardır. Benzer şekilde bölgesel farklılıklar, hizmetlere ve bilgiye erişimde etkili olmuştur. Örneğin bu çalışmada işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler açısından bakıldığında Eskişehir ilinde bulunan ebeveynlerin Mardin ilindeki ebeveynler kadar bilgiye gereksinimi olmadıkları belirtilebilir. Bunun nedeninin Eskişehir’de iki üniversitede özel eğitim bölümünün ve bir üniversitenin içinde işitme kayıplı çocuklar için eğitim uygulama ve araştırma merkezinin yer alıyor olması gösterilebilir. Diğer taraftan Mardin ilinde ikamet eden ebeveynlerin uzmanlara erişiminin sınırlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kılıç’ın (2020) çalışmasında ise çocuklarının dil gelişimlerinin desteklenmesine yönelik aile gereksinimleri belirlenmiştir. Katılımcıları çocukları 0-8 yaş arasında olan, sözlü iletişim yaklaşımı kullanan işitme kayıplı çocuk aileleri ile yapılmıştır. İşitme kayıplı çocukların dil gelişimlerine yönelik aile gereksinimlerinde öne çıkan bulgular; tarama, tanı, işitmeye yardımcı teknolojiler ve erken eğitim uygulamalarındaki bilgilendirilme, yönlendirilme, eğitim ve psikolojik desteği içeren aile eğitimi ve rehberliği gereksinimleri olmuştur. Mevcut araştırma bulgularıyla ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimleri başta olmak üzere psikolojik ve maddi desteğe gereksinimleri anlamında örtüştüğü söylenebilir. Aynı zamanda bulgulara erişimde izlenen yöntem açısından da benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Araştırmadan ayrılan bir yönü ise ilk olarak katılımcılardır. Mevcut çalışmada işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin yanında okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri ve RAM’da ve görev yapan öğretmenlerden de veri toplanmıştır. Bir diğer yönü ise bilgi gereksinimlerine dayalı programın oluşturulup uygulanmasıdır. Bunun yanında ebeveyn merkezli erken eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması konularında benzer önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmaların yanında Erkaya’nın (2018) işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin okul öncesi ve ilkokul dönemindeki işitme kayıplı çocukların sosyal ortamlarda yaşadıkları iletişim sorunlarının belirlenmesine yönelik çalışmasının bulgularına bakıldığında işitme kayıplı çocukların işitme kaybından kaynaklanan iletişim sorunları, sosyal/duygusal sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu sorunların çocuğun bireysel

özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi toplumun özel gereksinimli bireylere bakış açısından da kaynaklanabileceği belirtilmiştir. Bu noktada bakıldığında mevcut araştırma bulgularında da belirtilen kaynaştırmada/bütünleştirmede sosyal kabule ilişkin sorunlarla benzerlik göstermektedir. Ebeveynler bilgiye olan gereksinimlerinin giderilmesi için sistemli ve düzenli bir eğitim yapılmasına benzer öneri Erkaya'nın (2018) çalışmasında da iletişim sorunlarının çözümü için önerilmiştir.

Belirtilen ulusal çalışmalar arasında doğrudan işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin sorunlarını ve gereksinimlerini konu edinen sadece bir çalışma (İçyüz, 2016) görülmektedir. Çalışmada 14 ebeveyn ile yarı-yapılandırılmış görüşme yapılmış ve sadece bir ilde ikamet eden 52 ebeveyninden anket yoluyla veri toplanmıştır. Bulgularına bakıldığında ebeveynlerin daha çok kaynaştırmada/bütünleştirmede yaşadıkları sorunlara odaklanıldığı ve gereksinimler bulgusunun sınırlı olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ise doğrudan kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerine odaklanıldığı ve araştırma verileri ebeveynlerin yanı sıra RAM'da görev yapan öğretmenlerle, sınıfında ya da okulunda kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenler ve okul yöneticilerinden elde edilmiştir. Ayrıca gereksinimlerini belirlemeye yönelik kullanılan anket (KESGEB-İK) 65 ilde ikamet eden 350 ebeveyne uygulanmıştır. Ek olarak mevcut çalışmada sadece gereksinimlerinin belirlenmesiyle kalınmamış, bilgi gereksinimlerini gidermeye yönelik bir program hazırlanarak uygulanmıştır. Bu anlamda bilgiye olan gereksinimlerinin giderilmesine yönelik müdahalede bulunulmuştur.

Ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimi hem nitel hem de nicel verilerde kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri, başarısını etkileyen etmenler, yasal düzenlemeleri, ebeveynlerin hakları konusunda yoğunlaştığı görülmüştür. Kaynaştırma/bütünleştirme kısaca işitme kayıplı öğrenciler açısından bakıldığında, öğrencilerin genel eğitim sınıflarında destek hizmetlerin sağlanmasıyla işiten akranlarıyla birlikte eğitim almaları olarak ifade edilebilir (Gürgür, 2008; Salend, 1998). Bu noktadan hareketle süreci etkileyen birçok etmen olduğu ve bu etmenlerin birbirlerini doğrudan ya da dolaylı etkilediği söylenebilir. Örneğin kaynaştırmayla/bütünleştirmeye ilgili yapılan bazı çalışmalarda (Florian, 2008; Özaydın ve Çolak, 2011; Sığırtmaç, Hoş ve Abbak; 2011; Thoma vd., 2010) etkileyen etmenlerin BEP, öğretmen yeterlilikleri, uyarılma ve düzenlemeler, paydaşların iş birliği, destek özel

eğitim hizmetleri ve ek hizmetler olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda mevcut öğelerin uyumlu çalışması gerektiği ifade dılmıştır.

Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin çocuklarının eğitimine ilişkin temel bilgilere sahip olması sorumluluklarını yerine getirmede ön koşul olarak belirtilmektedir (Rodrigues vd., 2015). Ebeveynlerin önemli bir paydaş olduğu düşüncesinden hareketle kaynaştırmada/bütünleştirmede okul ile evde yapılan uygulamaların birbirini destekler nitelikte olması Yigen'in (2008) ve Tekincan'ın (2009) çalışmalarında da önemle vurgulanmıştır. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynler odağında bakıldığında çocuğuna verilecek destek eğitimin içeriğini oluşturan etmenleri bilmesi önemlidir. Bunun için çocuğunun hangi gelişim alanlarında desteklenmesine gereksinimi olduğunu bilmesi gerekmektedir. Mevcut araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, öğretmenlerin bazı ebeveynler için çocuklarını evde destekleyemediklerini, genel olarak bilgi eksiklikleri ya da yanlış bilgilere sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ebeveynlerin hem bilinçli olması hem de eğitimin başarısına inanmalarının gerekliliği mevcut çalışma bulgularında da görülmüştür. Ebeveynler kaynaştırmada/bütünleştirmede önemli bir paydaş olarak aktif rol alabilmeleri için de bilgiye olan gereksinimlerinin giderilmesinin önemi vurgulanabilir.

Okullarda uygulanan eğitim/öğretim programlarının öğrencilerin yaş, gelişim ve hazırbulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurularak hazırlandığı bilinmektedir (Marschark, vd., 2015). Kaynaştırma/bütünleştirme söz konusu olduğunda hazırlanan bu standart programlara işitme kayıplı çocukların uyum sağlayabilmesi güçtür. İşitme kayıplı çocukların uyum sağlayabilmeleri için bazı kişisel ve öğrenme özellikleri, eğitsel performansları ve sosyal uyum becerilerin dikkate alınmalıdır. Ayrıca öğrenci özelliklerine göre çevrenin aynı eğitim ortamının düzenlemesi, materyallerin uyarlanması gerekmektedir. Özellikle işitme kayıplı öğrencilerin kaynaştırmadan/bütünleştirmeden beklenen yararları görebilmesi için BEP'in hazırlanıp uygulanması belirtilmektedir (Darden, 2013). BEP'in işitme kayıplı öğrenci için bulunduğu okulda sorumlu olan ekip tarafından geliştirilmesi beklenmektedir. Ebeveynlerin de öğretmenler ve yöneticiler gibi BEP geliştirme ekibin önemli bir parçası olduğu ifade edilmektedir (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2021; MEB, 2021c). Mevcut araştırma bulgularında ebeveynlerin çoğunluğunun BEP geliştirme sürecine dâhil olmadıkları, bazılarının ise BEP'in varlığından haberdar olmadıkları bulgularına erişilmiştir. Ebeveynlerin görüşlerinin alınmayarak oluşturulan eğitim programının evde yapılacak etkinliklerle uyumlu

olmayabileceği söylenebilir. Bu noktada çocuğun gelişiminin istenilen düzeyde olmayabileceği ve sonuç olarak kaynaştırmanın/bütünleştirmenin tam olarak başarılı olmayabileceği ifade edilebilir.

Öğretmen yeterlilikleri ve tutumları kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını etkileyen önemli bir diğer unsurdur. Mevcut araştırma bulgularında öğretmenin öğrenciye yaklaşımı sürecin başarılı yürütülmesinde önemli bir etken olduğu özellikle vurgulanmıştır. Gereksinimleri belirlemeye yönelik yapılan ankette “Öğretmenin, çocuğuma yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.” ve “Öğretmenin, işitme engelli çocukların eğitimi hakkında bilgili olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.” Maddelerine verilen tepkilerin ortalamalarının ilk iki sırada yer aldığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle öğretmenlerin kaynaştırmanın/bütünleştirmenin felsefesini doğru anlayıp, gerekliliklerini iyi bilmesinin önemi belirtilmektedir (Chambers, 2015). Ayrıca öğrencilerini iyi tanıması, eğitim programını hazırlamada ve uygulamada önemli bir beceri olduğu ifade edilerek karşısına çıkabileceği sorunlarla başa çıkabilmesi uygulamanın başarısı açısından önemli olduğu söylenebilir. Özellikle sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan sınıf öğretmenleri açısından bakıldığında eğitim anlamında en kilit role sahip olduğu söylenebilir. Sınıf öğretmenlerinin görev ve sorumlulukları arasında işitme kayıplı kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisinin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim/öğretim sürecini planlama, uygun öğretimsel ve çevresel uyarlamalar yapmak bulunmaktadır (MEB, 2021c).

Bazı araştırmalarda (Karaca, 2018; Ünsal, 2019) kaynaştırma/bütünleştirme sürecinde ebeveynlerle ya da okul yöneticileriyle yaşadıkları bazı sorunlar nedeniyle görev ve sorumluluklarını yerine getirmek istemedikleri, bazılarının ise görev ve sorumluluklarını bilmediği belirtilmiştir. Mevcut araştırma bulgularında da ebeveynler genel olarak sınıf öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirdiklerini düşünmektedirler. Fakat ebeveynlerin sınıf öğretmenlerinden çocuklarıyla daha çok eğitsel anlamda ilgilenme, destek eğitim sağlama ve sosyal kabulünü artırıcı etkinlikler yapmalarını beklemektedirler. Ebeveynler daha çok sınıf öğretmenleriyle iletişim kurup onlardan beklentileri olsa da sadece sınıf öğretmenlerinin görev sorumluluklarından bahsetmek eksik kalabilir. Okul yöneticilerinin desteği olmaksızın kaynaştırmanın/bütünleştirmenin sağlıklı ilerleyemeyeceğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü okul yönetimi oklunda eğitim/öğrenim gören her öğrencinin uygun eğitim almasını sağlayacak fiziksel düzenlemeleri yapması, destek eğitim hizmetlerinin

sürdürülebilmesi için materyal desteği sağlaması ve öğretmen görevlendirmesi gerekmektedir. Bunların yanında BEP kuruluna liderlik ederek ebeveynleri bilgilendirmesi Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2021c) okul yöneticileri görev ve sorumlulukları arasında yer alır. Mevcut araştırmada da ebeveynler, nasıl ki sınıf öğretmenlerinden beklentileri olduğu gibi okul yönetiminden izleme, denetim, etkili iletişim sağlama ve çocukları için uygun eğitim/öğretim ortamı hazırlama konularında beklentileri olduğu bulunmuştur. Ebeveynler okul yönetiminin görev ve sorumluluklarını genel olarak yerine getirdiğini ifade etmişler ancak bir sorunla karşılaştıklarında müdahale edildiğini belirtmişlerdir. Bu durum bazı çalışmalar da (Çerezci, 2015) ifade edilmiş ve bu çalışmaya göre de okul yönetimlerinin kaynaştırmanın/bütünleştirmenin uygulanmasının işleyişinden rehber öğretmenlerin daha çok sorumlu olduğunu da belirttikleri görülmüştür.

Sonuç olarak paydaşların iş birliği konusunda MEB (2013) kaynaştırmada/bütünleştirmede eğitim uygulamaları kılavuz kitap yayımlamıştır. Bu kılavuzda ebeveyn ve öğretmenler başta olmak üzere okul yönetimi, okul çalışanları, diğer aileler, RAM, belediyeler hatta sivil toplum kuruluşları yer almıştır. Bu bağlamda mevcut araştırmada paydaşların iş birliği içinde olmadıkları görülmüştür. Örneğin Öğretmenler, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmadıkları, RAM'ın kaynaştırma/bütünleştirme hakkında ebeveynleri bilgilendirmediği ve okul yöneticilerinin ebeveynlerin sorunlarıyla ilgilenmediklerine ilişkin bulgular elde edilmiştir. Ayrıca ebeveynler açısından bakıldığında da kaynaştırmada/bütünleştirmede yer alan ya da alması gereken paydaşların tamamına hâkim olmadıkları söylenebilir. Nitekim bu konudaki bilgi gereksinimleri ortaya çıkmış ve mevcut çalışmada hazırlanan program içeriği ile giderilmeye çalışılmıştır.

İşitme kayıplı çocukların kaynaştırmada/bütünleştirmede daha etkin biçimde desteklenebilmesi için çevrenin düzenlemesi, materyallerin uyarlanması, etkinliklerin çevresel unsurlar bakımından uyarlanması bulunmaktadır (Riehl, 2009; MEB, 2021b). İşitme kayıplı çocukların da olduğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan öğrencilerin sınıf içi düzenlemelerin yetersiz ya da olmamasından dolayı istenilen düzeyde fayda göremedikleri belirtilmektedir (Arico, 2011; Atmaca ve Uzuner, 2020). Mevcut araştırma bulgularına bakıldığında işitme kayıplı çocukların eğitim gördükleri sınıf mevcutlarının yüksek olması, sınıflarda ses yalıtımlarının olmayışı gibi fiziksel düzenlemelerin eksikliğine vurgu yapılmıştır. Oysa MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne

(2021c) göre sınıf mevcudunun en fazla 35, kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisinin ikiye çıkması durumunda mevcudun 25'i geçmemesi gerektiği belirtilmiştir. Fiziksel düzenlemeler açısından işitme kayıplı öğrenciler için baktığımızda sınıfın ses yalıtımının olması, aynı zamanda öğretmenini dinleme ve rahatça görmesini sağlayacak mesafesinin uygun biçimde ayarlanması gerektiği ifade edilmektedir. Uyarlamaların ise öğrencinin yaşı, cinsiyeti, öğrenme düzeyi, içinde bulunduğu çevresel koşulları, ebeveynlerinin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi koşulların da dikkate alınarak yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Mara ve Mara, 2012). Planlama yapılırken ve eğitim içerikleri oluşturulurken belirtilen değişkenlerin göz önüne alınması kaynaştırmanın/bütünleştirmenin başarısını doğrudan ya da dolaylı etkilediği söylenebilir.

Destek özel eğitim hizmetleri ve ek hizmetler konusunda bilgiye gereksinim duydukları mevcut araştırma bulgularında belirlenmiştir. Özellikle araştırmanın nicel bulgularının elde edilmesinde kullanılan ankette çocuklarına destek eğitim verilmediği ve bazı ebeveynlerin ise verildiğini fakat yetersiz olduğuna yönelik maddelerin en az ortalama puan aldıkları görülmüştür. Bu bulguyla tutarlı olarak “Destek eğitim hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.” Maddesine verilen tepkinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Okullarda verilen destek eğitim uygulamalarının yanında ebeveynler destek eğitim hizmetlerini daha çok rehberlik, sosyal hizmetler, ulaşım desteği, çocuklarının ihtiyaç duyduğu işitmeye yardımcı teknolojilerin temini, bakımı gibi hizmetler olarak gördükleri söylenebilir. Eğitimsel desteklerin yanında bu hizmetlerin nereden ve nasıl alınabileceğine ilişkin gereksinimleri olduklarını ifade etmişlerdir. Bu hizmetler doğrudan kaynaştırmanın/bütünleştirmenin etkileyen etmen gibi gözükme de hizmetlerin işitme kayıplı çocuğun gelişimini desteklemesi ve öğrencinin ihtiyaçlarının giderilmesinin eğitim hayatını etkileyebileceği söylenebilir.

Mevcut araştırma bulgularında ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşimlerini nitelikli olarak artıracakları uygulamalara ve bunun için de çocuklarının gelişimsel özelliklerini bilmeleri ifade edilmiştir. Alanyazında bedensel, zihinsel, duygusal, dil ve sosyal yönden belli koşulları olan en son aşamasına ulaşmaya kadar sürekli ilerleme kaydeden değişim olarak belirtilmiştir (Sigelman ve Rider, 2014). Bu konuda tipik gelişim gösteren çocukları etkileyen bütün etmenlerin işitme kayıplı çocukların gelişimlerini de etkilediği vurgulanmaktadır (Tüfekçioğlu, 2005). Bu noktadan hareketle ebeveynlerin ilk olarak gelişim ve gelişimi etkileyen temel kavramlara ilişkin bilgiye

gereksinim duydukları söylenebilir. Ayrıca ebeveynlerin günlük rutinlerle evde çocuklara model olarak gelişimlerini nasıl destekleneceği, nasıl iletişim kuracakları konusunda onlara evde zengin yaşantılar sağlayarak doğal bir etkileşimle gelişimlerini desteklemelerinin sağlanması gerekliliği belirtilmiştir (Clark, 2007). Sonuç olarak işitme kayıplı çocukların gelişimlerini etkileyen faktörlerle birlikte tüm gelişim alanlarını bir bütün olarak düşünmek işitme kayıplı çocukları daha doğru anlamamızı sağlayabilir. Böylece işitme kayıplı çocuklar sağlanabilecek eğitim hizmetlerinden daha sistematik ve uygun şekilde faydalanabilirler.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin işitme kaybı, işitme cihazlarının özellikleri ve kullanımı hakkında bilgi gereksinimleri olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ebeveynlerin bazıları çocuklarına özellikle işitme kaybı tanısı konmasından itibaren bilgilendirmenin yeterince yapılmadığını ifade etmişlerdir. Bunun sonucu olarak bilgi eksikliğine bağlı ilerleyen zamanlarda işitme cihazlarıyla ilgili yaşadıkları bazı sorunları çözmede zorlandıkları konuyla ilgili çalışmalarda da belirtilmiştir (Baş, 2017; Zaidman-Zait, 2007).

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin buraya kadar sadece bilgi gereksinimlerine ilişkin bulgular tartışılmıştır. Ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin gereksinimlerinin yanında sosyal/duygusal ve maddi desteğe gereksinimi oldukları belirlenmiştir. Ebeveynler yapılan görüşmelerde doğrudan sosyal/duygusal desteğe gereksinimleri olduğunu ifade etmemişlerdir. Ancak gereksinimlerini belirlemeye yönelik ankette “Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelmek için psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.” Maddesine verilen tepkilerin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmenler bazı ebeveynlerin desteğe gereksinimi olduğunu gözlemlerine dayalı aktarmıştır. Alanyazında işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarında işitme kaybı olduğunu öğrendikleri andan itibaren şok, kabullenememe, üzüntü, gibi psikolojik durumlar yaşayabilecekleri de ifade edilmektedir (Most ve Zaidman-Zait, 2003; Sass-Lehrer, 2016). Ebeveynler gereksinim duydukları sosyal/duygusal desteği yakın çevrelerinde ve aile içinde aradıkları Akçamete ve Kargın’ın (1996) çalışmalarında ifade edilmiştir. Ebeveynlerin içinde bulundukları maddi koşulların elverişsizliği nedeniyle işitme kayıplı çocuklarının kullanmak zorunda olduğu işitmeye yardımcı cihazların temininde, bakımında güçlük yaşadıkları görülmüştür. Alanyazında yapılan çalışmalarda da (Bekâr, Uzuner ve Çolakhoğlu, 2020; Cankuvvet, 2015; Kılıç, 2020) açıkça ifade edilmiştir. İşitmeye yardımcı cihazların işitme

kayıplı çocukların öncelikle dil gelişimi olmak üzere diğer gelişim alanlarını etkilediği bilindiğinden bahsedilen gereksinimin giderilmesi kaynaştırmayı/bütünleştirmeyi olumlu anlamda doğrudan etkileyebileceği söylenebilir.

Ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimlerini giderme arayışında olduklarını söylemek yanlış olmaz. Bunun için internet kaynaklarına ve ilk ulaşabildikleri kişiler olan öğretmenlerine çok sık başvurdıkları görülmüştür. Ancak ebeveynler, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin yeterince bilgisi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda onların da bilgilendirilmeye ihtiyacı olduklarını gereksinim belirleme anketinde ilgili maddelere verdikleri tepkilerden görülebilmektedir. Bu noktada öğretmen yeterliliği söz konusudur. Bunun yanı sıra aile eğitimleri yapılıyor olsa da eğitimin nerede, kimler tarafından, ne sıklıkla yapıldığı, kapsamı gibi konuların tam olarak belirtildiği söylenemeyebilir. Ebeveynler bilgiye olan gereksinimlerini internet kaynaklarına başvurarak gidermeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Fakat bu kaynakların güvenilir bilgi sağlamasında ve bilgilerin niteliği konusunda bazı sınırlılıkları olduğu bilinmektedir (Bekâr, 2019). Bu durumda günümüzde güvenilir internet kaynaklarının oluşturulması, yaygınlaştırılması ve içeriklerinin düzenli olarak denetlenmesi ebeveynlerin bilgiye erişmesinde önemli olabilir.

4.1.1. Kaynaştırmada/bütünleştirmede sorunların tartışılması

Bu araştırmada ebeveynlerin çocuklarının sosyal kabul kabülüne yönelik sorunları olduğu görülmüştür. İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin birçoğu çocuklarının sosyal kabülünün olmadığını, öğretmenleri, akranları, akranlarının ebeveynleri tarafından kabul edilmediklerini ifade etmişlerdir. İşitme kayıplı çocukların sosyal kabullerine ilişkin yapılan bazı çalışmalarda, çocukların dışlandığı, akranlarının onlarla iletişim kurmak istemediği gibi istenmeyen olumsuz sonuçların olduğu belirtilmiştir (Özdemir, 2016; Rodrigues vd., 2015). Başka bir çalışmada ise çocukların kabülünün sağlanmasıyla akademik başarıları başta olmak üzere diğer gelişim alanlarını doğrudan ya da dolaylı biçimde etkilendiği ifade edilmiştir (Jurkowski ve Müller, 2018). Mevcut araştırmada diğer araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ebeveynlerin yarıya yakının çocuklarının sosyal kabülü olmadığından bazı sorunlar yaşadıklarını, diğerlerinin ise sosyal kabülün olduğunu böylece sorun yaşamadıklarını ifade edildiği görülmüştür.

Kaynaştırmada/bütünleştirmede işitme kayıplı çocuğın akranlarının ebeveynlerinin rolünün büyük olduğu bilinmektedir. Akranlarının ebeveynlerinin öğrenciyi kabul eden tutum sergilemesi çocuklarının da benzer tutum sergilemesini sağlamaktadır (Marschark vd., 2015). Fakat bazı ebeveynler kaynaştırmanın/bütünleştirmenin temel felsefesini anlayamamaları ya da hakkında yeterli bilgiye sahip olamamaları nedeniyle olumsuz tutum sergileyebilmektedirler. Bu olumsuz tutumu ortadan kaldırmaya yardımcı olunabilecek bazı etkinliklerin okul yönetimi ve öğretmenler öncülüğünde yapılması önerilebilir. Bu etkinlikler bilgilendirici aile eğitimleri hazırlanıp verilebileceği gibi öğretmenlerin ve tüm öğrencilerin katılabileceği projeler olabilir. Örneğin okulun bahçesine ebru sanatı etkinliği gibi farklı etkinliklerin olabileceği masalar hazırlanıp yerleştirilerek istasyon etkinliği düzenlenebilir.

Kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin de dâhil olabileceği etkinlikte öğrencilerin birebirlerini tanıma ve zaman geçirme fırsatı yakalayabilirler. Bu sayede olumlu tutum geliştirebilirler. Bunun sonucunda akran kabulünün artabileceği ifade edilebilir. Tipik gelişi gösteren çocuğu olan ebeveynler ve çocuklarına olumlu tutum kazandırılabilir. Dans etkinliği düzenlenebilir. Bu dans etkinliğinde eşleşmeleri tipik gelişim gösteren çocukla özel gereksinimli çocukların olması tercih edilir. Böylece okulda hem çocuklar ebeveynlerine rehberlik edebileceği hem de eğlenceli zaman geçirme fırsatı yakalanmış olur. Bir başka etkinlik örneği ise misafir öğrenci uygulaması olabilir. Farklı kademe ve sınıftan öğrenciler seçilerek gün içinde belirli saatlerde birlikte zaman geçirmelerine fırsat verilebilir. Gün sonunda okuma yazma bilen öğrencilerden duygu ve düşüncelerinin yazılması istenir. Eğer okuma yazma bilmeyen öğrenci ise resim yaptırılarak kendini ifade etmesine imkân tanınır. Böylece hem akran öğretimi hem de etkileşimi artıracak fırsatlar yaratılabilir. Bu etkinlikler sayesinde hem çocuklarında hem de ebeveynlerinde olumlu tutum kazandırılmaya yardımcı olunabilir. Tüm bunların yapılabilmesi için öğretmenlerin ve okul yönetiminin olumlu tutuma sahip olması beklenir. Ayrıca okul yönetimi yapılabilecek tüm etkinlikler için yer ve materyal desteğini sağlaması da gerekli olduğunu ifade etmek gerekir.

Öğretmenlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede olan öğrencilere karşı olumsuz tutum sergilemeleri ve kabul etmedeki güçlükler nedeniyle işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynler sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini kabul etmeyişinin ve yaşanan sorunların nedeni tahmin edilebileceği üzere yeterli bilgiye sahip olmamalarından kaynaklanabilir. Aksi halde bir eğitimcinin

öğrenciyi istememesinin farklı nedenleri olabileceği düşünülmek istenmemektedir. Konuyla ilgili öğretmen yeterlilikleri ve tutumları bir önceki bölümlerde ayrıntılı tartışılmıştır. Ancak burada da kısaca alanyazındaki çalışmalarla belirtmekte fayda vardır. Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu'nun (2003) araştırmasında, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%81.6) kaynaştırma konusunda eğitim almadıkları görülmüştür. Günümüze gelindiğinde ise öğretmenlerin çoğunun, özel eğitim ile ilgili eğitim almış olmalarına rağmen, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimi hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları söylenebilir (Yazıcıoğlu, 2020). Mevcut araştırma da duruma ilişkin meslektaşlarının yaptığı özeleştirisi sonucunda, öğretmenlerin belirli bir bölümünün kaynaştırma/bütünleştirme hakkında yeteli bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Mevcut araştırmada sadece ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar dile getirilmemiştir. Öğretmenlerin de işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerden beklentileri olduğu ifade edilmiştir. Örneğin öğretmenler, ebeveynlerden çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerini, kendileriyle iş birliği içerisinde olmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin en temel rollerinden biri de çocuklarının eğitim süreçlerini takip etmektir. Öğretmenlerin ebeveynlerden alacakları destekle öğrencilerin birçok beceriyi daha çabuk öğrendikleri, muhtemel sorunların büyümeden çözüldüğü ifade edilmiştir (Allen ve Cowdery, 2015). Sonuç olarak kaynaştırmada/bütünleştirmede olan çocuğun akademik, sosyal/duygusal gelişimini etkileyen önemli bir etmen öğretmen tutumudur. Bunun yanında akranlarının ve akranlarının ebeveynlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini kabulü de çocuğun akademik, sosyal/duygusal gelişimini etkileyen önemli bir etmen olduğu söylenebilir.

4.1.2. Kaynaştırmada/bütünleştirmede izlenimlerin tartışılması

İzlenimler olarak belirtilen kaynaştırmanın/bütünleştirmenin bireylerde ne anlam ifade ettiğidir. Bunu açıklarken de ebeveynler deneyimlerine başvurarak izlenimlerini, çıkarımlarını belirtmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda kaynaştırmanın/bütünleştirmenin: öğrenciye ayrıcalık tanınması, öğrencinin sosyalleşmesi, akranlarıyla bir arada eğitim görmesi anlamına geldiği ifade edilmiştir. Öğrenciye ayrıcalık tanınması noktasında ebeveynlerin farklı düşündükleri görülmüştür. Örneğin bir ebeveyn (A3) sınavlarda ya da farklı alanlarda öncelik tanınması anlamında düşünürken bir başka ebeveyn ise (A4) çocuklarımızın diğer çocuklarla kendini ayrı hissetmeden eğitim almaları gerektiğini düşünmektedir. Alan yazında

kaynaştırmada/bütünleştirmede eğitsel uyarlamalar yapılabileceği fakat bu uyarlamanın ya da düzenlemenin çocukları dışlamayacak tam aksine kaynaştırma/bütünleştirmenin felsefesine uygun olması gerektiği belirtilmektedir (Mara ve Mara, 2012). Çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerle tutum ve beklentilerine ilişkin yapılan çalışmada (Yigen, 2008) çocuklarının sosyalleştiği, tipik gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin kendi çocuklarıyla oyun oynamalarının sosyalleşme için faydalı buldukları görülmüştür. Mevcut çalışmanın bulgularında da yedi ebeveyn ve dört öğretmenin belirttiği üzere kaynaştırmada/bütünleştirmede çocukların birada olması ve birlikte eğitim almalarının hem işitme kayıplı çocuğa hem de tipik gelişim gösteren çocuklara yararlı olduğu belirtilmiştir. Mevcut uygulamalar doğrultusunda kaynaştırmanın/bütünleştirmenin işitme kayıplı öğrenciye, tipik gelişim gösteren akranlarına, öğrencilerin ailelerine ve öğretmenlere yararları bulunduğu belirtilmektedir (Gürgür, 2008; Hornby, 2015; Marschark, vd., 2015; Sucuoğlu, 2014). Böylece alan yazındaki benzer diğer çalışmalarla uyumlu olduğu söylenebilir.

4.1.3. Öneriler ve beklentilerin tartışılması

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin beklenti ve önerilerine ilişkin bulgulara bakıldığında destek eğitim uygulamalarının artırılması, işitmeye yardımcı cihazların temininin kolaylaştırılması, öğretmen yeterliliklerinin artırılması, sınıf mevcutlarının azaltılması hakkında olduğu görülmüştür. Son olarak ise işitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlere öneriler yer almıştır. Tüm bu beklentilere bakıldığında ebeveynlerin devletten yani devlet kurumlarından beklentiler olduğu söylenebilir. Destek eğitim uygulamalarının, öğretmen yeterliliklerinin, sınıf mevcudunun düzenlenmesi gibi uygulamaları Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki alanına girmektedir. Nitekim Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2021c) belirtilen durumlara ilişkin düzenlemelerin yer aldığı görülebilmektedir. Ebeveynlerin buna rağmen beklentilerinin olması "Acaba süreç sağlıklı yürütülememekte midir?" sorusunu akla getirmektedir. Buradan bakıldığında yeterli denetim ve eğitimlerin yapılmadığı ya da yapılıyorsa da niteliğinin sorgulanması gerektiği ifade edilebilir. İşitmeye yardımcı cihazların, koklear implantların özellikle FM sistemlerinin parçalarının maddi anlamda yüksek olmasının ebeveynleri zorladığı ifade edilmiştir. Her ne kadar gerekli kolaylıklar sağlanıyor olsa da ithal ürünler olmasının getirdiği bazı durumlardan ötürü güçlükler yaşandığı bilinmektedir. Ebeveynlerin bu konudaki beklentisi açıkça işitmeye yardımcı

teknolojilerin tamamen ücretsiz olmasıdır (Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2020). Okulunda ya da sınıfında kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan öğretmenlerin beklentilerine ve önerilerine ilişkin bulgulara bakıldığında ebeveynlere benzer devletten bazı beklentilerinin olduğu görülmüştür. İlk olarak kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisi olan her okula özel eğitim öğretmeni atamasının yapılarak yaşanan sorunların daha kolay çözülebileceğini düşünmektedirler. Bununla beraber bazı öğretmenler ebeveynlere daha çok bilinçlendirmeye ve bilgilendirmeye yönelik çalışmaların yapılmasını dile getirmiştir. Ayrıca öğretmen meslektaşlarına yönelik kaynaştırma/bütünleştirme hakkında eğitim almaları ya da yapılan eğitimlere gönüllü katılmaları konusunda istekli olmalarını önermişlerdir.

Özetle ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimi hem nitel hem de nicel verilerde kaynaştırmanın/bütünleştirmenin genel özellikleri, başarısını etkileyen etmenler, yasal düzenlemeleri, ebeveynlerin hakları konusunda yoğunlaştığı görülmüştür. Bununla birlikte işitme kayıplı çocukların gelişimlerini etkileyen faktörlerle birlikte tüm gelişim alanlarını bir bütün olarak düşünmek işitme kayıplı çocukları daha doğru anlamamızı sağlayabilir. Ayrıca akranlarının ve akranlarının ebeveynlerinin kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisini kabulü de çocuğun akademik, sosyal/duygusal gelişimini etkileyen önemli bir etmen olduğu söylenebilir. İşitme kayıplı çocukların kaynaştırmada/bütünleştirmede daha etkin biçimde desteklenebilmesi için çevrenin düzenlemesi, materyallerin uyarlanması, etkinliklerin çevresel unsurlar bakımından uyarlanması gereklidir. Böylece işitme kayıplı çocuklar sağlanabilecek eğitim hizmetlerinden daha sistematik ve uygun şekilde faydalanabilecekleri ifade edilebilir. Ebeveynlerin bilgi gereksinimlerinin giderilmesine yönelik programın tartışılması bir sonraki bölümde sunulmuştur.

4.2.II. Programın Uygulanmasının ve Değerlendirilmesinin Tartışılması

Programın uygulanması ve değerlendirilmesini kısaca hatırlamak gerekirse, program işitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin bilgi gereksinimlerine dayalı olarak hazırlanmıştır. Programın bilgilendirme düzeyini ölçebilmek için katılımcılara başarı testi öntest ve sontest olarak uygulanmıştır. Programın sosyal geçerliliğinin değerlendirilmesine yönelik memnuniyet anketi (EMA) uygulanarak programın değerlendirilmesi tamamlanmıştır.

Başarı testine (öntest-sontest) ilişkin sonuçlara bakıldığında öntest–sontest arasında fark olduğu ve bu farkın sontest lehine olduğu görülmektedir. Bu bulgu işitme kayıplı çocuğu kaynaştırma/bütünleştirmede olan ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerinde oluşturulan içerik çerçevesinde belirgin fark yarattığı söylenebilir. Bu farkları yaratan birçok etken olabilir. Öntest-sontest puanlarının olumlu anlamda farklı çıkmasının bir nedeni alanyazında da belirtildiği üzere (Jacobson, McDuff ve Monroe, 2015) bilginin öğrenilmesi ve kalıcılığı bilişsel süreçlerle ilgili olduğu kadar kullanılan öğretim araçları ve bilginin bir bütün olarak sunulmasıyla da ilgilidir. Mevcut uygulamada içerikler modüler olarak tasarlanmış ve bir bütüne doğru gitmiştir. Ayrıca örnek videolar, görseller gibi farklı kaynaklarla sunulmuştur.

Bir diğer olası etmen özellikle çocuğu ilkokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynler çocukları eğitime başladığında yasal haklar ya da sürece ilişkin bilgileri yetersiz olabildiği, ilerleyen zamanlarda deneyimleyerek bilgileri edindiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye yönelik gereksinimlerinin doğru bir şekilde belirlenmiş ve karşılanmış olması çalışmaların etkililiğine ve verimliliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ebeveyn katılımını arttıracığı ifade edilmektedir (Dalzell, vd., 2007; Tuş ve Çifci-Tekinarslan, 2013). Ebeveynlerin sistemli bir biçimde kaynaştırma/bütünleştirme hakkında bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu bilinmektedir (Beveridge, 2013). Mevcut çalışmada yer alan ebeveynlerin sürece ilişkin bilgilendirilmeye gereksinimi olan gönüllü katılımcılar olmaları, programın sistematik şekilde ilerlemesi ve en önemlisi bilgi gereksinimlerine dayalı hazırlanmış olması ebeveynlerin düzenli katılımlarını sağlamıştır. Her ne kadar program içeriği ve başlıkları ebeveynlerin gereksinimlerine göre belirlense de bireysel anlamda düşünüldüğünde ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgilerinin ve deneyimlerinin birbirlerinden farklı olabileceği kaçınılmazdır. Ancak programın etkileşimli şekilde yürütülmesiyle deneyimlerinin paylaşılmasına fırsat tanınmıştır. Etkileşimli yapılan uygulamalar hem kalıcılığı artırdığı hem de örtük öğrenmeyi sağladığı bilinmektedir. Böylece sadece anlatıcının yani uzmanın bilgilerine bağlı kalmayıp kendi bilgi ve deneyimlerini paylaşabilmişler ve sontestin önteste göre olumlu anlamda farkın çıkmasının bir nedeni de bu olabilir.

İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin işitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazlar konusunda bilgilendirilmeye gereksinimi olduğu

çalışmalarda belirtilmiştir (Bekâr, Uzuner, Çolaklıoğlu, 2020; Kılıç, 2020). Mevcut çalışmada gereksinim belirleme aşamasında elde edilen bulgular doğrultusunda işitme kaybı ve işitmeye yardımcı cihazlar modülü oluşturulmuştur. Modül iãeriđinde işitme kaybının tanımı, tûrleri, nedenleri, hangi tûr kayıplarda hangi tûr cihazların kullanılabilceği, cihazların dűzenli bakımının ve kontrolűnűn űnemi gibi temel bilgiler yer almıştır. Bu bilgiler ışığında ebeveynler çocuklarının işitme kayıp tûrűnű, kullandığı cihazı ve diğer cihazları tanıma fırsatını yakalamıştır.

Çocuđu kaynařtırmada/bűtűnleřtirmede olan ebeveynleri kaynařtırma/bűtűnleřtirme konularında kapsamlı bir biçimde bilgilendiren uygulamaların alanyazında bazı çalıřmalarda da gűrűldűđű űzere (Punch ve Hyde, 2010; Zaidman-Zait, 2007) ebeveynlerin sűrece uyum sađlamalarını kolaylařtıracığı, çocuklarının eđitimine katılımlarını artırılabileceđi sűylenebilir. İřitme kayıplı çocukların eđitiminde de olmak űzere tűm űzel gereksinimli çocukların eđitiminde aile katılımının űnemi vurgulanmaktadır. Ebeveynler çocuklarının eđitiminde sadece çocuđunun ilgili ihtiyaçlarını karřılayan deđil aynı zamanda eđitime de dođrudan katkı sunabilmesi belirtilmektedir (Benjamin, 2020). Bu açıdan uygulanan program iřitme kayıplı çocuđu kaynařtırmada/bűtűnleřtirmede olan ebeveynleri gűçlendirdiđi ifade edilebilir. Ek olarak ebeveynler kaynařtırmanın/bűtűnleřtirmenin felsefesini ve iřleyiřini kavrayabildilerse sonraki zamanlarda karřılařabilecekleri muhtemel sorunları çözmede daha cesaretli olabilecekleri umulmaktadır.

4.2.1. Programın sosyal geçerliliğinin tartışılması

İřitme kayıplı çocuđu ilkokul ve ortaokulda kaynařtırmada/bűtűnleřtirmede olan ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programının sosyal geçerlik dűzeyinin belirlenmesi için EMA uygulanmıřtır. İçeriđin, eđitim sunumun ve eđitimcinin deđerlendirildiđi ű bűlűmden oluřmuř ve her bir madde için en yűksek alınabilecek puan 4 olarak belirtilmiřtir. Her bir katılımcının dâhil olduđu ve ankete verilen tepkilerin genel ortalamasının %86,2 olduđu gűrűlműřtür. Bu sonuca gűre iřitme kayıplı çocuđu ilkokul ve ortaokulda kaynařtırmada/bűtűnleřtirmede olan ebeveynlerin eđitiminde memnun oldukları çıkarımında bulunulabilir. Anketin ű bűlűmden oluřtuđu ifade edilmiřti. Bu bűlűmlerin deđerlendirilmesi de sırasıyla belirtilmiřtir.

İçeriđin deđerlendirilmesine iliřkin bűlűmde yer alan bazı űrnek maddeler řu řekilde yer almıřtır: “Kaynařtırmada yařanan sorunların űzűműne iliřkin yeterli bilgiye

eriştim.”, “Program kaynaştırmaya ilişkin bilgi gereksinimlerimi karşıladı”. Bu maddelerin ortalamaları (*ort.*=3.35, *SS* = .49; *ort.*=3.07, *SS*=.47) yorumlandığında ve genel ortalamaya bakıldığında (*ort.*=3.39) eğitim içeriğinin sosyal geçerliliğinin sağlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğitim sunumunun değerlendirilmesinin genel ortalaması yorumlandığında (*ort.*=3.47) eğitim sunumunun sosyal geçerliliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Bu bölümde “Sunumların online olması katılımımı kolaylaştırdı.” (*ort.*=3.92, *SS*=.26) maddesiyle “Eğitim sürecinde program anlaşılır şekilde sunuldu.”(*ort.*=3.42, *SS* =.51) maddesi dikkat çekmektedir. Burada yapılabilecek bir çıkarım da eğitimci, katılımcıların sosyo/demografik özelliklerini dikkate alarak sunumun dilinin anlaşılır olmasını sağladığı söylenebilir.

Ankette yer alan son bölüm ise eğitimcinin değerlendirilmesidir. Bu bölümde en yüksek ortalamasıyla (*ort.*=3.92, *SS*=.26) “Bizimle etkileşimi iyiydi.” maddesi görülmüştür. Eğitimcinin değerlendirilmesinin genel ortalamasıyla (*ort.*=3.56) birlikte yorumlandığında programda eğitimciden de memnun oldukları söylenebilir.

Ebeveynler çocuğunun okulunda ya da çevresinde çocuğu işitme kayıplı olan diğer ebeveynlerle bir araya geldiklerinde mevcut uygulamadan edindikleri bilgileri ve deneyimlerini paylaşabileceği umulmaktadır. Hatta uygulamadan sonra bazı ebeveynler öğrendiklerini başka ebeveynlere anlattıklarını, ilgisini çekip katılmak isteyen başka ebeveynlerin de olduğunu ifade etmiştir (Araştırmacı günlüğü, 08.01.2022, s. 66-67). Bu durumun aynı zamanda sosyal destek işlevi gördüğü alanyazında bilinmektedir (Hintermair, 2004).

Ebeveynlerin kaynaştırmada/bütünleştirmede bilgiye gereksinimleri olduğu ve bu gereksinimlerinin giderildiğinde çocuklarının eğitim sürecinde çocuklarına hem destek olabilecekleri hem de çocuklarının gereksinimlerini gidebilmenin yollarını daha rahat bulabilecekleri belirtilmektedir (Bekar, Uzuner ve Çolaklıoğlu, 2021; Hyde vd., 2010; İçyüz, 2016). Fakat gereksinimler ve sorunların çok çeşitli, bireyden bireye farklılık gösterebileceği göz ardı edilmemelidir. Gereksinimlerinin giderilmesi, muhtemel sorunlarının çözülebilmesi yasal düzenlemelerin yanında, denetim, ilgili paydaşların sorumluluklarıyla ilgili olabileceği için bir eğitim ile ebeveynin bütün sorunlarını çözecek bilgiyi aktarmamız mümkün ve gerçekçi olmayacağını belirtmenin doğru olduğu düşünülmektedir. Programa ilişkin son olarak şunu da belirtilmekte fayda vardır. Sunulan eğitimlerin çevrimiçi yapılabilmesi tüm katılımcılar için uygun zaman diliminin

ayarlanmasını kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda eğitim programının çevrimiçi uygulanması katılımcı kaybını en aza indirilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Son olarak araştırmanın yöntemine ilişkin bazı yorumlar yapmak uygun olabilir. Karma yöntem araştırmasıyla yapılan bu çalışmada kullanılan yöntem/teknik ve araçlar bağlamında bazı avantajlarının olduğu söylenebilir. İlk olarak işitme kayıplı çocuğu ilkokulda ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin gereksinimlerinin belirlenmesinde derinlemesine bilgi alabilmeye imkân sağlayan yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında ve araştırma süreci boyunca araştırmacı günlüğü tutularak veri elde etme araçları çeşitlendirilmiştir (Glesne, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2021). Gereksinim belirleme anketiyle de örneklemin artırılması sağlanmıştır. Böylece gereksinimlerin belirlenmesinde bütüncül bir bakış açısının yakalandığı ifade edilebilir (Creswell, 2017). Ayrıca programın uygulanması esnasında ebeveynlerden doğrudan, hızlı ve güvenilir şekilde verinin alınmasıyla oluşabilecek veri kaybının önüne geçilmesini sağlamıştır.

4.3. Sonuç

Kaynaştırmada/bütünleştirmede ebeveynlerin çocuklarının eğitimine ilişkin temel bilgilere sahip olması sorumluluklarını yerine getirmede ön koşul olarak belirtilmektedir. Bu noktada ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye yönelik gereksinimlerinin doğru bir şekilde belirlenmiş ve karşılanmış olması çalışmaların etkililiğine ve verimliliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İşitme kayıplı çocuğu olan ebeveynlerin gereksinimleri bazı başlıklarla belirtilse de her bireyin özel ve biricik olduğu ve sosyo-kültürel özellikleri hesaba katılırsa ebeveynlerin gereksinimlerinin de çok daha geniş bir yelpazede olabileceği ifade edilebilir. Çocuklarının gelişimlerinin sağlanabilmesi için de ebeveynlerin bu gereksinimlerinin öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bunun için de aile eğitimi gibi özel eğitim hizmetlerinin sunularak müdahalelerin yapılması gerektiği belirtilmektedir (Heward, Alber-Morgan ve Konrad, 2021).

Günümüzde birçok bilgi kaynağı olmakla birlikte doğru, güvenilir bilgiye ihtiyaç duyduklarında uzmana başvurmaları ebeveynler için önemli olduğu vurgulanmaktadır (Porter ve Edirippulige, 2007). Ebeveynlerin bu bilgilere ulaşabilmesi kendileri için önemli olmakla birlikte çocukları için çok daha önemli olabilir. Son yıllarda ebeveynler internet kaynaklarına çok sık başvurdukları görülmektedir. Fakat bu kaynaklar güvenilir

bilgi sağlamada ve bilgilerin niteliği konusunda bazı sınırlılıkları olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu durumda günümüzde güvenilir internet kaynaklarının oluşturulması, yaygınlaştırılması ve içeriklerinin düzenli olarak denetlenmesi ebeveynlerin bilgiye erişmesinde önemli olabilir. Ebeveynlerin çocuklarının eğitiminde sadece ihtiyaçlarını karşılayan değil aynı zamanda eğitimine de doğrudan katkı sunabilmesi beklenmektedir (Benjamin, 2020). Bu açıdan uygulanan program işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynleri güçlendirdiği ifade edilebilir. Özetle eğitim/öğretimdeki tüm paydaşlar kaynaştırmanın/bütünleştirmenin felsefesini ve işleyişini özümseyebilirse karşılaşılabilecekleri muhtemel sorunları çözmede daha cesaretli olabilmeleri umulmaktadır.

4.4. Öneriler

Bu bölümde mevcut araştırma bulgu ve sonuçlarından yola çıkılarak ileriki araştırmalara ve uygulamaya, politika geliştirmeye yönelik bazı önerilere yer verilmiştir.

4.4.1. İleriki araştırmalara ilişkin öneriler

- Mevcut araştırmada oluşturulan ve kullanılan işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı benzer içeriklerde tasarlanabilecek araştırmalarda kullanılarak ebeveynlerin bilgiye olan gereksinimlerinin giderilmesine katkı sağlayabilir.
- Araştırmada özellikle ebeveynlerin kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerine odaklanılmıştır. Oysa ebeveynlerin sadece bilgiye ilişkin gereksinimleri olmadığı birçok araştırmaca ortaya konmuştur (Bailey ve Simeonsson, 1988; Bekar, Uzun ve Çolaklıoğlu, 2021; Cankuvvet, 2015; Kılıç, 2020). Bu noktada diğer gereksinimlerine ilişkin destek programları mevcut araştırmadaki program geliştirme basamakları ve araştırma yöntemi örnek alınarak geliştirilebilir.
- Mevcut araştırmanın katılımcı sınırlılıkları göz önüne alındığında işitme kayıplı çocuğu ilköğretim ve ortaokulda kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynler odak alınmıştır. Bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşıldığında diğer özel gereksinimli çocuğu kaynaştırmada/bütünleştirmede olan ebeveynlerle karşılaştırılmalı bir çalışma yürütülebilir.

4.4.2. Uygulamaya ve politika geliştirmeye ilişkin öneriler

- Araştırmacının katılımcılarından olan öğretmenlerin de belirttiği üzere kaynaştırma/bütünleştirme öğrencisinin olduğu mümkünse her okula ya da yakın bölgedeki okula özel eğitim öğretmeninin atamasının yapılması önerilebilir. Böylece hem ihtiyaç duyulduğunda danışılabilecek hem de özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinin planlanmasında rol oynayabilecek özel eğitim öğretmeninin görevlendirilmesi önerilebilir.
- Kaynaştırmada/bütünleştirmede çocuğu olan ebeveynlerin bilgiye gereksinim duyduklarında ilk olarak çocuğunun öğretmeniyle iletişime geçtiği belirtilmiştir. Bu anlamda öğretmenlerin çocuğa ve aileye olumlu tutum sergilemeleri eğitim/öğretim sürecinin sağlıklı yürütülebilmesinde önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin sahip olduğu/olabileceği olumlu tutum, ebeveynlerin gereksinimlerinin giderilmesinde uygun yönlendirmeyi yapabilmeleri açısından önemli görölmektedir.
- Kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin önemli paydaşlardan olan öğretmenlerin sürece ilişkin yeterliliğinin artırılmasına yönelik çalışmaların olması, varsa niteliğinin artırılması önerilebilir.
- Her ne kadar Yüksek Öğretim Kurumu'na bağlı Eğitim Faköltelerinin lisans bölümlerinde Özel Eğitim veya kaynaştırmaya/bütünleştirmeye ilişkin dersler yer alsa da ölkemizde güncel araştırmalarda da görölebildiği üzere sayısının ya da işleyişinin niteliğinin yeterli olmadığı görölebilmektedir (Atmaca ve Uzuner, 2020; Uçar, 2021). Bu durum eğitimde kapsayıcılık ya da bütünleştirme anlamında eksiklik yaratabildiği ifade edilebilmektedir. Bunun önüne geçilebilmesi için ilgili konunun niceliği ve niteliğinin artırılması önerilebilir.
- Kaynaştırma/bütünleştirmede her bir paydaşın işleyişin sağlıklı yürütölmesinde payının büyük olduğu bilinmektedir. Bu noktadan hareketle paydaşlardan birine ya da birkaçına tüm sorumluluğu yüklemenin haksızlık olacağı düşünölmektedir. Bu anlamda tüm paydaşların uyumlu çalışabilmesi için üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere ilk olarak farkındalık çalışmalarıyla başlayıp bilgilendirme ve sorumluluk paylaşımını artırıcı etkinliklerin düzenlenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akay, E. ve Gürgür, H. (2018). Kaynaştırma uygulamalarında destek özel eğitim hizmeti sunan öğretmenlerin mesleki gelişimi: Mentörlük. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 9-36.
- Akçamete, G. (2010). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. (3.Baskı) Ankara: Kök.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1996). İşitme engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 7-24.
- Akçamete, G., Gürgür, H. ve Kış, A. (2003). Kaynaştırma programlarına yerleştirilmiş özel gereksinimli öğrencilerin okuma yazma becerilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 39-54.
- Akçora, Ç. (2004). *Eğitilebilir zihin engelli çocuğa sahip annelerin çocuklarının gittikleri okul türü, kaygı ve başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Algan, T. (2016). Aile danışmanlığı uygulaması: Dünü, bugünü ve yarını. *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(7), 2208-2217.
- Allen, K. E. and Cowdery, G. E. (2015). *The exceptional child: Inclusion in early childhood education* (8th ed.). Stamford, CT: Cengage Learning.
- American Speech-Language-Hearing-Association (ASHA, 2015). Type, degree, and configuration of hearing loss. <https://www.asha.org/uploadedFiles/AIS-Hearing-Loss-Types-degree-Configuration.pdf> (Erişim tarihi 21.04.2021).
- Arico, A. (2011). *The effect of class size on inclusion student academic success*. Unpublished doctoral dissertation. Minneapolis: Walden University.
- Armstrong, T. (2009). *Multiple intelligences in the classroom*. Ascd.
- Atcherson, S. R., Franklin, C. A., and Smith-Olinde, L. (2015). *Hearing assistive and access technology*. Plural Publishing.
- Atmaca, U., ve Uzuner, Y. (2020). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin işitme kayıplı bireylere verilen destek hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Fenomenolojik araştırma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(4), 1214-1248.
- Bailey Jr, D., B., and Simeonsson, R. J. (1988). Assessing needs of families with handicapped infants. *The Journal of Special Education*, 22(1), 117-127.

- Baş, N. (2017). Yenidoğan işitme taramaları. Z. Turan (Ed.), *İşitmenin doğası ve işitmeye yardımcı teknolojiler* içinde (s. 256-276). Ankara: Pegem Akademi.
- Baş, N., Turan, Z. ve Uzuner, Y. (2019). Ulusal Yenidoğan İşitme Tarama Programı'nın aile ve sağlık çalışanları görüşlerine göre incelenmesi: Durum araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 134-160.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2019). *Türkiye'de ergen profili*. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı- ÖZİ (2010). *Toplum özürlülüğü nasıl algılıyor: Temel Araştırma Projesi*.
- Baştürk, S. (2014). Çoktan seçmeli testler. S. Baştürk (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* içinde (s. 119-154). Ankara: Nobel Akademi.
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikler. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45.
- Batu, E. S. (2021). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. İbrahim H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim* içinde (2. Baskı), (s. 93-109). Ankara: Pegem Akademi.
- Batu, E. S. ve Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma*. (6. Baskı). Ankara: Kök.
- Bekar, R., Uzuner, Y., ve Çolaklıoğlu, O. (2021). İşitme kayıplı çocuğu olan annelerin çocuklarına ilişkin gereksinimler ve destekler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1-29.
- Bender, W. N., Boon, R. T., Hinrichs, J. A. and Lawson Sr, C. (2008). Instructional tactics that facilitate inclusion: Are we doing successful inclusion in secondary classrooms? *Journal of the American Academy of Special Education Professionals*, 5-17.
- Benjamin, L. K. (2020). *Differentiated instruction in middle school inclusion classrooms to support special education students*. Unpublished doctoral dissertation. Minneapolis: Walden University.
- Berndsen, M. and Luckner, J. (2012). Supporting students who are deaf or hard of hearing in general education classrooms: A Washington State case study. *Communication Disorders Quarterly*, 33 (2), 111-118.

- Beveridge, S. (2013). *Children, families and schools: Developing partnerships for inclusive education*. Routledge.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cankuvvet, N. (2015). *Çocuğu koklear implant adayı ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cavkaytar, A. (2010). *Özel eğitimde aile eğitimi ve rehberliği*. Ankara: Maya Akademi.
- Cavkaytar, A., Ceyhan, E., Adıgüzel, O. C., Garan, Ö (2014). *Aile bilgi ve destek programı (E-ABDEP): Zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin eğitiminde çevrimiçi bilgilendirme ve hizmetlerinin etkililiği*, TÜBİTAK, Proje No: 1005E102.
- Chambers, D. (2015). The changing nature of the roles of support staff. In *Working with teaching assistants and other support staff for inclusive education*. Emerald Group Publishing Limited.
- Clark, M. (2007). *A practical guide to quality interaction with children who have a hearing loss*. San Diego, CA: Plural Pub.
- Cologon, K. (2015). *Inclusion in education: towards equality for students with disability*. Australia: Children With Disability Australia.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (Çev: M. Sözbilir). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. and Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Creswell, J.W. (2014). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice.
- Çerezci, Ö. (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan kaynaştırma eğitimi uygulamalarının kaynaştırma kriterleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çifçi-Tekinarslan, İ., Sivrikaya, T., Keskin, N. K., Özlü, Ö. ve Uçar Rasmussen, M. (2018). Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin ebeveynlerinin gereksinimlerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 17 (1), 82-101.

- Çolaklıoğlu, O. ve Acar, F.M. (2017). İşitme cihazları ve koklear implantlara ek olarak kullanılan teknolojiler. Z. Turan (Ed.), *İşitmenin doğası ve işitmeye yardımcı teknolojiler* içinde (s. 167-197). Ankara: Pegem Akademi.
- D'Alessio, S. (2011). *Inclusive education in Italy: A critical analyses of policy of integrazione scholastic*. London: Sense Publisher.
- Dalzell, J., Nelson, H., Haigh, C., Williams, A. and Monti, P., (2007). Involving families who have deaf children using a family needs survey: *A Multi-Agency Perspective*. *Child Care Health Development*, 33(5), 576-85.
- Darden, E.C. (2013). What's so special about an IEP? *The Phi Delta Kappan*, 94 (6), 66-67.
- Demirel, Ö. (2017). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Denzin, N., and Lincoln, Y. (2000). *Handbook of qualitative research* (2th ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Diken, H. İ. (2019). Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan öğrenciler. İ. H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim* içinde (s. 445-480). Ankara: Pegem Akademi.
- Diken, İ. H. ve Batu, S. (2015). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken (Ed.). *İlköğretimde kaynaştırma* içinde (s. 2-23). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, M. (2015). Yetersizliği olan çocuklar, aile ve aile eğitimi: Kavramsal ve uygulamaya dönük gelişmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 111-127.
- Doğan, M., Çelik, S. ve Tomris, G. (2021). Türkiye'deki özel eğitim anabilim dallarında karma araştırma yöntemiyle yürütülmüş lisansüstü tezlerin çözümlenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 29, 1-32.
- Erkaya, A. (2018). *Okul öncesi ve ilkokul dönemindeki işitme kayıplı çocukların ev ve okul dışı ortamlardaki iletişim sorunlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertürk-Mustul, E. (2021). *0-3 yaş işitme kayıplı çocuklarla aile eğitimlerini yürüten öğretmenlerin hizmet içi eğitim sürecinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertürk-Mustul, E. ve Turan, Z. (2017). İşitme cihazları. Z. Turan (Ed.), *İşitmenin doğası ve işitmeye yardımcı teknolojiler* içinde (s. 167-197). Ankara: Pegem Akademi.

- Fitzpatrick, E., Angus, D., Durieux-Smith, A., Graham, I. D., and Coyle, D. (2008). Parents' needs following identification of childhood hearing loss. *American Journal of Audiology*, 17(1), 38-49.
- Fitzpatrick, E.M., Gaboury, I., Durieux-Smith, A., Coyle, D., Whittingham, J. and Nassrallah, F. (2019). Auditory and language outcomes in children with unilateral hearing loss. *Hearing Research*, 372, 42-51.
- Florian, L. (2008). Special or inclusive education: Future trends. *British Journal of special education*, 4, 202- 208.
- Friend, M. and Cook, L. (2010). *Interactions: Collaboration skills for school professionals* (6. Baskı). Columbus, OH: Merrill.
- Fukkink, R. G. and Verseveld, M. (2020). Inclusive early childhood education and care: A longitudinal study into the growth of interprofessional collaboration. *Journal of Interprofessional Care*, 34 (3), 362-372.
- Garberoglio, C., Gobble, M. and Cawthon, S. (2012). A national perspective on teachers' efficacy beliefs in deaf education. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 17(3), 367-383.
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. W. (2016). *Educational research: Competencies for analysis and applications*. Pearson Education, Inc.
- Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev: A. Ersoy ve P. Yalçınoglu). Ankara: Anı.
- Gregg, R. B., Wiorek, S. and Arvedson, J. C. (2004). Pediatric audiology: A review. *Pediatrics in Review*, 25(7), 224-233.
- Guest, G. (2013). Describing mixed methods research: An alternative to typologies: *Journal of Mixed Methods Research*, 7(2), 141-151.
- Gürgür, H. (2008). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında iş birliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gürgür, H. (2014). İşitme yetersizliğine sahip çocuklar. S. Vuran (Ed.), *Özel Eğitim* içinde (s. 261-294). Ankara: Maya Akademi.
- Gürgür, H. (2019). Kaynaştırma (bütünleştirme) ve destek özel eğitim hizmetleri. İbrahim D. (Ed.), *Özel eğitim ve kaynaştırma* içinde (s. 144-170). Ankara: Pegem Akademi.
- Gürgür, H., Büyükköse, D. ve Kol, Ç. (2016). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde işitme kayıplı öğrencilere sunulan destek hizmetler: Öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 15 (4), 1234-1253.

- Halvorsen, A. T. and Neary, T. (2009). *Building inclusive schools: Tools and strategies for success*. Pearson.
- Haug, P. (2017). Understanding inclusive education: ideals and reality. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 19(3), 206-217.
- Heward, W.L., Alber-Morgan S. R. and Konrad, M. (2021). *Exceptional children: An introduction to special education*. (Edition 12). Boston: Pearson.
- Hillier, S. L., Civetta, L., and Pridham, L. (2010). A systematic review of collaborative models for health and education professionals working in school settings and implications for training. *Education for Health*, 23(3), 393.
- Hintermair, M. (2004). Sense of coherence: A relevant resource in the coping process of mothers of deaf and hard-of-hearing children?. *Journal of deaf studies and deaf education*, 9(1), 15-26.
- Hornby, G. (2015). *Inclusive special education evidence-based practices for children with special needs and disabilities*. NY: Springer.
- İçyüz, R. (2016). *İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İncesulu, A. (2017). İşitme kaybı tipleri ve neden olan patolojiler. Zerrin Turan (Ed.), *İşitmenin doğası ve işitmeye yardımcı teknolojiler içinde* (s. 47-71). Ankara: Pegem Akademi.
- Jacobson, S. K., McDuff, M. D., and Monroe, M. C. (2015). *Conservation education and outreach techniques*. Oxford University Press.
- Johnson, R. B. and Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. doi:10.3102/0013189X033007014.
- Jurkowski, S. and Müller, B. (2018). Co-teaching in inclusive classes: The development of multi-professional cooperation in teaching dyads. *Teaching and Teacher Education*, 75, 224-231. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.06.017>.
- Karaca, M. A. (2018). *Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliliklerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kargın, T., Acarlar, F. ve Sucuoğlu, B. (2003). Öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 55-76.
- Kargın, T., Baydık, B., and Akçamete, G. (2004). A study on needs of parents with children with hearing impairment in transition to kindergarten in Turkey. *International Journal of Special Education*, 19(2), 35-45.
- Kemaloğlu, Y. K. (2015). Yenidoğan işitme taramaları. E. Belgin ve A.S. Şahlı (Ed.), *Temel odyoloji içinde* (s. 191-217). Ankara: Güneş.
- Kılıç, A., Aydın, M., Ökmen, B. ve Şahin, Ş. (2019). İhtiyaç belirleme süreci. A. Kılıç (Ed.), *Kuramdan uygulamaya ihtiyaç belirleme içinde* (s. 62-92). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, M. (2020). *İşitme kayıplı çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesine yönelik aile gereksinimlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kol, Ç. (2016). *Kaynaştırma ortamında bulunan işitme kayıplı öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme sürecinin incelenmesi: Bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kuğu, S. (2011) *İlköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarının kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtzer-White, E. and Luterman, D. (2003). Families and children with hearing loss: Grief and coping. *Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 9, 232-235.
- Loreman, T., Forlin, C., Chambers, D., Sharma, U. ve Deppeler, J. (2014). Conceptualising and measuring inclusive education. C. Forlin (Ed.), *Implementing inclusive education: Issues in bridging the policy-practice gap içinde* (s. 3-17). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Mahoney, G. and Bela, J. M. (1998). An examination of the effects of family-centered early intervention on child and family outcomes. *Topics in Early Childhood Special Education*, 18(2), 88-92.
- Mara, D. and Mara, E. L. (2012). Curriculum adaption in inclusive education. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 46, 4004-4009.

- Marschark, M., Shaver, D.M., Nagle, K.M. and Newman, L.A. (2015). Predicting the academic achievement of deaf and hard-of hearing students from individual, household, communication and educational factors. *Exceptional Children*, 81 (3), 350-369.
- McCrimmon, A. W. (2015). Inclusive education in Canada: Issues in teacher preparation. *Intervention in School and Clinic*, 50 (4), 234-237.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okullarımızda neden, niçin, nasıl kaynaştırma*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: İşitme yetersizliği*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021a). *Engeli olan öğrencilerin kapsayıcı eğitim ortamlarında eğitimi*. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü engeli olan çocuklar için ilkokul değerlendirme çerçevesi öğretmen kılavuzu, Fasikül 1 ISBN: 978-975-11-5648-8.
https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_07/14164509_Fasikul-1-IlkokulDegerlendirmeCervesiOgretmenKilavuzu.pdf (Erişim tarihi: 17.04.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021b). Kapsayıcı eğitim ortamının öğrenme bakımından desteklenmesi. *Engeli olan çocuklar için kapsayıcı erken çocukluk eğitimi öğretmen kılavuzu* içinde (s.70-89).
http://www.egitimdebirlikteyiz.org/CmsFiles/Materyaller/5/ogretmen_kilavuzu.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021c). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*.
http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_06/24163215_ozel_eYitim_yonetmeliYi_son_hali.pdf (Erişim tarihi: 02.11.2021).
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021d). *İşitme yetersizliği olan bireyler “aileler için rehber kitapçık”*. Özel Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/04102504_YYYYTME_YETERSYZLYYY_OLAN_BYREYLER_TR.pdf (Erişim tarihi: 14.04.2022).
- Moore L.O. (2009). *Inclusion strategies for young children: A resource guide for teachers, child care providers, and parents*. (2nd ed.). California: Corwin Press.
- Most, T. and Zaidman-Zait, A. (2003). The needs of parents of children with cochlear implants. *The Volta Review*, 103(2), 99-113.

- Nowell, R. and Innes J. (1997). Educating children who are deaf of hard of hearing: Inclusion. ERIC Identifier: ED414675, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED414675.pdf> (Erişim tarihi 12.04.2022).
- Odom, S. L. and Wolery, M. (2003). A unified theory of practice in early intervention/early childhood special education: Evidence-based practices. *The Journal of Special Education*, 37 (3), 164-173.
- Ornstein, A. C. and Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum: Foundations, principles, and issues* (17th ed.). New York: Pearson.
- Otukile-Mongwaketse, M., Mangope, B. ve Kuyini, A. B. (2016). Teachers' understandings of curriculum adaptations for learners with learning difficulties in primary schools in Botswana: Issues and challenges of inclusive education. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 16 (3), 169-177.
- Özal, N. (2020). *Çocuklarda işitme cihazı kullanımını etkileyen faktörlerin değeriendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özaydın, L., ve Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ve okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programına ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226.
- Özdemir, E. (2016). *Kaynaştırma uygulamalarına devam eden işitme kayıplı öğrencilerin sosyal uyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, Y. (2011). *Engelli çocuğı olan ailelerin gereksinimlerinin ve aile yükünün belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Pereplechikova, F. and Kazdin, A. E. (2005). Treatment integrity and therapeutic change: Issues and research recommendations. *Clinical Psychology Science Practice* 12, 365–383.
- Porter, A. and Edirippulige, S. (2007). Parents of deaf children seeking hearing loss-related information on the internet: The Australian experience. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(4), 518-529.
- Punch, R. and Hyde, M. (2010). Children with cochlear in Avustralya: Educational settings, supports, and outcomes. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. Doi: 10.1093/deafed/enq019.

- Riehl, C. J. (2009). The principal's role in creating inclusive schools for diverse students: A review of normative, empirical, and critical literature on the practice of educational administration. *Journal of Education*, 189(1-2), 183-197.
- Rodrigues, F. B., Campos, S., Chaves, C. and Martins, C. (2015). Family-school cooperation in the context of inclusion of children with special educational needs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 309-316.
- Rouse, M. (2008). Developing inclusive practice: A role for teachers and teacher education. *Education in The North*, 16(1), 6-13.
- Sağıroğlu, N. (2006). *Özel gereksinimli bireylere sahip ailelerin çocuklarının devam ettiği özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saldana, J. (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. (A. Tüfekçi Akcan ve SN Şad, Çev. Ed). Ankara: Pegem Akademi.
- Salend, S.J. (1998). *Effective mainstreaming: Creating inclusive classroom*. (3. Baskı). New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Sanır, H. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sass-Lehrer, M. (2016). *Early intervention for deaf and hard-of-hearing infants, toddlers, and their families: Interdisciplinary perspectives*. Britain: Oxford University Press.
- Schaefer, J. M. (2019). Multiple Disabilities. *Creating compassionate classrooms: Understanding the continuum of disabilities and effective educational interventions*, 161.
- Senemoğlu, N. (2018). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. (26. Baskı) Ankara. Anı.
- Shaver, D.M., Marscharck, M., Newman, L. And Marder, C. (2014). Who is where? Characteristics of deaf and hard-of-hearing students in regular and special schools. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 19 (2), 203-218.
- Sığırtmacı D., A., Hoş, G., ve Abbak, B. S. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik kullandıkları çözüm yolları ve

- önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(4), 205-223.
- Sigelman, C. K., and Rider, E. A. (2014). *Life-span human development*. Cengage Learning.
- Sphendi- Şirin, T. (2019). *Okul öncesi dönem kaynaştırma ve bütünleştirme öğrencilerinin sosyal kabulüne “arkadaş edinme” programının etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sucuoğlu, B. (1995) Özürlü çocuğu olan anne-babaların gereksinimlerinin belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2(1), 10-18.
- Sucuoğlu, B. (2014). Özel gereksinimli çocukların özellikleri. B. Sucuoğlu ve T. Kargın (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları içinde* (s. 77-122). Ankara: Kök.
- Şimşek, Ş. ve Gürsoy, F. (2018). İşitme kayıplı çocuğu olan annelerin eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi*. Ankara 169-170.
- Taş, E. (2007) *Süreğen hastalıklı çocukların kaynaştırma eğitim ortamlarında karşılaştıkları güçlüklerin öğretmen, aile ve çocuklar açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Teddlie, C. and Tashakkori, F. (2015). *Karma yöntem araştırmalarının temelleri* (S. B. Demir, Y. Dede çev.). İstanbul: Anı.
- Tekincan, A. (2009). *İşitme engelli öğrencilerin anne ve babalarının işitme engelliler ilköğretim okullarındaki eğitim sürecini ve okul aile ilişkilerini değerlendirmeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tekin-İftar, E., ve Kırcaali-İftar, G. (2016). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri* (3.Baskı). Ankara Vize.
- Temir, D. (2002). *Çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden ailelerin sorunları ve beklentileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Thoma, C.A., Saddler, S., Purvis, B. and Scott, L.A (2010). Essential of the student directed IEP process. C.A. Thoma and P. Wehman (Eds.), *Getting the most out of*

- IEPs: An educator's guide to the student-directed approach* (pp.1-23). Maryland: Paul H. Brookes Publishing.
- Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.
- Trainor, A. A. (2011). Commentary: Using mixed methods to transform special education research. *Learning Disability Quarterly*, 34(3), 219-221. <https://doi.org/10.1177/0731948711417560>.
- Turan, Z. (2012). Early intervention with children who have a hearing loss: Role of the professional and parent participation. In S. Naz (Ed.), *Hearing loss* (pp. 117- 133) Croatia: InTech.
- Turnbull, R., Turnbull, A., Shank, M., Smith, S. and Leal, D. (2002). *Exceptional lives: Special education in today's schools*. (3rd ed.). New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Tuş, Ö. ve Çifci-Tekinarslan, İ. (2013). Okul öncesi kaynaştırma eğitime devam eden özel gereksinimli çocukların karşılaştıkları güçlüklerin annelerin görüşlerine göre belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 151-165.
- Tüfekçioğlu, U. (2005). Çocuklarda işitme kaybının etkileri. U. Tüfekçioğlu (Ed.), *İşitme, konuşma, görme sorunları olan çocukların eğitimi* içinde (s. 1-45). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- TÜİK (2014). Türkiye eğitim bölgeleri, <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=t%C3%BCrkiye%20e%C4%9Fitim%20b%C3%B6lgeleri> (Erişim tarihi: 02.11.2021).
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2022). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 13.04.2022).
- Tyler, W. Ralph. (2013). *Basic principles of curriculum and instruction*. The University of Chicago Press.
- Uçar, A. S. (2021). *Kaynaştırma uygulanan bir ilkokulda iş birliği süreçlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- UNESCO (1994). Salamanca Bildirgesi. <http://www.csie.org.uk/inclusion/unesco-salamanca.shtml>. (Erişim tarihi: 03.09.2021).
- UNESCO (2016). *Education 2030: Incheon declaration and framework for action for the implementation of sustainable development goal 4*. Paris: UNESCO. <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030incheon-frameworkfor-> (Erişim tarihi: 15.09.2021).

- Ünsal, K. (2019). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarında rol alan sınıf öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirme durumları ile kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Van der Spuy, T. and Pottas, L. (2008). Infant hearing loss in South Africa: Age of intervention and parental needs for support. *International Journal of Audiology*, 47(1), 30–35.
- Yazıcıoğlu, T. (2020). Destek eğitim odalarında görev yapan öğretmenlerin gözüyle destek eğitim odaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(2), 273-297.
- Yell, M.L., Katsiyannis, A., Ennis, R.P., Losinski, M. and Christle, C.A. (2016). Avoiding substantive errors in individualized education program development. *Teaching Exceptional Children*, 49(1), 31-40.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yigen, S. (2008). *Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zaidman-Zait, A. (2007). Cochlear implants in children with hearing loss: Maternal expectations and impact on the family. *The Volta Review*, 150(2), 129-150.

EKLER

- EK-1. MEB Araştırma İzni
- EK-2. Araştırma Etik Kurul İzni
- EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları (öğretmen)
- EK-4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları (ebeveyn)
- EK-5. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/anket)
- EK-6. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/ yarı yapılandırılmış görüşme)
- EK-7. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/program uygulama)
- EK-8. Katılımcı Bilgi Formu (öğretmen/görüşme)
- EK-9. KESGEB-İK (anket)
- EK-10. Ebeveyn Memnuniyet Anketi (EMA)
- EK-11. Başarı Testi (öntest)
- EK-12. Başarı Testi (sontest)
- EK-13. Gönüllü Katılım Formu (yarı yapılandırılmış görüşme/ebeveyn)
- EK-14. Gönüllü Katılım Formu (yarı yapılandırılmış görüşme/öğretmen)
- EK-15. Gönüllü Katılım Formu (program uygulama)
- EK-16. Program Uygulama Güvenirliğı Kontrol Listesi
- EK-17. Bilişsel Alan Hedeflerine Yönelik Belirtke Tablosu
- EK-18. Modül Planı

EK-1. MEB Araştırma İzni

Gelen Evrak Tarih ve Sayısı: 17/12/2020-E.83755

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : 49614598-605.01-E.18090977
Konu : Araştırma Uygulama İzni

15.12.2020

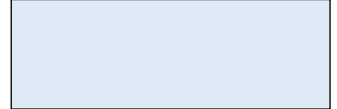
DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi: a) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 03/09/2020 tarihli ve 11982182 sayılı yazısı.
b) Milli Eğitim Bakanlığının 21.01.2020 tarihli ve 1563890 sayılı Araştırma Uygulama İzinleri 2020/2 Nolu Genelgesi.

İlgi (a) yazı ile Başkanlığımıza yönlendirilen Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,  zel Eğitim Anabilim Dalı  şt me Engelliler  ğretmenliği Doktora Programı  ğrencisi Rıfat İ YUZ'un " şt me Kayıplı  ocuğu Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamalarına Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" başlıklı doktora tezine veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin yazı ve ekleri Başkanlığımız tarafından incelenmiştir.

Araştırmanın, yüz yüze eğitim öğretime ara verilmesi göz önüne alınarak örgün eğitimin tam olarak başlamasıyla birlikte ilgili genel müdürlüklerin izni ile denetimi il/il e milli eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, g n ll kl k esasına göre; onaylı bir  rneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı  mekten çoğaltılan veri toplama araçlarının uygulanmasına ilgi (b) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Ek: Veri Toplama Araçları (24 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:

Ankara, Antalya, Afyonkarahisar, Artvin,
Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Denizli,
Eskişehir, Isparta, İstanbul, İzmir, Malatya
Kahramanmaraş, Karaman, Karabük, Kocaeli,
Konya, Kutahya, Manisa, Mersin, Niğde, Ordu
Samsun, Sivas, Tokat, Zonguldak Valiliğine
(  Milli Eğitim Müdürlüğü)

EK-2. Araştırma Etik Kurul İzni

Evrak Kayıt Tarihi: 16.12.2019

Protokol No: 99859

Tarih: 29.01.2020

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	TÜBİTAK Projesi-Doktora Tez Çalışması										
KONU:	Eğitim Bilimleri										
BAŞLIK:	İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırma/Bütünleştirme Uygulamalarına Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi										
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Murat DOĞAN										
TEZ YAZARI:	Rifat İÇYÜZ										
ALT KOMİSYON GÖRÜşÜ:	-										
KARAR:	Olumlu										
<table><tr><td colspan="2"></td></tr><tr><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td></tr></table>											

EK-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları (öğretmen)

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

(Öğretmen)

Değerli meslektaşım,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen doktora tezinde kullanılmak üzere aşağıdaki görüşme soruları oluşturulmuştur. Bu çalışmada amacımız işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin ihtiyaçlarına yönelik bir bilgilendirme programı geliştirmektir. Bunu yapabilmek için öncelikle işitme kayıplı çocuğu ilkököl ve ortaokula devam eden ebeveynlerin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlememiz gerekiyor. Bu anlamda değerli görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmaya katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ ve Doç. Dr. Murat DOĞAN

- 1) Kaynaştırma size ne ifade ediyor?
- 2) Size göre kaynaştırma ortamı diğer eğitim ortamlarından hangi yönlerden farklılaşır? Neden?
- 3) **a) Okulda** işitme kayıplı çocuğa özel herhangi bir düzenleme veya uyarlama yapıldığını düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir? [öğretim öncesi (planlama), sırasında, öğretim sonrasında (değerlendirme)]
b) Sınıfta işitme kayıplı çocuğa özel herhangi bir düzenleme veya uyarlama olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir? [öğretim öncesi (planlama), sırasında, öğretim sonrasında (değerlendirme)]
- 4) **a)** Ebeveynlerin çocuklarının eğitimi ile ilgili sorunları olduğunu düşünüyor musunuz? (Eğitim sistemiyle, okul yönetimiyle, öğretmenleriyle, eğitim ortamıyla, akranlarıyla, akranlarının aileleriyle)
b) Ebeveynlerin farkında olmadıkları fakat sizin gözlemlediğiniz durumlar (konular, sorunlar) nelerdir?
- 5) **a)** Ebeveynlerin çocuklarının eğitimi ile ilgili yaşadıkları sorunların nedenleri neler olabilir?
b) Sorunların çözümü için önerileriniz neler olabilir?
c) Ebeveynleri düşünürseniz ebeveynlerin sorunların çözümü için görüşleri nelerdir?
d) Ebeveynlerin yaşadıkları sorunların çözümü için ne tür yardıma (desteğe) ihtiyaç duyduklarını düşünüyorsunuz?
- 6) Eğer ebeveynlere bir eğitim verilecek olsa bu eğitim içeriği sizce nasıl olmalıdır?
- 7) **a)** Nasıl bir kaynaştırma eğitimi verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
b) Sizce kimler neler yapmalıdır?
- 8) Ekleme istedikleriniz nelerdir?

EK-4. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları (ebeveyn)

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

(Ebeveyn)

Sayın Anne-baba,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen doktora tezinde kullanılmak üzere aşağıdaki görüşme soruları oluşturulmuştur. Bu çalışmada amacımız kaynaştırmaya devam eden çocuğunuzla ilgili ihtiyaçlarınıza yönelik bir bilgilendirme programı geliştirmektir. Bunu yapabilmek için öncelikle işitme kayıplı çocuğu ilkokul ve ortaokula devam eden siz anne babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin sorunlarınızı ve ihtiyaçlarınızı belirlememiz gerekiyor. Araştırmaya katkılarınız için çok teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ ve Doç. Dr. Murat DOĞAN

- 1) Kaynaştırma size ne ifade ediyor?
- 2) Size göre kaynaştırma ortamı diğer eğitim ortamlarından hangi yönlerden farklılaşır? Neden?
- 3) a) Çocuğunuzun **okulunda** çocuğunuza özel herhangi bir düzenleme veya uyarlama olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir? [öğretim öncesi (planlama), sırasında, sonrasında (değerlendirme)]
b) Çocuğunuzun **sınıfında** çocuğunuza özel herhangi bir düzenleme veya uyarlama olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa nelerdir?
c) Düzenleme ve uyarlamalar konusunda bilgilendirildiniz mi?
d) Ne tür düzenleme/uyarlama yapılmasını beklersiniz?
- 4) a) Çocuğunuzun eğitimi ile ilgili sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz?

(Eğitim sistemiyle, okul yönetimiyle, öğretmenleriyle, eğitim ortamıyla, akranlarıyla, akranlarının aileleriyle)

- b) Çocuğunuzun eğitimi ile ilgili nelerin iyi olduğunu düşünüyorsunuz?

- 5) a) Çocuğunuzun eğitim süreci ile ilgili belirttiğiniz sorunların nedenleri sizce nelerdir?
- 6)

- b) Belirttiğiniz sorunların çözümü için bir yardıma (desteğe) ihtiyaç duyuyor musunuz? [(yönlendirilmeye, bilgilendirilmeye), okul yönetiminden, öğretmenlerden, diğer ailelerden].

- c) Çocuğunuzun anne/babası olarak size düşen görevlerin neler olduğunu düşünüyorsunuz? [(eğitimin planlanması, yürütülmesi, değerlendirilmesi süreçlerinde tüm aşamalarda aile ile birlikte yürütülmeli), BEP'in hazırlanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde öğretmenleriyle iş birliği yapıyor olduğunuzu düşünüyor musunuz?]

- 7) a) Kaynaştırma hakkındaki bilgilerinizi nasıl edindiniz?

b) Eğer konuyla ilgili bir eğitim verilecek olsa bu eğitimin iğeriği sizce nasıl olmalıdır? [hangi bilgi ve becerileri kapsamalıdır]

8) a) Nasıl bir kaynaştırma eğitimi yürütölmesi gerektiğini düşünöyorsunuz?

b) Sizce kimler neler yapmalıdır? [tüm paydaşlar olarak: Milli eğitim Bakanlığı, Rehberlik Araştırma Merkezi, okul yönetimi, öğretmenler, akranlarının aileleri...]

9) Eklemek istedikleriniz nelerdir?

EK-5. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/anket)

**Katılımcı Bilgi Formu - Ebeveyn
(Anket)**

(Bu form anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Lütfen size uygun kutucuğu işaretleyiniz.

<u>Sizin hakkınızda</u>	<u>Çocuğunuz hakkında</u>
1) Çocuğa yakınlığınız nedir? ☐ Annesiyim ☐ Babasıyım ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)	8) Çocuğunuz kaç yaşındadır?.....Yıl....Ay
2) Kaç yaşındasınız?.....	9) Çocuğunuzun cinsiyeti nedir? ☐ Kız ☐ Erkek
3) Çalışıyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	10) Çocuğunuz kaç yaşında işitme kaybı tanısı aldı? Yıl.....Ay
4) Mesleğiniz nedir?	11) Çocuğunuz kaç yaşında cihazlandırıldı? Kulak arkası işitme cihazı Yıl.....Ay Koklear implant Yıl.....Ay
5) Eğitim durumunuz nedir? ☐ Eğitim almadım ☐ Lise ☐ Okur-yazarım ☐ Üniversite ☐ İlkokul ☐ Lisans Üstü ☐ Ortaokul	12) İşitmeye yardımcı olacak cihaz kullanıyor mu? ☐ Evet, iki kulakta da işitme cihazı var. ☐ Evet, bir kulakta kulak arkası işitme cihazı, diğerinde koklear implant var. ☐ Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok. ☐ Evet, iki kulakta da koklear implant var. ☐ FM Sistem kullanıyor. ☐ Beyin sapı implantı kullanıyor.
6) Ailenizde çocuğunuzdan başka işitme engelli biri var mı? ☐ Hayır ☐ Evet	

☐ Anne ☐ Baba ☐ Kardeş ☐ Diğer (lütfen belirtiniz) 7) Kaç çocuğunuz var?.....	☐ Hayır, işitmeye yardımcı olacak bir cihaz kullanmıyor. ☐ Diğer..... 13) Çocuğunuz kaç yıldır okula gidiyor?..... 14) Çocuğunuz kaç yıldır kaynaştırmaya gidiyor? 15) Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa gidiyor?..... 16) Çocuğunuzun sınıfında kaç öğrenci var?.....
--	--

EK-6. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/ yarı yapılandırılmış görüşme)

**Katılımcı Bilgi Formu - Ebeveyn
(Yarı-yapılandırılmış görüşme)**

(Bu form anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Lütfen size uygun kutucuğu işaretleyiniz.

<u>Sizin hakkınızda</u>	<u>Çocuğunuz hakkında</u>
1) Çocuğa yakınlığınız nedir? ☐ Annesiyim ☐ Babasıyım ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)	8) Çocuğunuz kaç yaşındadır?.....Yıl....Ay
2) Kaç yaşındasınız?.....	9) Çocuğunuzun cinsiyeti nedir? ☐ Kız ☐ Erkek
3) Çalışıyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	10) Çocuğunuz kaç yaşında işitme kaybı tanısı aldı? Yıl.....Ay
4) Mesleğiniz nedir?	11) Çocuğunuz kaç yaşında cihazlandırıldı? Kulak arkası işitme cihazı Yıl.....Ay Koklear implant Yıl.....Ay
5) Eğitim durumunuz nedir? ☐ Eğitim almadım ☐ Lise ☐ Okur-yazarım ☐ Üniversite ☐ İlkokul ☐ Lisans Üstü ☐ Ortaokul	12) İşitmeye yardımcı olacak cihaz kullanıyor mu? ☐ Evet, iki kulakta da işitme cihazı var. ☐ Evet, bir kulakta kulak arkası işitme cihazı, diğerinde koklear implant var. ☐ Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok. ☐ Evet, iki kulakta da koklear implant var.
6) Ailenizde çocuğunuzdan başka işitme engelli biri var mı?	

☐ Hayır ☐ Evet ☐ Anne ☐ Baba ☐ Kardeş ☐ Diğer (lütfen belirtiniz) 7) Kaç çocuğunuz var?.....	☐ FM Sistem kullanıyor. ☐ Beyin sapı implantı kullanıyor. ☐ Hayır, işitmeye yardımcı olacak bir cihaz kullanmıyor. ☐ Diğer..... 13) Çocuğunuz kaç yıldır okula gidiyor?..... 14) Çocuğunuz kaç yıldır kaynaştırmaya gidiyor? 15) Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa gidiyor?..... 16) Çocuğunuzun sınıfında kaç öğrenci var?.....
---	--

EK-7. Katılımcı Bilgi Formu (ebeveyn/program uygulama)

**Katılımcı Bilgi Formu - Ebeveyn
(Program Uygulama)**

(Bu form anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Lütfen size uygun kutucuğu işaretleyiniz.

<u>Sizin hakkınızda</u>	<u>Çocuğunuz hakkında</u>
1) Çocuğa yakınlığınız nedir? ☐ Annesiyim ☐ Babasıyım ☐ Diğer (Lütfen belirtiniz.....)	8) Çocuğunuz kaç yaşındadır?.....Yıl....Ay
2) Kaç yaşındasınız?.....	9) Çocuğunuzun cinsiyeti nedir? ☐ Kız ☐ Erkek
3) Çalışıyor musunuz? ☐ Evet ☐ Hayır	10) Çocuğunuz kaç yaşında işitme kaybı tanısı aldı? Yıl.....Ay
4) Mesleğiniz nedir?	11) Çocuğunuz kaç yaşında cihazlandırıldı? Kulak arkası işitme cihazı Yıl.....Ay Koklear implant Yıl.....Ay
5) Eğitim durumunuz nedir? ☐ Eğitim almadım ☐ Lise ☐ Okur-yazarım ☐ Üniversite ☐ İlkokul ☐ Lisans Üstü ☐ Ortaokul	12) İşitmeye yardımcı olacak cihaz kullanıyor mu? ☐ Evet, iki kulakta da işitme cihazı var. ☐ Evet, bir kulakta kulak arkası işitme cihazı, diğerinde koklear implant var. ☐ Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok.
6) Ailenizde çocuğunuzdan başka işitme engelli biri var mı?	

☐ Hayır ☐ Evet ☐ Anne ☐ Baba ☐ Kardeş ☐ Diğer (lütfen belirtiniz) 7) Kaç çocuğunuz var?.....	☐ Evet, iki kulakta da koklear implant var. ☐ FM Sistem kullanıyor. ☐ Beyin sapı implantı kullanıyor. ☐ Hayır, işitmeye yardımcı olacak bir cihaz kullanmıyor. ☐ Diğer..... 13) Çocuğunuz kaç yıldır okula gidiyor?..... 14) Çocuğunuz kaç yıldır kaynaştırmaya gidiyor? 15) Çocuğunuz kaçınıcı sınıfa gidiyor?..... 16) Çocuğunuzun sınıfında kaç öğrenci var?.....
---	--

EK-8. Katılımcı Bilgi Formu (öğretmen/görüşme)

**Katılımcı Bilgi Formu - Öğretmen
(Yarı-yapılandırılmış görüşme)**

(Bu form öğretmenler tarafından doldurulacaktır.)

Bu form, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur.

Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

<u>Öğretmenin bilgileri</u>	
1)	Yaşınız.....
2)	Cinsiyetiniz ☐ Kadın ☐ Erkek
3)	Görev yaptığınız kurum : ☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Rehberlik Araştırma Merkezi
4)	Mezun olduğunuz bölüm :
5)	Eğitim düzeyiniz : ☐ Yüksekokul ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
6)	Mesleki deneyiminiz : Yıl
7)	İşitme engelli kaynaştırma öğrencisiyle öğretmenlik deneyiminiz? Yıl
<u>Öğrencinin bilgileri</u>	
8)	Yaşı:
9)	Cinsiyeti: ☐ Kız ☐ Erkek
10)	İşitme engeli tanı yaşı :
11)	İşitmeye yardımcı olacak cihaz kullanıyor mu? ☐ Evet, iki kulakta da işitme cihazı var. ☐ Evet, bir kulakta işitme cihazı, diğerinde koklear implant var. ☐ Evet, tek kulakta koklear implant var, diğerinde cihaz yok.

☐ Evet, iki kulakta da koklear implant var.	
☐ FM Sistem kullanıyor.	
☐ Beyin sapı implantı kullanıyor.	
☐ Hayır, işitmeye yardımcı olacak bir cihaz kullanmıyor.	
☐ Diğer.....	
12) Ailesinde eğitimiyle en çok ilgilen kişi :	☐ Annesi
	☐ Babası
	☐ Diğer.....(Lütfen belirtiniz)
13) Sınıfı:.....	Sınıf mevcudu:.....

EK-9. KESGEB-İK

İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN SORUNLARI VE GEREKSİNİMLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Sayın Veli,

Aşağıda işitme engelli çocuğu kaynaştırmaya giden ailelerin sorunlarını ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Bu sorulara vereceğiniz cevaplar sadece yürütülmekte olan çalışma kapsamında kullanılacaktır. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizden istenen her bir maddeyi dikkatle okuyarak cevap bölümünde düşüncenize uygun gelen yere (x) işareti komanızdır. Araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Eğer ankette yer alan cümleye kesinlikle katılmıyorsanız; **Hiç Katılmıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye katılmıyorsanız; **Katılmıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye katılıyorsanız; **Katılıyorum** seçeneğini,

Eğer ankette yer alan cümleye kesinlikle katılıyorsanız; **Tamamen Katılıyorum** seçeneğini işaretlemeniz gerekmektedir.

Cevaplamanın nasıl yapılacağını örneklerle görelim:

Örnek 1 “Çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelere verilen eğitim yeterlidir.” düşüncesine katılan biri cümleyi şöyle yanıtlamıştır:

No	Soru	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelere verilen eğitim yeterlidir.			x	

Örnek 2 “Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.” düşüncesine kesinlikle katılmayan birisi ise cümleyi şöyle yanıtlamıştır:

No	Soru	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.	x			

Araştırmacı ve Tez Danışmanı:

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ ve Doç. Dr. Murat DOĞAN

**İŞİTME KAYIPLI ÇOCUĞU KAYNAŞTIRMAYA DEVAM EDEN EBEVEYNLERİN
SORUNLARI VE GEREKSİNİMLERİNİ BELİRLEME ANKETİ**

No	Sorular	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Kaynaştırmanın diğer eğitim ortamlarından farkı işitme engelli çocukların normal işiten yaşlılarıyla eğitim almasıdır.				
2	Kaynaştırma, işitme engelli çocuğun normal işiten çocuklardan farklı olmadığını hissetmesidir.				
5	Sınıf öğretmeni beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.				
6	Rehber öğretmen beni işitme engelli çocuğumun eğitimi hakkında yeterince bilgilendirmektedir.				
7	Sınıf öğretmeni çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.				
8	Rehber öğretmen çocuğuma yönelik sorumluluklarını yerine getirmektedir.				
9	Okulda çocuğuma verilen destek eğitim yeterlidir.				
13	Sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, okul yönetimi ve RAM kaynaştırmada birbirleriyle uyumlu çalışmaktadırlar.				
14	Çocuğum sınıfta öğretmenini rahatlıkla dinleyebileceği yerde oturmaktadır.				
15	Çocuğumun öğretmenini iyi dinleyememesinin nedeni sınıfta ses yalıtımının olmayışıdır.				
16	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğumun işitme engelinin yanında ek bir engelinin olmasıdır.				
17	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni çocuğuma normal işiten akranlarının olumsuz yaklaşımıdır.				
18	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni kaynaştırma hakkında yasal haklarımızı yeterince bilmememizdir.				
19	Kaynaştırmada yaşadığımız sorunların bir nedeni normal işiten çocuğu olan ailelerin çocuğuma olumsuz yaklaşımıdır.				
23	Kaynaştırma çocuğumun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemektedir.				
24	Çocuğumun eğitim gördüğü okulda uygulanan kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaç duyuyorum.				
28	Çocuğumla ilgili yaşadığım sorunların üstesinden gelme konusunda psikolojik desteğe ihtiyaç duyuyorum.				

31	Öğretmenin çocuğuma olumlu yaklaşımı kaynaştırmanın başarılı olmasında önemlidir.				
32	Öğretmenin işitme engellilerin eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olması kaynaştırmanın başarısını önemli derecede etkiler.				
33	Rehabilitasyon merkezi bize çocuklarımızın eğitimi konusunda destek olmaktadır.				
37	Sınıf öğretmeni çocuğuma özel eğitim programı hazırlayarak destek eğitim vermelidir.				
39	İşitme cihazı firmaları bizleri bilgilendirme konusunda daha aktif çalışmalıdır.				

Anketimiz sona ermiştir. Katılımınız ve araştırmaya verdiğiniz değerli katkınız için çok teşekkür ederiz.

EK-10. Ebeveyn Memnuniyet Anketi (EMA)

Ebeveyn Memnuniyet Anketi (EMA)

(Bu form programa katılan anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" hakkındaki görüşlerinizi değerlendirmeniz için oluşturulmuştur.

- Belirtilen ifadeye **tamamen** katılıyorsanız "**Tamamen**" seçeneğini işaretleyiniz.
- Belirtilen ifadeye **çoğunlukla** katılıyorsanız "**Çoğunlukla**" seçeneğini işaretleyiniz.
- Belirtilen ifadeye **kısmen** katılıyorsanız "**Kısmen**" seçeneğini işaretleyiniz.
- Belirtilen ifadeye **hiç** katılmıyorsanız "**Hiç**" seçeneğini işaretleyiniz.

Değerlendirmeleriniz için şimdiden teşekkür ederiz.

		Tamamen	Çoğunlukla	Kısmen	Hiç
	İçeriğin Değerlendirmesi				
2)	Program kaynaştırmaya ilişkin bilgi gereksinimlerimi karşıladı.				
5)	Çocuğumun eğitimi konusundaki sorumluluklarımı öğrendim.				
6)	Kaynaştırmada yaşanan sorunların çözümüne ilişkin yeterli bilgiye eriştim.				
7)	Programı kaynaştırmada çocuğu olan diğer ailelere öneririm.				
	Eğitim Sunumunun Değerlendirilmesi				
9)	Eğitim sürecinde program anlaşılır şekilde sunuldu.				
12)	Sunumu sıkılmadan dinledim.				
13)	Örnek vererek anlatılması anlaşılabilirliği artırdı.				

	Eğitimcinin Değerlendirilmesi				
15)	Bizimle etkileşimi iyiydi.				
16)	Sorularımıza yeterince cevaplar verdi.				
18)	Konunun uzmanı olduğunu hissettirdi.				
19)	Anlaşılır şekilde konuşarak sunumunu gerçekleştirdi.				

Değerlendirme bitmiştir, teşekkür ederiz.

EK-11. Başarı Testi (öntest)

BAŞARI TESTİ / Öntest

(Bu form programa katılan anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi başarı testidir.

Sayın katılımcı,

Aşağıda kaynaştırmaya ilişkin dört seçenekli sorular yer almaktadır. Sizden istenen her bir soruyu dikkatlice okuyup doğru olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretlemenizdir. Her sorunun sadece bir doğru yanıtı vardır. Yanlış doğruyu götürmemektedir. Süre kısıtlaması yoktur.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Tez Yürütücüsü
Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Murat DOĞAN

Başlamadan önce **örnek cevaplamaları** görelim.

1) Kaynaştırmaya yerleştirme kararı alınırken son kararı kim verir?

- A. Ailenin kendisi
- B. Öğretmen
- C. Okul müdürü
- D. Doktor

Cevap: Sorunun cevabı **A** seçeneğidir. Kaynaştırmaya yerleştirme kararı alınırken diğer tüm paydaşlar olumlu yönde karar verse bile aile sürece dâhil olmasını istemiyorsa öğrencinin kaynaştırmaya yerleştirilmesi yapılamaz.

Sorular

1) Kaynaştırma eğitiminin ve özel eğitimin temel ilkeleri açıkça nerede belirtilmiştir?

- A. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği
- B. Engelli Bakımı Yönetmeliği
- C. Rehberlik ve Sosyal Hizmet Yönetmeliği
- D. Tıbbi Tanı Yönetmeliği

3) Aşağıdakilerden hangisi BEP Kurulu üyeleri arasında <u>yer almaz</u>? A. Rehber öğretmen B. Sınıf öğretmeni C. Öğrencinin ailesi D. Milli Eğitim Müdürü
5) Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırmanın başarılı olması için gereken unsurlar arasında <u>değildir</u>? A. Öğretmenler B. Okul yönetimi C. Aileler D. Doktorlar
8) Uygun öğretmen yaklaşımına aşağıdakilerden hangisi <u>gösterilemez</u>? A. Öğrencinin bireysel özelliklerini dikkate alır. B. Ailelerle iş birliği yapar. C. Değerlendirmeyi aile ile birlikte yapar. D. Öğrencinin duygusal durumlarını görmezden gelir.
9) Öğrencinin <u>eğitsel tanı</u> işlemleri nerede yapılır? A. RAM'da (Rehberlik Araştırma Merkezi) B. Okulda C. Hastanede D. Evde
10) Kaynaştırmanın genel kriterleri arasında hangisi yer almaz? A. Gerekli hazırlık çalışmaları yapılır. B. Uygulayıcılar iş birliği içerisinde olur. C. Tüm taraflar gerekli bilgiye sahip olur. D. Destek hizmet verilmeyebilir.
11) Kaynaştırmada aileler için düşünüldüğünde hangisi gereklidir? A. Çocuklarıyla ilgili her konuda bilgilendirilmeli B. Sadece gerekli görüldüğünde okula gelmeli C. Öğretmeni isterse bilgi vermeli D. Sadece okul müdürüyle görüşmeli
13) Kaynaştırma uygulamalarında yasal haklara ilişkin bilgiyi kimden alırsınız? A. Sınıf öğretmeninden

B. Okul müdüründen C. Diğer ailelerden D. Hiçbiri
15) Aşağıdakilerden hangisi günlük yaşam rutinleri arasında yer almaz? A. Akşam yemeği yemek B. Doktora gitmek C. Alışverişe gitmek D. Okula gitmek
16) Kaynaştırmanın genel kriterleri arasında hangisi yer alır? A. Destek hizmet verilmeyebilir. B. Gerekli hazırlık çalışmaları yapılmaz. C. Öğretmenler iş birliği içerisinde davranmaz. D. Tüm taraflar gerekli bilgiye sahip olur.
17) Aileler için düşünüldüğünde hangisinin gerekli olduğu belirtilir? A. Sadece okul müdürüyle görüşmelidir. B. Sadece gerekli görüldüğünde okula gelmelidir. C. Öğretmeni isterse bilgi vermelidir. D. Çocuklarıyla ilgili her konuda bilgilendirilmelidir.
19) Karşılaştıkları problemleri çözmek için daha karmaşık yöntemler geliştirebilmesi bireyin hangi becerisinin geliştiği söylenir? A. Fiziksel gelişimi B. Bilişsel gelişimi C. Sosyal-duygusal gelişimi D. Dil gelişimi
22) Aşağıdakilerden hangisi koklear implant cihazının iç parçasıdır? A. Konuşma işlemcisi B. Elektrot C. Kablo D. Batarya (Pil yatağı)
24) Hikâye anlatmaya başlamadan önce ilk olarak aşağıdakilerden hangisi yapılır? A. Çocukların ilgisi kitabın kapağına çekilerek, kitabın adı ve yazarı paylaşılır. B. Olaylardan çıkarılabilecek anlamlar üzerinde durulmalıdır. C. Neden-sonuç ilişkisi kurulmalıdır.

D. Çocukların deneyimleri ve hikâye arasında ilişki kurmalarına fırsat verilmelidir.
25) Aşağıdakilerden hangisi eğitimde kullanılan materyallerin yararları arasında gösterilemez? A. Öğrenmeyi kalıcı hale getirir. B. Öğrencilerin ilgisini çeker. C. Öğrenmeyi güçlendirir. D. Öğrenciyi yorar.

Değerlendirme için teşekkür ederiz.

EK-12. Başarı Testi (sontest)

BAŞARI TESTİ / Sontest

(Bu form programa katılan anne, baba ya da çocuğun bakımı ile yakından ilgilenen kişilerce doldurulacaktır.)

Bu form İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi başarı testidir.

Sayın katılımcı,

Aşağıda kaynaştırmaya ilişkin dört seçenekli sorular yer almaktadır. Sizden istenen her bir soruyu dikkatlice okuyup doğru olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretlemenizdir. Her sorunun sadece bir doğru yanıtı vardır. Yanlış doğruyu götürmemektedir. Süre kısıtlaması yoktur.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Tez Yürütücüsü

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Murat DOĞAN

Başlamadan önce **örnek cevaplamaları** görelim.

2) Kaynaştırmaya yerleştirme kararı alınırken son kararı kim verir?

- A. Ailenin kendisi
- B. Avukat
- C. Öğretmen
- D. Diğer aileler

Cevap: Sorunun cevabı **A** seçeneğidir. Kaynaştırmaya yerleştirme kararı alınırken diğer tüm paydaşlar olumlu yönde karar verse bile aile sürece dâhil olmasını istemiyorsa öğrencinin kaynaştırmaya yerleştirilmesi yapılamaz.

Sorular

1) Aşağıdakilerden hangisi BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı) üyeleri arasında yer almaz?

- A. Rehber öğretmen
- B. Sınıf öğretmeni
- C. Milli Eğitim Müdürü
- D. Öğrencinin ailesi

4) Öğretimsel düzenlemeler ne anlama gelir? A. Öğretilecek konuya ilişkin düzenleme B. Ön sırada hangi öğrencinin oturacağına karar verme C. Sınıfın ışıklarını yakma D. Tahtayı temizlemesi
5) Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırmanın başarılı olması için gereken unsurlar arasında <u>değildir</u>? A. Öğretmenler B. Doktorlar C. Okul yönetimi D. Aileler
6) Belirtilenlerden hangisi eğitimciler arasındaki iş birliğini artırıcı özelliktir? A. Bireysel eğitim planının (BEP) içinde yer alması B. Ekibin parçası olduğunu hissetmemesi C. Gönüllü olmayışı D. Gerekli desteklerin verilmemesi
9) Öğrencinin <u>egitsel tan</u>ı işlemleri nerede yapılır? A. RAM'da (Rehberlik Araştırma Merkezi) B. Okulda C. Hastanede D. Evde
10) Kaynaştırmada aileler için düşünüldüğünde hangisi gereklidir? A. Çocuklarıyla ilgili her konuda bilgilendirilmeli B. Öğretmeni isterse bilgi vermeli C. Sadece gerekli görüldüğünde okula gelmeli D. Sadece okul müdürüyle görüşmeli
12) Aşağıdakilerden hangisi günlük yaşam rutinleri arasında yer almaz? A. Akşam yemeği yemek B. Doktora gitmek C. Alışverişe gitmek D. Okula gitmek
14) Aileler için düşünüldüğünde hangisinin gerekli olduğu belirtilir?

A. Sadece okul müdürüyle görüşmelidir. B. Sadece gerekli görüldüğünde okula gelmelidir. C. Öğretmeni isterse bilgi vermelidir. D. Çocuklarıyla ilgili her konuda bilgilendirilmelidir.
15) Öğretmen yaklaşımları göz önüne alındığında hangisi uygundur? A. Öğrencinin duygusal durumlarını görmezden gelir. B. Değerlendirmeyi sadece kendisi yapar. C. Ailelerle iş birliği yapar. D. Öğrencinin bireysel özelliklerini dikkate almaz.
16) Aşağıdakilerden hangisi Tıbbi tanılama sonucu tam teşekküllü devlet hastanelerinde verilen rapordur? A. Çocuklar İçin Özel Gereksinim Raporu (ÇÖZGER) B. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu C. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı D. Destek Eğitim raporu
21) Aşağıdakilerden hangisi koklear implant cihazının iç parçasıdır? A. Konuşma işlemcisi B. Batarya (Pil yatağı) C. Elektrot D. Kablo
22) Ebeveyn-çocuk etkileşimi ne anlama gelmektedir? A. Ebeveynin çocuğuyla nitelikli zaman geçirmesi E. Ebeveynin çocuğun söylediklerini dinlememesi F. Ebeveynin çocuğa kelimeleri tekrar ettirmesi G. Çocuk oynarken ebeveynin çocuğu izlemesi
23) Hikâye anlatmaya başlamadan önce ilk olarak aşağıdakilerden hangisi yapılır? A. Olaylardan çıkarılabilecek anlamlar üzerinde durulmalıdır. B. Neden-sonuç ilişkisi kurulmalıdır. C. Çocukların ilgisi kitabın kapağına çekilerek, kitabın adı ve yazarı paylaşılır. D. Çocukların deneyimleri ve hikâye arasında ilişki kurmalarına fırsat verilmelidir.
25) Aşağıdakilerin hangisi işitme cihazının düzenli kullanımının önemini belirtmektedir?

- A. Cihazı çocuğun istediği zamanlarda takmalıyız.
- B. Cihazı düzenli kullanan çocuklar duyduklarını daha kolay ayırt eder.
- C. Gürültü ortamlarda düzenli kullanımın etkisi olmaz.
- D. Cihazın düzenli kullanımı çocuğun dil gelişimine etkisi yoktur.

Değerlendirme için teşekkür ederiz.

EK-13. Gönüllü Katılım Formu (yarı yapılandırılmış görüşme, katılımcı bilgi formu, başarı testi /ebeveyn)

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(Ebeveyn görüşme, katılımcı bilgi formu, başarı testi için)

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin gereksinimlerinin giderilmesine yönelik bir bilgilendirme programı geliştirmektir.

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitimlerine ve gelişimine ışık tutması umulmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda **görüşme** yapılacak, **katılımcı bilgi formu ve başarı testinin** doldurulması istenecektir.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- Görüşme sırasında **ses kaydı** alınacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma süresince korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Yürütücü: Doç. Dr. Murat DOĞAN

Araştırmacı: Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:.....

İmza:

EK-14. Gönüllü Katılım Formu (yarı yapılandırılmış görüşme/öğretmen)

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(Öğretmen)

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin gereksinimlerinin giderilmesine yönelik bir bilgilendirme programı geliştirmektir.

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitimlerine ve gelişimine ışık tutması umulmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda **görüşmeler** yapılacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- Veri toplama sırasında **ses kaydı** alınacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma süresince korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Yürütücü: Doç. Dr. Murat DOĞAN
Araştırmacı: Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:.....

İmza:

EK-15. Gönüllü Katılım Formu (program uygulama, katılımcı bilgi formu, başarı testi)

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU
(program uygulama, katılımcı bilgi formu, başarı testi için)

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütülen "İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi" adlı doktora tezinde kullanılmak üzere oluşturulmuştur. Çalışmanın amacı işitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin gereksinimlerinin giderilmesine yönelik bir bilgilendirme programı geliştirmektir.

Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile işitme kayıplı öğrencilerin eğitimlerine ve gelişimine ışık tutması umulmaktadır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda **eğitim** yapılacak, **katılımcı bilgi formu ve başarı testinin** doldurulması istenecektir.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- Görüşme sırasında **görüntü kaydı** alınacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırma süresince korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim.

Yürütücü: Doç. Dr. Murat DOĞAN
Araştırmacı: Arş. Gör. Rifat İÇYÜZ

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:.....

İmza:

EK-16. Program Uygulama Güvenirliği Kontrol Listesi

İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi Uygulama Güvenirliği Kontrol Listesi

Sayın Uzman,

Bu form, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşitme Engellilerin Eğitimi Programı'nda yürütölen “İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi”nin etkililiğinin değerlendirilmesi için hazırlanmıştır.

Hazırlanan programın uygulama güvenirliğinin sağlanması sizlerin görüşlerine ihtiyaç duymaktayız. Size verilmiş içerik planları dâhilinde sunumun içeriğini, biçimini ve anlatıcının sunum becerilerini değerlendirmenizi rica ediyoruz. Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

İçeriğe İlişkin Değerlendirme		Katılmıyorum X	Kararsızım ?	Katılıyorum ✓
No	1. Modöl hakkında;			
1	Kaynaştırma/bütünleştirme kavramı ve amacı plana uygun biçimde sunuldu.			
2	Kaynaştırma/bütünleştirmenin temelini oluşturan yasal düzenlemeler plana uygun biçimde sunuldu.			
5	Kaynaştırmada/bütünleştirmede görev ve sorumluluklar plana uygun özetlendi.			
2. Modöl hakkında;				
8	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının (BEP) ne anlama geldiği ve öğeleri plana uygun biçimde sunuldu.			
9	İşitme kayıplı çocukların eğitim hakkından faydalanması için temel raporlar plana uygun biçimde sunuldu.			
10	Kaynaştırma/bütünleştirmenin yasal düzenlemeleri ve ebeveyn olarak hakları plana uygun özetlendi.			
	3. Modöl hakkında;			

11	Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin ekip üyeleri plana uygun biçimde tanıtıldı.			
12	Kaynaştırma/bütünleştirme ekip üyelerinin sorumlulukları plana uygun biçimde sunuldu.			
14	Ebeveyn olarak çocuğunun eğitim sürecinde aktif yer almasının gerekliliği plana uygun biçimde anlatıldı.			
	4. Modül hakkında;			
17	Ergenlik dönemi gelişim özellikleri plana uygun biçimde sunuldu.			
18	Ergenlik döneminde anne-baba-çocuk ilişkisinin önemi plana uygun biçimde sunuldu.			
19	İşitme kayıplı çocuklarıyla yaşayabilecekleri sorunlar ve çözüm önerileri plana uygun biçimde sunuldu.			
	5. Modül hakkında;			
20	İşitme kaybı ve tiplerinin neler olduğu plana uygun biçimde sunuldu.			
23	İşitme cihazı ve koklear implantların doğru ve etkili kullanımı plana uygun biçimde paylaşıldı.			
	6. Modül hakkında;			
24	Kaynaştırma/bütünleştirmede destek eğitim ve türlerinin neler olduğu plana uygun sunuldu.			
25	Çocuklarının gelişim alanlarını destekleyebileceği yöntemler plana uygun biçimde sunuldu.			
27	İşitme kayıplı çocukların eğitiminde kullanılan materyaller ve önemi plana uygun biçimde anlatıldı.			
İçerik hakkında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.				

.....				
Anlatıcı ve Sunuma İlişkin Değerlendirme				
28	Anlatıcı program içeriğini sunumla destekledi.			
31	Anlatıcı programı sunarken grupla etkili bir iletişim kurdu.			
32	Anlatıcı soruları açık ve yeterli biçimde cevaplandırdı.			
Anlatıcı ve sunum hakkında görüşleriniz varsa lütfen belirtiniz.				

Değerlendirme için teşekkür ederiz.

EK-17. Bilişsel Alan Hedeflerine Yönelik Belirtke Tablosu

**İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin
Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi**

Bilişsel Alan Hedeflerine Yönelik Belirtke Tablosu

N o	Modüller	Hedef Basamakları					
		Bilg i	Kavram a	Uygulam a	Anali z	Sente z	Değerlendir me
1	Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Genel Özellikleri	X	X				
2	Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Yasal Düzenlemeleri ve Ailelerin Hakları	X					
3	Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Başarısını Etkileyen Faktörler	X	X				
4	İşitme Kayıplı Çocukların Genel Gelişimsel Özellikleri	X	X				
5	İşitme Kaybı ve İşitmeye Yardımcı Cihazlar	X					
6	Kaynaştırmada/Bütünleştirmede Destek Eğitim Uygulamaları	X	X				

EK-18. Modül Planı (örnek)

İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya/Bütünleştirmeye Devam Eden Ebeveynlerin Gereksinimlerine Dayalı Bilgilendirme Programı Geliştirilmesi	
1. Modül Planı	
Modülün Adı	:Kaynaştırmanın/Bütünleştirmenin Genel Özellikleri
Tarih	:.../... /...
Süresi	:
Katılımcı kazanımları • Özel eğitim kavramını tanımlar. • Kaynaştırma/bütünleştirme kavramını ve amacını açıklar. • Kaynaştırma/bütünleştirmenin temelini oluşturan yasal düzenlemeleri sıralar. • Kaynaştırma/bütünleştirmede en az kısıtlayıcı ortam kavramını açıklar. • İşitme kayıplı çocukların eğitim aldığı kurumları ifade eder. • Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının ilkelerini sıralar. • Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin yararlarını anlatır. • Kaynaştırmada/bütünleştirmede dikkat edilecek noktaları sıralar. • Kaynaştırmada/bütünleştirmede görev ve sorumluluklarını özetler.	
Öğretme-Öğrenme Stratejisi, Yöntem ve Teknikleri: Sunuş yoluyla öğrenme, soru-cevap, düz anlatım	
Araçlar: Bilgisayar, çevrimiçi görüntülü görüşmeyi, eğitimi sağlayan bilgisayar programı, iki boyutlu Powerpoint sunu.	
Öğretme-Öğrenme Süreci <i>Giriş</i> <i>Dikkat çekme:</i> Anlatıcı kendini tanıtır. Katılımımızın gerekçesini söyleyerek eğitimin amacına dikkat çeker.	

Güdüleme: Kaynaştırma/bütünleştirmeye ilişkin bilgi gereksinimlerini belirtir. Bu gereksinimin giderilmesinin önemini vurgular.

Öğrenme ürünlerinden haberdar etme: “Kaynaştırma bütünleştirmenin ne anlama geldiğini, felsefesinin ve amacının ne olduğu hakkında konuşacağız.” Şeklinde anlatıcı ilgili modülün amaçlarından haberdar eder.

Konuya geçiş: Anlatıcı konuyla ilgili olarak önceden hazırladığı sunuyu ekranda paylaşır. Sunu esnasında anlamadıkları yerleri sorabilecekleri belirtir.

Gelişme

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2021) göre özel eğitim; “özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile bu bireylerin özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlandığı paylaşılır.

Ülkemizde özel eğitim hizmetleri “en az kısıtlayıcı ortam ilkesi” doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinin hangi ortamlarda sağlanacağı özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde belirtildiği ifade edilir.

MEB özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimi için yönetmeliğe göre tüzel ya da gerçek kişilerce okul ya da kurum açılabilmesine imkân sağlanmıştır. Bu okullar özel eğitim okul ve kurumlarıdır. Bunlar şu şekilde sınıflandırılır.

- 1) İşitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 2) Zihinsel yetersizliği olan bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 3) Otistik bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 4) Sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören bireyler için açılan okul ve kurumlar
- 5) Üstün yetenekli bireylerin eğitimi için açılan kurumlar
- 6) Birden fazla yetersizliği olan bireylerin eğitimi için açılan kurumlar
- 7) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimi için açılan iş okulları
- 8) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimi için açılan iş eğitim merkezleri

Bu okul ve kurumların bazılarında özel eğitim sınıflarında olduğu gibi ilkökul ve ortaokul programları uygulanmakta bazılarında ise farklı eğitim programı uygulanabilmekte olduğu ifade edilir. Özel eğitime ihtiyacı olan birey yukarıda belirtilen hizmetlerden herhangi bir nedenden dolayı faydalanamıyorsa ilgili yönetmeliğe göre “Okul öncesi ve ilkökul ve ortaokul çağındaki özel eğitime gereksinimi olan bireylerin,

eğitim öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmetleri verilir.” İfadesi belirtilir.

Türkiye’de işitme kayıplı çocukların eğitimlerinin sorumluluğu, düzenlenmesi ve denetimi MEB’de olduğu paylaşılır. Özel eğitim okullarında işitme kayıplı bireylere okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde eğitim verilmektedir. Okul öncesi eğitimi dışında her kademedede, işitme kayıplı öğrenciler yatılı ve gündüzlü olarak eğitim görmektedir. Ülkemizde işitme kayıplı çocukların eğitimleri özel eğitim okullarında gerçekleştirilse de uygulanan müfredat MEB’in belirlediği genel müfredat olduğu söylenir. Eğitim aldıkları okullar şu şekilde olduğu belirtilir.

- *İşitme Engelliler İlk ve Orta Okulları*
- *Genel Eğitim Okulları (Kaynaştırma):* İşitme kayıplı bireylerin eğitim alabilecekleri diğer bir eğitim ortamı ise kaynaştırma uygulamasıyla dahil olabilecekleri genel eğitim okullarıdır. Yasal olarak Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde de belirtildiği üzere işitme kayıplı öğrencilerin akranlarıyla gerekli destek eğitim hizmetleri sağlanarak eğitim almalarının yasal dayanağı oluşturulmuştur.
- *Özel Eğitim Sınıfları:* Okul ve kurumlarda, durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için yetersizlik türü, eğitim performansları ve özellikleri göz önünde bulundurularak, özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak oluşturulmuş sınıflar olarak tanımlanmaktadır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademesinde uygulandığı ifade edilmiştir. Özel eğitim sınıflarında kayıtlı olan öğrenciler bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin planlaması doğrultusunda bazı dersleri ve sosyal etkinlikleri diğer akranları ile bir arada yaptıkları belirtilmiştir.

Kaynaştırma/Bütünleştirme

Eğitim sistemlerinde her bir öğrenci, özellikle risk grubu olarak belirtilen yetersizliği olan bireyler, içinde yaşadıkları koşullara ya da öğrenme performanslarına bağlı olarak akranları gibi müfredattan aynı seviyede yararlanamayabilirler. Bu anlamda etkili bir şekilde genel olarak müfredata erişebildiği, bireysel farklılıkların dikkate alındığı ve tüm öğrencilere hitap eden bir eğitim öğretim sunan kaynaştırma uygulamaları ortaya çıktığı paylaşılır. Ülkemizde de uygulanmakta olan kaynaştırma yoluyla eğitim MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2021) belirtildiği üzere, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel, okul öncesi, ilk ve ortaokul, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamaları olarak tanımlandığı vurgulanır.

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin, farklılıkları, farklılıkları ile bireyleri bir araya getirmeyi amaçlayan bir felsefi görüş olarak adlandırılabilirdiği ifade edilir.

Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin bazı ilkeleri olduğu belirtilir ve bunların kısaca; özel eğitime ihtiyacı olan bireyin akranlarıyla aynı kurumda eğitim görme hakkının olduğu, özel ve genel eğitimin ayrılmaz

bir	parçası	olduğu	belirtilir.	Ayrıca
hizmetlerin yetersizliğe göre değil, eğitim ihtiyaçlarına göre planlandığı vurgulanır.				
Kaynaştırmanın yararlarına ilişkin; işitme kayıplı çocuklara BEP aracılığı ile kapasite ve öğrenme hızına göre eğitim alması; normal işiten çocuklara işitme kayıplı bireye karşı kabul, hoşgörü, yardımlaşma, demokrasi ve ahlaki anlayışları geliştirmesi, ailelere çocuklarının ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edinmeleri; öğretmenlere ise yaptıkları çalışmalar sayesinde öğretim becerilerinin gelişmesi ve deneyimlerinin artması şeklinde yararlarının olduğu ifade edilir. Kaynaştırma uygulamalarında bazı dikkat edilecek noktalar olduğu belirtilir. Bunların kısaca şu şekilde olduğu anlatılır. Öğrencinin yetersiz yönleri kadar yeterli yönleri de bilinmelidir. Okulda olduğu kadar okul dışı (aile ortamı) ortamlarda da devam ettirilmeye çalışılmalıdır. Yeteneklerini en iyi şekilde kullanmalarını sağlamak en önemli hedef olmalıdır. Sınıflarda 15 öğrenciye 1 kaynaştırma öğrencisi planlanmalı zorunlu olmadıkça birden fazla öğrenci alınmamalıdır. Her kaynaştırma öğrencisi için ayrı bir B.E.P hazırlanmalıdır. Sonuç Özel eğitim ve Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin neler olduğu, kaynaştırma/bütünleştirme kavramını, temelini oluşturan yasal düzenlemelerin paylaşıldığı anlatılır. İşitme kayıplı çocukların eğitim aldığı kurumlar ve kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının ilkeleri, yararları ve dikkat edilecek noktaların vurgulandığı ifade edilir. Son olarak öğrencilerin, ailelerin ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları özetlenir. Katılımcıların varsa soruları cevaplandırılarak oturum sonlandırılır.				
Ölçme Değerlendirme				
Anlatıcının hazırladığı sorular ile katılımcıların bilgilenme düzeyi değerlendirilir.				
Modül sonu değerlendirme soruları				
1) Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma uygulamaları arasında değildir?				
A. Tam zamanlı kaynaştırma				
B. Yarı zamanlı kaynaştırma				
C. Tersine kaynaştırma				
D. Geniş zamanlı				
2) “Öğrenci tam gün boyunca normal sınıfta eğitim almaktadır.” Tanımlaması hangi kaynaştırma uygulamasıdır?				
A. Tam zamanlı kaynaştırma				
B. Yarı zamanlı kaynaştırma				
C. Tersine kaynaştırma				

D. Dar zamanlı kaynaştırma

3) Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırmanın aileye yararlar arasındadır?

- A. Çocukların ilgi ve ihtiyaçları konusunda daha sağlıklı bilgi edinirler.
- B. İşitme kayıplı akranlarıyla birlikte yaşamayı öğrenir.
- C. Akranlarını model alarak olumlu davranışları öğrenirler.
- D. Öğrenme hızına göre eğitim alır.

4) Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırmada dikkat edilecek noktalar arasında gösterilemez?

- A. Bireyi olduğu gibi kabul etmek esas alınmalıdır.
- B. Çalışmalarda aile ve yakın çevresinin desteği alınmalıdır.
- C. Her kaynaştırma öğrencisi için ayrı bir BEP hazırlanmalıdır.
- D. Çocuğun sınıfta birinci olması en önemli hedef olmalıdır.

5) Özel eğitim hizmetlerinin hangi ortamlarda sağlanacağı nerede belirtilmiştir?

- A. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde
- B. Rehberlik Araştırma Merkezi Raporu'nda
- C. Sağlık Raporu'nda
- D. Anayasa'da

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Rifat İÇYÜZ

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Geçmişi:

Doktora: (2016-2022) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı, Eskişehir.

Yüksek Lisans: (2013-2016) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı, Eskişehir.

Lisans: (2008-2012) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı, Samsun.

Lise: (2000-2004) Yunus Emre Anadolu Öğretmen Lisesi, Mahmudiye, Eskişehir.

Mesleki Deneyim:

Araştırma Görevlisi: (2013-2022) Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü.

Araştırma Görevlisi: (2013) Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü.

İşitme Engelliler Öğretmeni: (2012-2013) Gökkuşluğu Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, İstanbul.

Yayınları:

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

İçyüz, B. S., Efiltili, E., and İçyüz, R. (2022). The effect of creative drama on the development of social skills of children with autism in Turkey: A mixed-method research. *Universidad y Sociedad*, 14(2), 554-563.

Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

Sani-Bozkurt, S., Bozkuş-Genç, G., Vuran, S., Yıldız, G., Çelik, S., Diken, İ. H., Uysal, Ç., Gürgür, H., Kalaycı, G., Diken, Ö., Ateşgöz, N., **İçyüz, R.**, Doğan, M., Şafak, P ve Demiryürek, P. (2021). COVID-19 salgınında Türkiye’deki özel gereksinimi olan öğrenciler ve ailelerine yönelik uzaktan özel eğitim uygulamalarına ilişkin uzman bakış açısı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (32).

Ulusal ve Uluslararası Kitap bölümleri:

İçyüz, R. (2021). Aile ve sorumlulukları. Aslan, T.S. (Ed), *İşitme yetersizliği-özel gereksinimli çocuğu olan anne-baba el kitabı serisi* içinde (s. 83-99). Ankara: Eğiten Kitap.

İçyüz, R. ve Yanık, Ş. (2017). İşitme ve görme yetersizliği olan bireylere yönelik yasal haklar. Gürgür, H. ve Şafak, P. (Ed), *İşitme ve görme yetersizliği* içinde (s. 295-315). Ankara: Pegem Akademi.

Bildiriler:

Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve özet metin olarak yayımlanan bildiriler:

Sevgi İçyüz B., Badır Polat T. ve **İçyüz, R.** (2022). *Ben özelim: Osb’li çocuklara verilen mahremiyet eğitiminin etkililiği*. Sözlü bildiri. Uluslararası Çocuk Sempozyumu, 16-18 Mayıs 2022, Sinop Üniversitesi, Sinop.

Sevgi İçyüz B., Efilti E. ve **İçyüz, R.** (2020). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sosyal becerilerinin gelişiminde yaratıcı drama yönteminin etkililiğinin incelenmesi*. Sözlü bildiri. 2. Uluslararası İnsani Bilimler ve Eğitim Bilimleri Kongresi (ICHES), 25-26 Eylül 2020, Antalya.

İçyüz, R., Yanık Ş. ve Doğan, M. (2018). *Koklear implant kullanımının işitme kayıplı çocukların bilişsel özellikleri üzerindeki etkisi: bir derleme çalışması*. Sözlü bildiri. V. International Eurasian Educational Research Congress, 2-5 Mayıs 2018, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

İçyüz, R. ve Doğan, M. (2017). *İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya devam eden ebeveynlerin sorunlarının ve gereksinimlerinin belirlenmesi*. Sözlü bildiri. IV.

International Eurasian Educational Research Congress, 11-14 Mayıs 2017, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

İçyüz, R., Yanık, Ş. ve Gürgür, H. (2017). *Yetersizliği olan bireylerin topluma tam katılımlarında yasal düzenlemelerin etkisi*. Sözlü bildiri. 26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, 20-23 Nisan 2017, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Antalya.

İçyüz, R. ve Doğan, M. (2016). *Problems and needs for inclusion practices of parents of hard of hearing students attending elementary schools Quantitative findings*. Sözlü bildiri. Effective Leadership and Management in Inclusive Schools: Teacher Training and Vocational Education, Arts and Supports, 12-15 Mayıs 2016, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve özet metin olarak yayımlanan bildiriler:

Genç, T., Genç E., **İçyüz, R.** ve Doğan, M. (2019). *Koklear implantlı çocuklarda dil ve biliş: Görgül çalışmaların incelenmesi*. Sözlü bildiri. 29. Uluslararası Katılımlı Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 6-9 Ekim 2019, Ege Üniversitesi, Aydın.

İçyüz, R. ve Cavkaytar, A. (2018). *Otizm spectrum bozukluğu çocuğu olan ailelere nitelikli hikâye bakma becerisinin kazandırılmasına yönelik aile eğitim programının etkililiği*. Sözlü bildiri. 28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 11-13 Ekim 2018, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

İçyüz, R. ve Doğan, M. (2016). *Türkiye de çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelerle yapılan çalışmaların incelenmesi*. Sözlü bildiri. 26. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, 5-8 Ekim 2016, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Proje deneyimleri:

Proje adı: İşitme Kayıplı Çocuğu Kaynaştırmaya Devam Eden Ebeveynlerin Sorunlarının ve Gereksinimlerinin Belirlenmesi (18/09/2015 - 20/07/2016).

Projedeki görevi: Araştırmacı

Proje türü: Yükseköğretim Kurumları tarafından destekli Bilimsel Araştırma Projesi (BAP)

Proje yürütücüsü: Doç. Dr. Murat DOĞAN (Anadolu Üniversitesi, EĞitim Fakültesi,
Özel EĞitim Bölümü)

Verdiği Dersler:

Lisans, 2021-2022 Gz Dönemi

OEO403-zel EĞitimde Ğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

Lisans, 2020-2021 Gz Dönemi

OEO403-zel EĞitimde Ğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı

